

การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพู เขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวติขึ้นศึกษา^๑ โดย นายกฤศ្ស สมบูรณ์รุ่งเรือง

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

ภาควิชาการออกแบบและวางแผนผังชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพู เขตชานบุรี กรุงเทพมหานคร

โดย

นายกฤต พัฒนา สมบุคย์รุ่งเรือง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาศิลป์

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา

การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

ภาควิชาการออกแบบและวางแผนชุมชนเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**A STUDY TO IDENTIFY THE CULTURAL ENVIRONMENT IDENTITY OF TALAD
PLU COMMUNITY IN THON BURI DISTRICT, BANGKOK**

By

Kritsanu Sombuthrungrueang

มหาวิทยาลัยศิลปากร សจวบลขลศกธ'

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING

Department of Urban Design and Planning

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเรื่อง “ การศึกษาอัตโนมัติสิงแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพหลฯ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ” เสนอโดย นายกฤศนุ สมบูรณ์รุ่งเรือง เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนชุมชนเมือง และสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ธรรมทัศนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่เดือน พ.ศ.

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรพจน์ สุขเกยม

คณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ธนະ จีระพิวัฒน์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ณัฐวุฒิ ปริยานนิตย์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์พรพจน์ สุขเกยม)

...../...../.....

52058301 : สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม

คำสำคัญ : อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

กฤศนุ สมบุศย์รุ่งเรือง : การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร. อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ : ผศ.พรพจน์ สุกเกณ. 135 หน้า.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิดอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลง การสูญหายของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และเพื่อวิเคราะห์ค้นหาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู ผลที่ได้จะนำไปใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 ประชากรในย่านชุมชนจำนวน 100 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน กลุ่มที่ 2 นักวิชาการและนักศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นจำนวน 5 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยเจตนา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1)แบบบันทึกและการสำรวจลักษณะทางกายภาพพื้นที่

2)แบบสอบถามความคิดเห็นด้านอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชน 3)แบบสัมภาษณ์แสดงทัศนคติด้านอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ใช้วิธีทางสถิติเชิงพรรณนา

ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานวิเคราะห์หาค่าระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่ออัตลักษณ์ชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มใช้สถิติ T-test เพื่อเปรียบเทียบหาค่าความแตกต่างด้านอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูก็อวัดอินทราบภาระ โดยมีความคิดเห็นที่ตรงกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005
2. วัดอินทราบภาระมีความสอดคล้องกับหลักการอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มสังคมและหลักการลักษณะของย่านประวัติศาสตร์
3. วัดอินทราบภาระเป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนนี้หมายถึงย่านวัดอินทราบภาระที่ประกอบไปด้วยลักษณะทางรูปธรรมและนามธรรม

ภาควิชาการออกแบบและวางแผนชุมชนเมือง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2553
ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

52058301 : MAJOR : URBAN AND ENVIRONMENTAL PLANNING

KEY WORD : THE CULTURAL ENVIRONMENT IDENTITY

KRITSANU SOMBUTHRUNGRUEANG : A STUDY TO IDENTIFY THE CULTURAL ENVIRONMENT IDENTITY OF TALAD PLU COMMUNITY IN THONBURI DISTRICT, BANGKOK.

INDEPENDENT STUDY ADVISOR : ASST.PROF.PORNPODE SOOKASEM . 135 pp.

The purpose of this research is to study theories and principles of cultural environment identity to analyze changes and losses of cultural environment identity and to identify cultural environment identity of Talad plu community. The result guides a development of a basis for community environment conservation and improvement planning.

There were two sample groups. The first group consisted of 100 community population selected by multi-stage sampling. The second group consisted of 5 scholars and personage in the local cultural selected by purposive sampling.

The methods to collect data included 1) records and survey of physical areas 2) questionnaire on community cultural environment identity choices 3) interview about attitude towards community cultural environment identity.

Questionnaire and interview data are analyzed using descriptive statistics to calculate means, percentage and standard deviation in order to identify the levels of opinions of the sample groups on the community identity. T-test statistics compare of the opinions and attitudes on the cultural environment identity between Sample groups.

The studys results are as follows:

1. Both sample groups agreed that cultural environment identity of Talad Plu community is Wat Intraram Worawihan with statistical significance of the same opinion of .005

2. Wat Intraram Worawihan consistent with the community identity principle shared among and principles of the historic nature.

3. Wat Intraram Worawihan the cultural identity of the community environment means Wat Intraram Worawihan district consists of both concrete and abstract cultural environment elements.

Department of Urban Design and Planning Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2010

Student's signature

Independent Study Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์สิงแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ฉบับนี้ สำเร็จวุ่งได้ด้วยดี โดยได้รับความกรุณาอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พราพจน์ สุขเกشم อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ รวมทั้งคณะกรรมการตรวจสอบการค้นคว้าอิสระ อาจารย์ ดร.ธนະ จีระพิรัตน์ ประธานกรรมการ และอาจารย์ ดร.ณัฐกุลปริยวนิตรย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณายieldให้คำแนะนำข้อคิดเห็นทางด้านวิชาการตลอดจนให้ความกรุณาตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆอันเป็นประโยชน์แก่งานวิจัย ผู้ศึกษามีความซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมาก ณ ที่นี่

ขอกราบขอบพระคุณครอปครัว ผู้ชี้แจงรายละเอียด ใจเสมอมา ขอขอบคุณคณาจารย์ ทุกท่าน ในภาควิชาการออกแบบและวางแผนผังชุมชนเมืองมหาวิทยาลัยศิลปากร ที่ให้ความรู้และสนับสนุน ประสาทวิชาในด้านต่างๆ และขอขอบคุณ คุณนิรมล มนีคำ เจ้าหน้าที่สำนักนโยบายและแผน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลกับผู้ศึกษา
ขอขอบคุณชุมชนสิงโต-แม่กราทองลูกธนบุรี ชุมชนวัดอินทาราม และชุมชนโรงเจที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ และสุดท้ายนี้ ผู้ศึกษาขอขอบคุณค่าประโยชน์อันเพียงไม่จากงานวิจัยฉบับนี้เด็ดขาด มีไว้พระคุณทุกท่าน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล สุโขทัย

สารบัญ		หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		๑
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		๗
กิตติกรรมประกาศ.....		๙
สารบัญภาพ		๖
สารบัญตาราง.....		๗
สารบัญແນ່ນກົມি.....		๘
บทที่		
1 บทนำ.....		1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....		1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....		2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย		2
ปัญหาของการวิจัย		2
ແນ່ນກົມิความສໍາພັນອີງຕ້ວແປງກາງຈິຍ		3
ขอບ່ອນກາງວິຈัย		4
ກະບວນກາງວິຈัย.....		5
ວິທີກາງວິຈัย		5
ຂໍອຕກລົງເບື້ອງຕົ້ນ		6
ນິຍາມສັບທີ່ໃໝ່ໃນກາງວິຈัย		7
ຜລທີ່ຄາດວ່າຈະໄດ້ຮັບຈາກກາງວິຈัย.....		7
ການນຳເສັນອຸປະກອນກາງວິຈัย		7
2 ກາրศึกษาທຸກ໌ ແນວດິດ ເອກສາຣແລະງານວິຈัยທີ່ເກີຍວ້າຂອງ		8
ຄວາມໝາຍແລະຄວາມສໍາຄັນຂອງອັຕລັກໜົນສຶ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອຽມ		8
ທຸກ໌ ພັດກາ ແລະແນວດິດ ທີ່ເກີຍວ້າຂອງ		10
ລັກໜົນຂອງເມືອງແລະຍ່ານປະວັດຕິສາສຕ່ງ		10
ຄວາມສໍາຄັນຂອງພື້ນທີ່ປະວັດຕິສາສຕ່ງແລະກັບຄຸກຄາມທີ່ມີຕ່ອມເມືອງ		13
ແນວດິດເກີຍກັບເອກລັກໜົນທຸກ໌ທາງຈິນຕາພ		14
ແນວດິດເກີຍກັບກາຮອນຊູວັກໜົນ		17

บทที่		หน้า
	เอกสารการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	20
	กรณีศึกษา	28
	อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน..	28
	การจัดทำแผนที่มีระดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง	33
	สรุปท้ายบท.....	38
3	การออกแบบการวิจัย	40
	กรอบทฤษฎี หรือแนวคิด	40
	กระบวนการวิจัย.....	43
	การเลือกพื้นที่กรณีศึกษา	44
	ประชากรกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง ในการวิจัย	44
	ประชากรในการวิจัย	44
	กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย.....	45
	การสุ่มตัวอย่าง	46
	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	46
	แบบบันทึกและสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่	46
	แบบสอบถาม.....	46
	แบบสัมภาษณ์	48
	การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	49
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	49
	การวิเคราะห์ข้อมูล	49
	สรุป	50
4	สภาพทั่วไปของพื้นที่วิจัย.....	51
	บริบทของพื้นที่วิจัย.....	51
	ที่ตั้ง อาณาเขต.....	51
	ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และการตั้งถิ่นฐาน	52
	การเข้าถึงพื้นที่.....	53
	ลักษณะทางกายภาพ	55

บทที่		หน้า
	ลักษณะทางเศรษฐกิจ – สังคม	58
	ประเพณีวัฒนธรรม	59
	การท่องเที่ยว	59
	สรุป	59
5	การดำเนินการวิจัย.....	61
	การดำเนินการวิจัย และปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการ	61
	การสำรวจภาคสนามและผลที่ได้	62
	การสรุปคุณลักษณะสำคัญ	62
	การระบุแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม	83
	การสำรวจจัดทำเอกสารข้อมูล	86
	การประเมินคุณค่าและการวิเคราะห์.....	87
	การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและผลที่ได้	91
	การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และผลที่ได้	101
	การวิเคราะห์ผลที่ได้จากการแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์	105
	การวิเคราะห์ผลที่ได้ทางสถิติเชิงอ้างอิง	106
	สรุป	107
6	สรุปการวิเคราะห์ ภาระผู้ดูแล และข้อเสนอแนะ	110
	สรุปการวิเคราะห์	110
	สรุปสิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย	112
	การอภิปรายผลที่ได้จากการวิจัย	115
	ข้อเสนอแนะ	116
	สรุป	117
7	บทสรุป.....	118
	สรุปสาระสำคัญและผลการวิจัย	118
	ข้อบกพร่องในการวิจัย	121
	ข้อเสนอแนะในการวิจัยขั้นต่อไป	121
	สรุปท้ายบท.....	121

หน้า

บรรณานุกรม	122
ภาคผนวก	125
ประวัติผู้วิจัย	135

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่เขตธนบุรี จ.กรุงเทพมหานคร	4
2	แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่โครงการย่านตลาดพลู	5
3	ประมาณทางของย่าน และเมืองประวัติศาสตร์	12
4	ขอบเขตการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	19
5	พื้นที่ศึกษาบนถนนเจริญกรุงตอนบน	28
6	ถนนเจริญกรุงตอนบนและรถราง พ.ศ.2469	29
7	ลักษณะอาคารในยุคแรก และยุคที่ 2	30
8	ลักษณะอาคารในยุคที่ 3	30
9	ภาพถ่ายทางอากาศของเมืองตรัง	33
10	บรรยากาศเมืองทับเที่ยง และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์	34
11	รูปแบบทางสถาปัตยกรรม และรากนตกรรมเบียงรูปอักษรตัว A	35
12	ภูมิทัศน์แม่น้ำตรัง และกะพังสุวนทร์	35
13	แผนที่ระบุพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม	36
14	รายละเอียดพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม	37
15	ศาลาเจ้า เก่าแก่ในทับเที่ยง และบ้านพักอาศัย	37
16	ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงขอบเขตย่านตลาดพลู	51
17	วิถีชีวิตริมคลองบางหลวงในอดีต	52
18	วัดอินทาราม(วัดบางยี่เรือใต้)	52
19	มัสยิดสวนพลูในปัจจุบัน	53
20	ถนนเทอดไทและถนนวุฒิมகาศ	54
21	สถานีรถไฟตลาดพลูและท่าเรือริมคลองบางหลวง	54
22	แผนที่แสดงเส้นทางการเข้าถึงพื้นที่	55
23	สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมไทยประเพณี	56
24	แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินย่านตลาดพลู	57
25	แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมย่านตลาดพลู	57
26	บริเวณตลาดวัดกลาง และริมทางรถไฟตลาดพลู	58
27	วัดอินทารามวรวิหาร และวัดราชคฤห์วรวิหาร	59

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุโขทัย

ภาคที่	หน้า
28 ศากาการเปรียญ วัดอินทาราม และกุฎิพระวัดกันตثارาม	63
29 เรือนแควร์ไม้ และริมถนนภายในซอย	63
30 เรือนขนมปังชิง	63
31 บ้านเดี่ยวสองชั้นหลังคาจั่วตัด	64
32 อาคารผอมผานรูปแบบตะวันตก	64
33 ตึกแควรูปแบบสิงคโปร์	64
34 ตึกแควรูปแบบกลางเก่ากลางใหม่	65
35 ตึกแควรูปแบบสมัยใหม่	65
36 วัดในย่านตลาดพลู	65
37 พระอุโบสถหลังใหม่ ในวัดอินทาราม และพระพุทธชินราช	66
38 พระแท่นบรรทม พระบรมรูปทรงผนวชและพระบรมรูปทรงศีล	67
39 พระเจดีย์ทอง และพระบรมรูปทรงม้าสามเท้าเจ้าตากสิน	67
40 พระวิหารในวัดจันทาราม	67
41 พระอุโบสถในวัดราษฎร์ และพระพุทธอุปပางถวายพระเพลิง	68
42 พระปรางค์ พระเจดีย์ และเขามอ	69
43 เจดีย์ และพระอุโบสถวัดเวฬุวารชิน	69
44 พระอุโบสถและพระเจดีย์ วัดโพธินิมิต	71
45 พลับพลาสรับเสด็จ และเสมอวัดโพธินิมิต	71
46 ภายในศาลาเจ้า และโรงเล่นเรือง	72
47 ศาลาเจ้าพ่อเขาตกและศาลาเจ้าพ่อพระเพลิง	72
48 ศาลาเจ้าสูง และศาลาเจ้าขนาดเล็ก	73
49 โรงเจสีียงเชียงตึ้ง	73
50 มั้สยกดสวนพูล	74
51 ร้านนมกรอบ ร้านขนมหวาน และร้านขนมเบื้อง	75
52 ร้านขายเครื่องเข่นไกว ร้านขายทอง และร้านขายยาแผนโบราณ	75
53 คลองบางหลวงบริเวณศาลาวิมานน้ำวัดราษฎร์	76
54 คลองสำเภา คลองบางน้ำชน และคลองบางสะแก	76

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ภาพที่	หน้า
55 ท่าเรือเปลี่ยนถ่ายสินค้า และตลาดน้ำปากคลองด่านในอดีต.....	77
56 วิถีชีวิตแต่ละกลุ่มชนชาติพันธุ์ของย่านชุมชนตลาดพลู.....	78
57 ประเพณีถวายผ้าพระกฐิน พิธีกรรมงานบวชนาค และการละเล่นมวยไทย.....	79
58 การนำเป็ดและไก่มาไวริมทางรถไฟ และเทศกาลกินเจที่โรงเจ	81
59 การแสดงงิ้ว และการแสดงสิงโต.....	81
60 การกวนข้าวอาซูโร และบรรยายกาศวันตรุษจีดิลอดดสา	82
61 แผนที่แสดงสภาพแวดล้อมปัจจุบัน	83
62 แผนที่แสดงสภาพแวดล้อมทางธรรมาธิ.....	83
63 แผนที่แสดงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม.....	84
64 แผนที่แสดงตำแหน่งสถาปัตยกรรมในชุมชน	84
65 แผนที่แสดงตำแหน่งชุมชนในย่านตลาดพลู	85
66 แผนที่แสดงตำแหน่งร้านค้าเก่าในย่านชุมชน	85
67 แผนที่แสดงพื้นที่สำราญ	86
68 คนกลางป้าอารีย์ภูมิคุข และภาพการจัดทำเมรุโดยครัวภูมิคุข	102
69 คุณศุภกรถ่ายคุ้กับคุณไวพจน์ เพชรสุพรวณ และเครื่องดนตรีในห้องเก็บของ.....	102
70 ป้ายชุมชนสิงโต-มังกรทองลูกธนบุรี และบริเวณที่เก็บมังกรทอง	103
71 แผนที่แสดงตำแหน่งสถาปัตยกรรมภายในบริเวณวัดอินทาราม	114
72 การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม รูปแบบสถาปัตยกรรมย่านคนไทยและคนจีน	116

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เกณฑ์การพิจารณาเพื่อจัดลำดับใบรายงานสถาน	31
2	แสดงค่าการประเมินสถานะการอนุรักษ์	31
3	แสดงการหาค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถาม	32
4	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทำให้ ประมาณ	45
5	แสดงประเด็นหลัก ประเด็นย่อยและประเภทคำถามในการจัดทำแบบสอบถาม	47
6	แสดงประเด็นหลัก ประเด็นย่อย และประเภทคำถามในการจัดทำแบบสอบถาม	48
7	แบบประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของป่าในชุมชนตลาดพลู	88
8	ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในป่าในชุมชนตลาดพลู	92
9	ใบรายงานสถานและสถาปัตยกรรมสำคัญในป่าในชุมชนตลาดพลู	92
10	แสดงอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมป่าในชุมชนตลาดพลู	93
11	แสดงอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ควรดำเนินการรักษาไว้	95
12	แสดงองค์ประกอบที่ชัดเจนในป่าในชุมชน	95
13	แสดงเส้นทางสัญจรที่สำคัญ	96
14	แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคลองบางหลวง	96
15	แสดงปัญหาของสิ่งแวดล้อมในชุมชน	97
16	แสดงสาเหตุการย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชน	97
17	แสดงสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชน	98
18	แสดงกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสามัคันระหว่างเชื้อชาติ	98
19	แสดงเหตุการณ์ที่ทำให้ตลาดพลูถูกลดบทบาทลง	99
20	แสดงการจัดกิจกรรมในชุมชน	99
21	แสดงแนวทางอนุรักษ์ใบรายงานสถานในชุมชน	100
22	แสดงอุปสรรคในการอนุรักษ์ใบรายงานสถาน	100
23	แสดงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ชุมชน	100
24	แสดงความคิดเห็นกับใบรายงานสถานทั้ง 3 แห่ง	104
25	แสดงความคิดเห็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของป่าในชุมชนตลาดพลู	104
26	ค่าสถิติขั้นต้นของตัวแปรที่นำมาทดสอบ	106
27	แสดงค่าสถิติสำหรับทดสอบค่าเฉลี่ยของข้อมูล 2 กลุ่ม	107

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรการวิจัย.....	3
2	การพิจารณาระบบการจัดการเมือง และย่านประวัติศาสตร์	13
3	ขั้นตอนการศึกษาของระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม	22
4	ขั้นตอนการดำเนินการศึกษาจะด้วยรายละเอียด	25
5	แนวคิดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยในพื้นที่ศึกษา	41
6	แสดงขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย.....	42
7	แสดงการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในย่านชุมชนตลาดพลู	113

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลาดพญเป็นย่านชุมชนริมน้ำที่มีชื่อเสียงของฝั่งธนบุรีมาตั้งแต่อดีต(ส่ง่ ลือชาพัฒนพร 2548 : 44-45) เคยเป็นเป็นแหล่งผลิตและแหล่งรวมสินค้ามากพญของผู้คนทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด อิกทั้งยังเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา กับคลองสายต่างๆ จึงทำให้ย่านตลาดพญเป็นชุมทางการค้าที่สำคัญ ทั้งยังส่งผลให้ชาวจีนและมุสลิมอยู่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก จนกระทั่งบริเวณริมคลองบางหลวงนี้กลายเป็นตลาดซื้อขายพญและเกิดเป็นย่านชุมชนที่เก่าแก่เรียกว่า “ตลาดพญ” มา ณ ปัจจุบัน

ตลาดพญเป็นชุมชนที่เจริญเติบโตมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีต่อเนื่องถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีเส้นทางการค้าคมที่สำคัญคือ คลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง) ต่อมาเมื่อมีการขยายราชธานีไปยังฝั่งพระนครตั้งแต่ปี พ.ศ.2325 เป็นต้นมา ชาวจีนบางส่วนจึงย้ายถิ่นฐานไปย่านสำเพ็ง จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยชุมชนอิสลามได้เป็นผู้นำในการทำสวนพญ ต่อมาชุมชนชาวจีนได้นำไปสืบทอดกิจกรรมเป็นสวนพญ ขนาดใหญ่ และเป็นศูนย์กลางการค้าริมน้ำ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2472 ได้มีการสร้างสะพานพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เพื่อเชื่อมฝั่งพระนครกับฝั่งธนบุรีเข้าด้วยกัน และได้มีการพัฒนาโครงข่ายการค้าคมด้วยการสร้างถนนหลายสาย โดยมีถนนเทอดไหร่ผ่านกลางพื้นที่ย่านตลาดพญ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้การค้าและการสัญจรทางน้ำถูกลดบทบาทลง การสัญจรทางบกจึงเข้ามารenegue ที่ พื้นที่เพาะปลูกถูกพัฒนามาเป็นห้องແควรและบ้านเรือนเพื่อรองรับแรงงานจากโรงงานอุตสาหกรรมใหม่ที่เข้ามารenegue ที่ ความสมพันธ์และวิถีชีวิตของชุมชนในย่านนี้จึงเปลี่ยนแปลงไป

ต่อมาในปี พ.ศ.2526 รัฐบาลได้ทำการเวนคืนพื้นที่แล้วตัดถนนรัชดา-ท่าพระเพื่อดำเนินการก่อสร้างถนนคร่อมพื้นที่ตลาดพญ ทำให้ตลาดที่เป็นศูนย์กลางทางการค้าถูกลดบทบาทลง และมีนักธุรกิจเข้ามาลงทุนทำสถานบันเทิง อาบอบนวด ผับบาร์ ฯลฯ จึงส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนต้องปรับเปลี่ยนไป การค้าขายลดลง อาคารที่มีเอกลักษณ์ของรูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณสถานที่เคยทรงคุณค่าในอดีต ถูกลดบทบาทความสำคัญลง และทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นภัยคุกคามที่มีผลต่อความสูญเสียอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในย่านชุมชนตลาดพญ

จากการตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องนั้นพบว่า การรื้อฟื้นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้น เกิดจากการสร้างประวัติศาสตร์ของชุมชนจากทัศนะของชาวบ้าน (นัตร พิพย์ นาถสุภา 2540, อ้างถึงใน พวงร้อย กล่อมເຊິ່ງ ມັສສວາສ ກຸລວງສ ໂຂຄ້າຍ ວົງສຕານີ 2547 : 14) ข้อมูลดังกล่าวจึงมีข้อสันนิษฐานว่าการค้นหาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เกิดจากกระบวนการศึกษาแบบมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์กับชุมชน จะทำให้ darm ວັກຊາອັດລັກຊະນີສິ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອຣມຂອງໜຸ່ມໜຸນໄວ້ໄດ້

ทั้งนี้จากการศึกษาเบื้องต้นยังไม่พบข้อมูลของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ย่านໜຸ່ມໜຸນตลาดพູຖຸ ດັ່ງນັ້ນຈึงເຫັນສົມຄວນທີ່ຈະทำการศึกษาເພື່ອคົ້ນຫາອັດລັກຊະນີສິ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອຣມ ผลທີ່ໄດ້ຈາກກາງວິຈີຍຈະສາມາຮັນນຳໄປໃຫ້ເປັນພື້ນຖານ(Basis) ໃນກາງວາງແຜນອນຸວັກຊີ ແລະ ພັນາສກາພແວດລ້ອມທາງຍ່ານໜຸ່ມໜຸນตลาดพູຖຸຕ່ອງໄປ

2. ความໜຸ່ງໝາຍຂອງກາງວິຈີຍ

เพื่อทำการศึกษา คົ້ນຫາອັດລັກຊະນີສິ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອຣມຂອງໜຸ່ມໜຸນດັ່ງເດີມຂອງກຽງເທັມຫານຄວ ທີ່ບໍລິເວັນເຂດທົນນຸ່ວິ ຍ່ານຕາດພູ

ມາການົກມາດ້ວຍຕົກປະກ ສ່ວນເຂີຫີກ

3. ວັດຖຸປະສົງຄໍຂອງກາງວິຈີຍ

3.1 เพื่อศึกษาທະນຽງ ພັກການ ແລະ ແນວດິດອັດລັກຊະນີສິ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອຣມຂອງໜຸ່ມໜຸນ

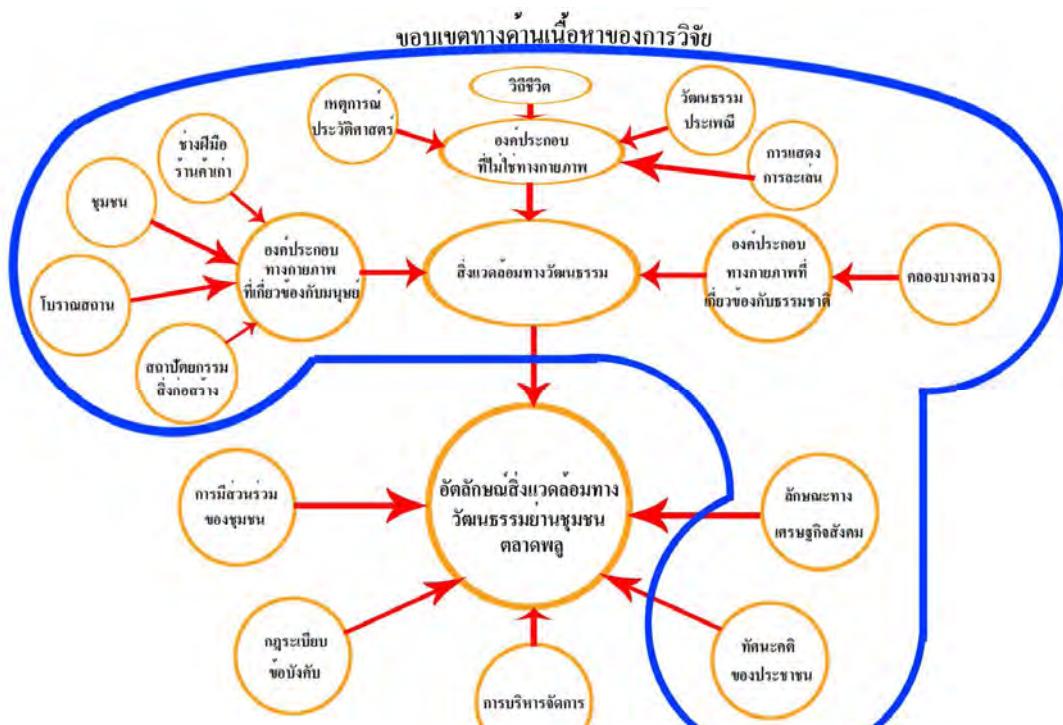
3.2 เพื่อศึกษาການເປີ່ມແປລັງ ແລະ ການສູງຫາຍຂອງອັດລັກຊະນີສິ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອຣມໃນໜຸ່ມໜຸນດັ່ງເດີມ

3.3 เพื่ອວິເຄາະໜີ ແລະ ຄົ້ນຫາອັດລັກຊະນີສິ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອຣມຂອງໜຸ່ມໜຸນ

4. ປັນຫາຂອງກາງວິຈີຍ

ອັດລັກຊະນີສິ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອຣມຂອງຍ່ານໜຸ່ມໜຸນຕາດພູ ດືອນໄວ

5. แผนภูมิความสัมพันธ์ของตัวแปรการวิจัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุโขทัยศึกษา

จากแผนภูมิความสัมพันธ์ของตัวแปรการวิจัยได้เลือกหัวข้อที่จะศึกษาตามเส้นกรอบสีน้ำเงินที่ล้อมรอบไว้โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ตัวแปรต้น(เหตุ)ของงานวิจัยได้แก่

5.1.1 สิงแวดล้อมทางวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

5.1.1.1 องค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์

5.1.1.2 องค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ

5.1.1.3 องค์ประกอบที่ไม่ใช่ธรรมชาติ

5.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม

5.1.3 ทัศนคติของประชาชน

5.2 ตัวแปรตาม(ผล)ของงานวิจัยคือ อัตลักษณ์สิงแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่าน

ชุมชนตลาดพุทธ

6. ขอบเขตการวิจัย

6.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

6.1.1 พื้นที่ระดับมหภาค ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ตั้งเขต ชนบุรี จ.กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย อย่างคร่าวๆ เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานในชุมชน ลักษณะทางภาษา สังคม เศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่วิจัย

ภาพที่ 1 แสดงแผนที่เขตชนบุรี จ.กรุงเทพมหานคร

ปรับปรุงจากแผนที่ทางอากาศ (Google Earth ปี 2554)

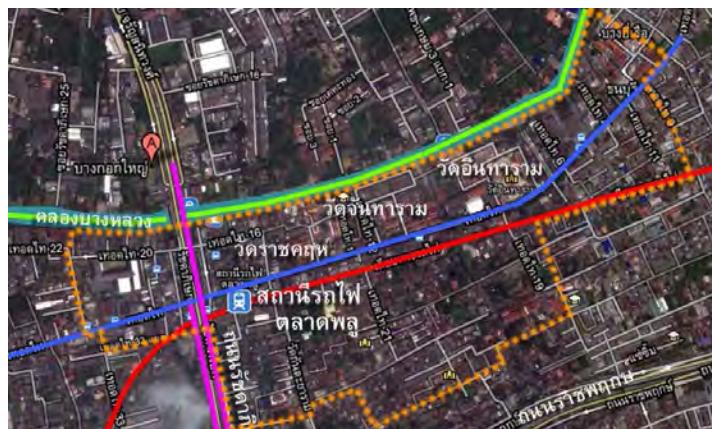
6.1.2 พื้นที่วิจัยเป็นการศึกษาพื้นที่อย่างละเอียดในย่านนี้เพื่อค้นหาลักษณะ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู เขตชนบุรี กรุงเทพมหานคร ซึ่งพื้นที่วิจัยอยู่ระหว่างแขวงบางยี่เรือ และแขวงตลาดพลู ต.เหออดไทย มีขอบเขตพื้นที่วิจัยดังนี้

ทิศเหนือ จุดคลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง)

ทิศใต้ จุดทางรถไฟ

ทิศตะวันออก จุดวัดเวลาพุริชาธิน

ทิศตะวันตก จุดคลองด่าน

ภาพที่ 2 แผนที่แสดงขอบเขตพื้นที่โครงการย่านตลาดพลู
ปรับปรุงจากแผนที่ทางอากาศ (Google Earth ปี 2554)

6.2 ขอบเขตทางด้านเนื้อหา

ผู้จัดได้ทำการศึกษาเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรตั้น 5 ตัวแปรได้แก่

6.2.1 องค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ครอบคลุมองค์ประกอบทาง

กายภาพได้แก่ สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง ในวันสถาน ชุมชน ซึ่งมีมือและร้านค้าเก่าแก่

6.2.2 องค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับชุมชนชาติได้แก่ คลอง

6.2.3 องค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพได้แก่ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต

วัฒนธรรมประเพณี การแสดง และการละเล่น

6.2.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม คือ การศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจและระบบ
สังคมในชุมชน

6.2.5 ทัศนคติของประชาชน คือ การสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชน

ตัวแปรตาม 1 ตัวแปร ได้แก่การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่าน
ชุมชนตลาดพลู คือ การศึกษาลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่บอกเล่าเรื่องราวทาง
ประวัติศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการของสังคมและชุมชนย่านตลาดพลู

จากการศึกษาครั้นนี้ผู้จัดไม่ได้ทำการศึกษาตัวแปรตั้น 3 ตัวแปรได้แก่ การมีส่วน
ร่วมของชุมชน กฎระเบียบข้อบังคับ และการบริหารจัดการ

7. กระบวนการวิจัย

ประกอบด้วยการทำงาน 7 ขั้นตอน ดังนี้

- 7.1 กำหนดหัวข้อเรื่อง ชื่อเรื่อง และปัญหาของการวิจัย
- 7.2 การกำหนดกรอบทฤษฎี แนวคิด หลักการ ที่จะนำมาใช้ในการวิจัย
- 7.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ สอบถาม และสัมภาษณ์
- 7.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสำรวจ ประเมิน สอบถาม และสัมภาษณ์
- 7.5 การสรุป อภิป্রายผล และข้อเสนอแนะในการนำผลจากการวิจัยไปใช้
- 7.6 การจัดทำรายงานสรุปผลการศึกษา

8. วิธีการวิจัย

วิธีการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ วิธีการที่ใช้ในขั้นตอนการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล และขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้ คือ

8.1 การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล

- 8.1.1 การศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกมิติจากแหล่งต่างๆ เช่น หนังสือ เอกสาร แผนที่ปาน陀ราดพูแลง่อนบุรี ในอดีต
- 8.1.2 การสำรวจและประเมินคุณค่าอาคารที่เป็นโบราณสถาน และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีการประเมินคุณค่าจากระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Environment Conservation System: CECS)

- 8.1.3 การสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชน นักวิชาการ และบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นเกี่ยวกับอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยใช้วิธีการสำรวจภาคสนาม การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์

- 8.1.4 การจัดทำแผนที่สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าของชุมชนโดยใช้วิธีการระบุแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สภาพแวดล้อมปัจจุบัน

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

- 8.1.5 การกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างดังนี้

การกำหนดประชากรในการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือประชากรในย่านชุมชน ตลาดพู และนักวิชาการกับบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยการใช้สูตรคำนวณและการใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร่ ยามานะ (TARO YAMANE)

การสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

8.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

8.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยไม่ใช้สถิติ ได้แก่ วิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หรือแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบตอบโดยเสรี และวิเคราะห์โดยการสังเกตที่ต้องทำการแปลความหมายด้วยผู้วิจัยเอง

8.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ การประมวลผลข้อมูลที่เป็นตัวเลข ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณเพื่อช่วยวิเคราะห์และแปลความหมายข้อมูลโดยสรุปผลที่ถูกต้องด้วยการใช้วิธีทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ สัดส่วน และใช้วิธีทางสถิติข้างใน (Inferential Statistic) เพื่อทดสอบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม เป็นต้น

9. ข้อตกลงเบื้องต้น

กรอบกติกาในการวิจัย ผลการสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างบุคคลสำคัญดำเนิน
ศิดปัจจุบันรวมในห้องถินไม่สามารถอ้างอิงไปสู่ประชากรในการวิจัยได้เนื่องจากไม่สามารถทำการ
สืบค้นข้อมูลได้ครบถ้วน ดังนั้นจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเจตนาจำนวน 5 ตัวอย่าง ซึ่งผล
การอ้างอิงจึงเป็นผลของบุคคล 5 ท่านเท่านั้น

10. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

อัตลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของ
ลักษณะเฉพาะบุคคล สังคม ชุมชน หรือประเทศนั้นๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น
ศาสนา ฯลฯ ซึ่งมีคุณลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่นๆ “อัตลักษณ์” มาจากภาษาบาลีว่า อตุต +
ลักษณ โดยที่ “อัตตะ” มีความหมายว่า ตัวตน, ของตน ส่วน “ลักษณ” หมายถึง สมบัติเฉพาะตัว

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม หมายถึง พื้นที่หรือบริเวณทางภูมิศาสตร์ที่สะท้อน และ⁺
บอกเล่าเรื่องราวอันเกี่ยวนেื่องกับประวัติศาสตร์ และการพัฒนาทางสังคมของมนุษย์ อันมีคุณค่า
ทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่โดยรวมมากกว่าสถานที่จุดเดียว จึงสามารถ
สะท้อนวิถีชีวิตผู้คนทัวไปได้

อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัวของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการของสังคมและชุมชนตลาดพลู หมายถึง ย่านที่เป็นแหล่งขายส่งพูลที่มีชื่อเสียงในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยประชาชนส่วนมากมืออาชีพทำสวนผลไม้ขายที่ตลาดบริเวณริมสองฝั่งคลองบางหลวง ซึ่งเป็นปัจจัยหลักในการสร้างรายได้ให้กับชุมชน และภายเป็นอัตลักษณ์ที่มีชื่อเสียงจนถึงปัจจุบัน บุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น หมายถึง ผู้มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานด้านศิลปวัฒนธรรม และเป็นที่ยอมรับนับถือในชุมชน

11. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

10.1 สามารถเสนอแนะแนวทางในการวางแผนอนุรักษ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านชุมชนตลาดพลู โดยสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน

10.2 เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริเวณย่านชุมชนตลาดพลู โดยนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาสิ่งที่เป็นคุณค่าในระดับย่านชุมชน ทั้งในสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ทางรูปธรรม และนามธรรม โดยองค์ประกอบต่างๆนั้นจะทำให้ย่านชุมชนตลาดพลู มีลักษณะที่พิเศษแตกต่างไปจากพื้นที่อื่นๆ

12. การนำเสนอผลการวิจัย

11.1 รายงานฉบับสมบูรณ์ขนาด A4 ตามรูปแบบของบันทึกวิทยาลัย และแผ่นบันทึกข้อมูล

11.2 บทความทางวิชาการสรุปย่อการวิจัยเพื่อเผยแพร่ในหนังสือ หรือการประชุมวิชาการ

บทที่ 2

การศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาองค์ประกอบของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพลูได้รับความแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการอธิบายและเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษา โดยแบ่งประเด็นการศึกษาดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

แนวคิดและคำจำกัดความของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

(ธิรยุทธ บุญมี 2546, ข้างถึงใน ธงชัย สมบูรณ์ 2549 : 40) กล่าวว่า อัตลักษณ์ในยุคปัจจุบันมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal identity) และอัตลักษณ์กลุ่ม (Collective identity) ซึ่งอัตลักษณ์ทั้ง 2 ส่วนนี้จะกระจายตัวในสังคมและประวัติศาสตร์แต่ละช่วงที่แตกต่างกันโดยอัตลักษณ์ส่วนบุคคลเป็นรูปธรรมที่จับต้องได้ เช่น รูปร่างหน้าตา เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์กลุ่ม จะแสดงออกโดยสัญลักษณ์ที่มีลักษณะที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ชุมชนกลุ่มเล็กจะมีอัตลักษณ์กลุ่มที่ชัดเจนสามารถสัมผัสได้มากกว่าชุมชนกลุ่มใหญ่ซึ่งชุมชนกลุ่มเล็กมีลักษณะความเป็นนามธรรมที่น้อยกว่า

(อุษา ศรีจินดารัตน์ 2532, ข้างถึงใน ธงชัย สมบูรณ์ 2549 : 44) กล่าวว่า อัตลักษณ์ของบุคคลเป็นการมองตนเองของแต่ละบุคคลซึ่งมีหลายมุมมองโดยขึ้นอยู่กับบทบาทของแต่ละสังคมที่แตกต่างกันออกไปโดยอัตลักษณ์ อาจแบ่งได้เป็น 5 ประเภท ดังนี้

1.1 อัตลักษณ์บุคคล (Individual Identity) คือ การมองตนเองในหลายมุม เช่น นายเงย มองตนเองว่าเป็นคนจีน มีอาชีพค้าขาย ซึ่งการมองตนเองของนายเงยเป็นอัตลักษณ์ในมุมมองของนายเงยนั่นเอง

1.2 อัตลักษณ์ร่วม (Collective Identity) (Melucci 1996, ข้างถึงใน ธงชัย สมบูรณ์ 2549 : 45) หมายถึงกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมกันของกลุ่มสังคม โดยจะทำให้เห็นความแตกต่างในแต่ละกลุ่มสังคมที่อาศัยสัญลักษณ์ต่างๆ ของกลุ่มสังคมเพื่อสร้างระบบวัฒนธรรม เช่น การละเล่นพื้นบ้าน ตำนานของบรรพบุรุษ ดังนั้นสังคมและวัฒนธรรมจึงมีบทบาทในการสร้างและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์โดยตรง

1.3 อัตลักษณ์ขององค์กร (Corporate Identity) คือ การแสดงออกของลักษณะเฉพาะตัวขององค์กรที่สามารถรับรู้ได้ด้วยการแสดงออกทางพฤติกรรม การใช้สัญลักษณ์และการ

สื่อสารขององค์กร (กรองแก้ว วัฒนธรรมคลรักษ์ 2545, อ้างถึงใน คงชัย สมบูรณ์ 2549 : 45)

1.4 อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) คือ อัตลักษณ์ทางสังคมจะควบคู่ไปกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยอัตลักษณ์ทางสังคมเป็นผลผลิตที่สั่งสมมาจากการใช้ภาษาที่รวม (Product of Discourse) ส่วนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องของตัวบ่งชี้ที่มีลักษณะเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม (Cultural product) เช่น อาหารไทย รำไทย เป็นต้น (Barker 2001, อ้างถึงใน คงชัย สมบูรณ์ 2549 : 46)

1.5 อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม (Cultural Identity) คือ ได้เสนอตัวแปรสำหรับวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม (กาญจนा แก้วเทพ 2544, อ้างถึงใน คงชัย สมบูรณ์ 2549 : 47) ดังนี้

1.5.1 โลกทัศน์ (worldview) เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับธรรมชาติของเป้าหมายชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ จักรวาล และสิ่งต่างๆ รอบตัว

1.5.2 แบบแผนของบรรทัดฐาน (normative pattern) เป็นแนวทางในการปฏิบัติของกลุ่มสังคม

1.5.3 ระบบรหัส (code system) เป็นรูปแบบที่ใช้ในการสื่อสาร เช่น ภาษา

สถานที่ เป็นต้น

1.5.4 ความสัมพันธ์ที่บุคคลได้รับรู้ (Perceived relation) เช่น วัฒนธรรม

ปฏิสัมพันธ์ การสื่อสาร เป็นต้น

“สิ่งแวดล้อม” หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่อยู่โดยรอบตัวมนุษย์ ทั้งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น และที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (พจนานุกรม ไทย-ไทย เปลี่ยน ณ นคร 2550, อ้างถึงใน <http://guru.sanook.com/dictionary/>)

“วัฒนธรรม” หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น สร้างขึ้น คิดขึ้น เพื่อใช้ในการดำรงอยู่ สืบทอด และพัฒนาสังคมของตนเอง แสดงถึงความเจริญของงานของสังคมมนุษย์เป็นประโยชน์ทั้งทางกาย เช่น การบริโภค การใช้สอย หรือประโยชน์ทางใจ เช่น การซัมสิ่งที่เจริญด้วยความเจริญด้วยความเจริญทางกาย (ชนัญ วงศ์ วิภาวดี 2547, อ้างถึงใน แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม 2549:14)

สอดคล้องกับการแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ “ทางรูปธรรม” ได้แก่ บ้านเรือน ศาสนาสถาน การแต่งกาย อาหาร หัตถกรรม งานศิลปะ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานฝีมือ การใช้เวลาว่าง การพักผ่อน และการสันทนาการ และ “ทางนามธรรม” ได้แก่ คติความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาวรรณคดี สภาพครอบครัว การเมือง การปกครอง การศึกษา

ศาสนา สาขาวณสุข ดังนั้น ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ก็คือทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มยึดถือร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กราทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ เพื่อสร้างความเจริญของงาน และพัฒนาสังคมของมนุษย์ (คณะกรรมการอุตสาหกรรม 2540, อ้างถึงในแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม 2549:14)

โครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมได้อธิบายไว้ว่า “สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Environment)” เป็นพื้นที่หรือบริเวณทางภูมิศาสตร์ที่สะท้อน แสดงออกถึงเรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ และการพัฒนาทางสังคมของมนุษย์ อันมีคุณค่าทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่โดยรวมมากกว่าสถานที่จุดเดียว จึงสามารถสะท้อนวิถีชีวิตผู้คนทั่วไปได้ (คณะกรรมการโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม 2548:1)

2. ทฤษฎี หลักการ และแนวคิด ที่เกี่ยวข้อง

2.1 ลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์

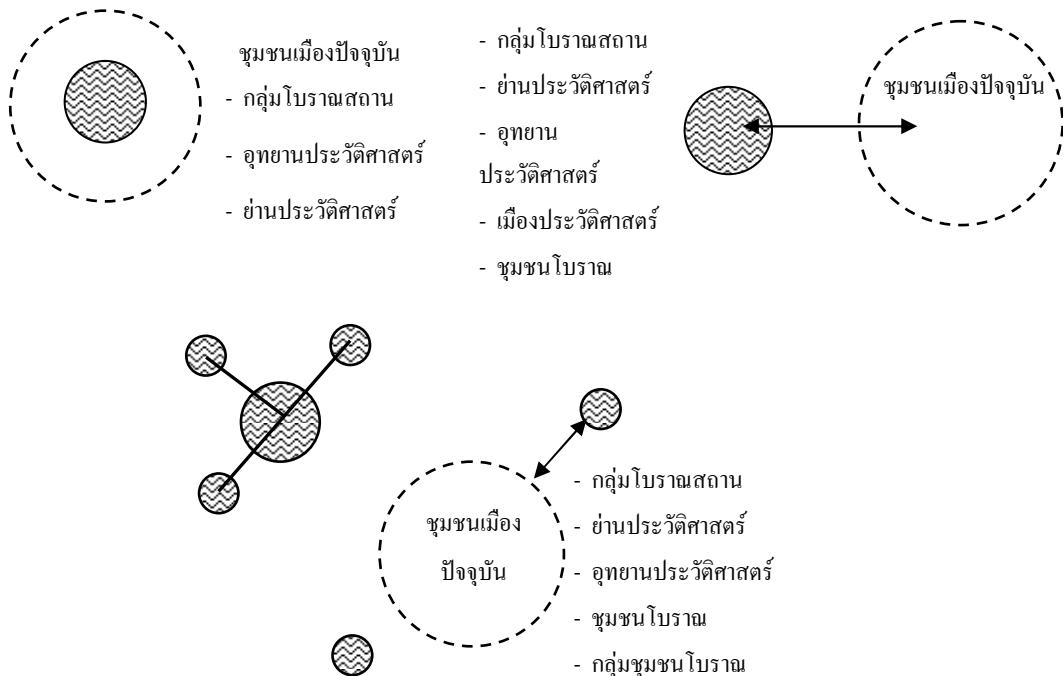
ลักษณะของเมืองประวัติศาสตร์ (รada สุทธิธรรม 2533 : 142-150) มีช่วงเวลาในอดีตจนถึงปัจจุบันมีลักษณะที่แตกต่างกันตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน ประเพณีวัฒนธรรมและชีวภาพของเมืองที่แบ่งตามช่วงอายุของเมือง โดยแบ่งออกเป็น 4 ประเทา คือ

2.1.1 เมืองร้าง เป็นเมืองที่มีความเจริญในอดีตก่อนถูกทิ้งร้างจนถึงปัจจุบัน เมืองลักษณะนี้โครงสร้างโบราณสถานจะเสื่อมโทรม เนื่องจากขาดการดูแลรักษาจึงควรทำการบูรณะรักษาเพื่อการอนุรักษ์โบราณสถานให้กลับคืนมา

2.1.2 เมืองโบราณที่ถูกทิ้งร้างและนำกลับมาใช้ใหม่ในปัจจุบัน เกิดจากการขยายตัวของประชากรในปัจจุบันจึงทำให้เกิดข้อจำกัดด้านพื้นที่ในการตั้งถิ่นฐาน จึงมีการลับไปตั้งถิ่นฐานที่เดิมโดยไปทำลายหลักฐานโครงสร้างและองค์ประกอบของเมืองโบราณเดิมที่มีอยู่

2.1.3 เมืองที่มีการพัฒนาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเมืองโบราณที่มีการใช้งานตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันมีพัฒนาการตามกาลเวลา แสดงถึงความรุ่งเรือง ตกต่ำ และพื้นที่เมือง การพัฒนาทำให้เนื้อเมืองถูกทำลายไป

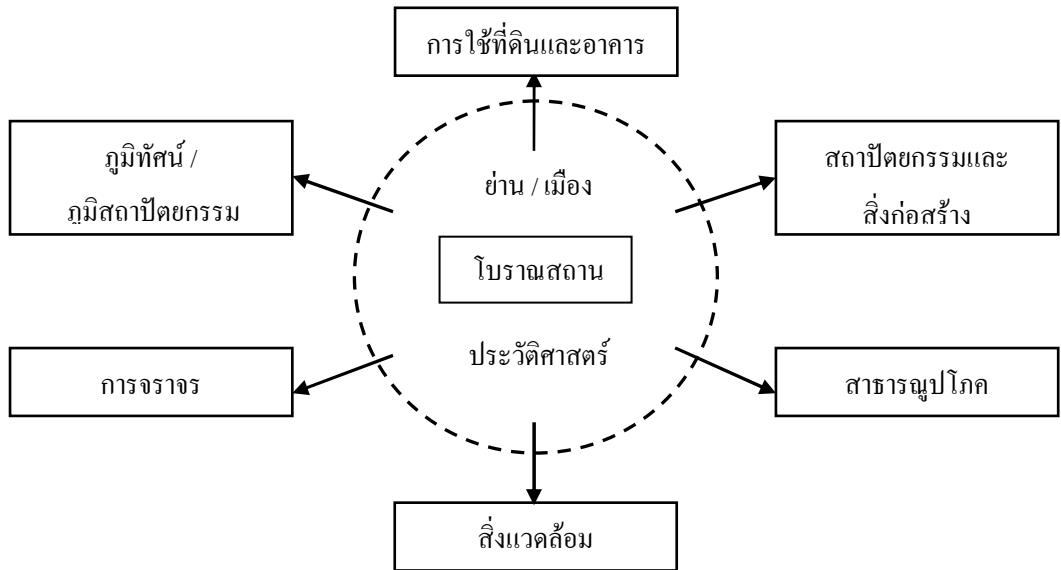
2.1.4 เมืองที่ถูกทิ้งร้างไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง และถูกนำกลับมาใช้ใหม่ยุคประวัติศาสตร์ถึงปัจจุบัน เมืองลักษณะนี้มีการพัฒนาในยุคโบราณแล้วหยุดไป แล้วกลับมาตั้งถิ่นฐานใหม่ในยุคประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 3 แสดงประเภทของย่าน และเมืองประวัติศาสตร์

ที่มา : สำนักนโยบายและแผนเมืองจังหวัดสุโขทัย, รายงานการศึกษาโครงการอนุรักษ์พื้นที่และพัฒนาสภาพแวดล้อมในเขตกำแพงเมืองเก่าสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย (กรุงเทพมหานคร :สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), 22.

ย่านประวัติศาสตร์ (U.S. Register. For the National register of Historic places in Canada 1966, ข้างถึงใน http://en.wikipedia.org/wiki/National_Register_of_Historic_Places)
หมายถึง พื้นที่เมืองหรือชนบทที่กำหนดขอบเขตทางภูมิศาสตร์ได้ ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญที่รวมเชื่อมโยง หรือแสดงความต่อเนื่องของที่ตั้ง โครงสร้าง หรือวัตถุที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในแต่ประวัติศาสตร์ หรือสุนทรียภาพ อันเกิดจากการวางแผนหรือพัฒนาทางกายภาพ

แผนภูมิที่ 2 แสดงการพิจารณาระบบการจัดการเมือง และย่านประวัติศาสตร์

ที่มา : สำนักนโยบายและแผนเมืองจังหวัดสุโขทัย, รายงานการศึกษาโครงการอนุรักษ์พื้นที่ และ

พัฒนาสภาพแวดล้อมในเขตกำแพงเมืองเก่าสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัย
และให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), 22.

2.2 ความสำคัญของพื้นที่ประวัติศาสตร์และภัยคุกคามที่มีต่อเมือง

(จาก Feilden and Jokilehto 1998, อ้างถึงใน วิวรรณ สีหนาท 2546 : 10) พื้นที่ประวัติศาสตร์เป็นศูนย์กลางเมืองเก่าที่ได้รับการดูแลรักษาโดยมีกิจกรรมที่หลากหลาย มีความหลากหลายส่วนย่อยที่รับการอนุรักษ์ และมีศูนย์กลางอยู่บริเวณรอบๆ เช่น โบสถ์วิหาร และลานเมือง สร้างความเป็นเอกลักษณ์ในพื้นที่ และช่วยในการจัดจำรับภัยประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ในปัจจุบัน เมืองประวัติศาสตร์มักถูกคุกคามโดยมีสาเหตุดังนี้

2.2.1 การเพิ่มขึ้นของประชากรและการอพยพไปสู่เมืองประวัติศาสตร์ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและพื้นที่ประวัติศาสตร์กลายเป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นและไม่มีระเบียบ

2.2.2 การเพิ่มการใช้รถยนต์ทำให้เกิดการตัดถนนผ่านพื้นที่ประวัติศาสตร์

2.2.3 การก่อสร้างอาคารสูง ทำลายเมืองประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน

2.2.4 การเปลี่ยนแปลงขนาดของอุตสาหกรรมและการค้า ส่งผลกระทบเชิงลบกิจกรรมของพื้นที่ประวัติศาสตร์

2.2.5 การเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์งานฝีมือเป็นแบบการผลิตอุตสาหกรรมซึ่งต้องการพื้นที่และอาคารขนาดใหญ่ทำให้เกิดความหนาแน่นของการจราจรในพื้นที่

2.2.6 การมีกิจกรรมและการบริการสมัยใหม่แทนที่โครงสร้างพื้นฐานเดิมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตดังเดิม

2.2.7 การขาดการดูแลรักษาอาคารเก่าและการขาดความเข้าใจในคุณค่าของกิจกรรมทางวัฒนธรรม

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ ทฤษฎีทางจินตภาพ และองค์ประกอบทางภาษาภาพ

คุณค่าของสิ่งที่ควรอนุรักษ์เกิดจากความมีเอกลักษณ์ (Uniqueness) เป็นคุณสมบัติพิเศษที่ตั้งอยู่บนแนวคิดลักษณะของเมือง เป็นการศึกษาสิ่งที่มีคุณค่าและความเป็นย่านของชุมชนทั้งสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ทางรูปธรรมและนามธรรม องค์ประกอบในด้านต่างๆ มีลักษณะที่ทำให้พื้นที่เมืองแตกต่างกันออกไปดังนี้

2.3.1 เอกลักษณ์ (Uniqueness) คุณลักษณะ (Character) และลักษณะเฉพาะ (Identity)
(Garnham, Harry L. 1985, ข้างถึงใน เขมชาติ วงศ์ทิมารัตน์ 2546 : 31)

กล่าวว่า แนวความคิดของความมีเอกลักษณ์นั้นเกิดจากสถานที่ขันน้ำใจด้วยที่มีเอกลักษณ์หรือจิตวิญญาณของสถานที่แต่ละแห่งโดยมีองค์ประกอบหลักของลักษณะเฉพาะดังนี้

ลักษณะทางภาษาภาพและรูปลักษณ์ โครงสร้างทางภาษาภาพที่แท้จริงของสถานที่ลักษณะของอาคาร ภูมิทัศน์ และคุณลักษณะของสุนทรียภาพ

กิจกรรมและหน้าที่ซึ่งสังเกตได้ ผู้คนมีปฏิสัมพันธ์ต่อพื้นที่อย่างไร สถาบันทางวัฒนธรรมมีผลอย่างไร และอาคารกับภูมิทัศน์ถูกใช้งานอย่างไร

การสื่อความหมายหรือสัญลักษณ์เริ่มด้วย ความมุ่งหมาย ประสบการณ์ และคุณลักษณะของสถานที่ที่เกิดจากมนุษย์ตอบสนองต่อลักษณะทางภาษาภาพ และหน้าที่ใช้สอย

2.3.2 ทฤษฎีทางจินตภาพ และองค์ประกอบทางภาษาภาพของชุมชน

2.3.2.1 องค์ประกอบพื้นฐานของเมือง

(Kevin Lynch 1960 : 47-48) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับจินตภาพของเมืองและองค์ประกอบทางภาษาภาพของเมืองซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป ตามลักษณะทางภาษาภาพ เศรษฐกิจและสังคมรวมถึงผู้คนและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเมืองนั้นๆ มี

องค์ประกอบพื้นฐาน 5 ประการที่ผู้คนมักใช้ในการสร้างจินตภาพและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับเมืองได้แก่

เส้นทาง (Paths)

ย่าน (Districts)

ขอบเขต (Edges)

ภูมิสัญลักษณ์ หรือจุดหมายตา (Landmark)

จุดรวม หรือศูนย์รวม (Nodes)

นอกจากองค์ประกอบพื้นฐานทั้ง 5 ที่ประกอบกันเป็นโครงสร้างของเมืองแล้ว ยังมีปัจจัยและองค์ประกอบอื่นอีกหลายประการที่ส่งผลให้เกิดลักษณะเฉพาะตัวของเมืองแต่ละเมือง ซึ่งปัจจัยหรือองค์ประกอบดังกล่าวได้แก่ สภาพภูมิประเทศ รูปร่าง ความหนาแน่นของเมืองพื้นที่เงินว่าง พื้นที่เปิดโล่ง เป็นต้น

2.3.2.2 องค์ประกอบทางกายภาพ

(Paul D. Spreiregen 1965 : 51-64) จากการศึกษาแนวคิด

เกี่ยวกับองค์ประกอบทางกายภาพของเมือง ประกอบไปด้วย

สภาพภูมิประเทศและธรรมชาติ (Landform and nature) เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพภูมิประเทศกับภูมิทัศน์เมือง และสถาปัตยกรรม ในเชิงสุนทรียภาพ และประโยชน์การใช้สอย

รูปร่าง ขนาด และความแน่นของเมือง (Shape, Size and Density) เป็นการวิเคราะห์ลักษณะความสัมพันธ์ ระหว่าง การใช้ประโยชน์แต่ละพื้นที่ของเมืองกับเส้นทางสัญจร และพื้นที่เปิดโล่งขนาดและความหนาแน่นของเมือง

ลักษณะของเนื้อเมือง (Urban Grain) รูปแบบ (Pattern) และพื้นผิว (Texture) พิจารณาความหมาย – ลักษณะ จาmvvml และขนาดอาคาร

เส้นทาง (Routes) ภาระของถนนภูมิทัศน์ สถาปัตยกรรม และเมือง โดยเส้นทางเป็นตัวกำหนดรูปทรงของเมือง เป็นตัวช่วยทำให้กำหนดจุดหมายปลายทางโดยมีถนนนำทางสายตาไปสู่สถาปัตยกรรมและเมือง

2.3.2.3 ความสำคัญทางกายภาพพื้นที่ชุมชน

(David Morris 1975, ช่างถึงใน สำนักนโยบายและแผนเมือง จังหวัดสุโขทัย 2551 : 36) ความสำคัญทางกายภาพ เกิดจากสิ่งก่อสร้างที่คนในชุมชนสร้างขึ้นเพื่อการอยู่อาศัย การทำกิจกรรม แสดงออกซึ่ง “การรับรู้ถึงความเป็นชุมชนที่อยู่อาศัยเดียวกัน (Sense

of Neighborhood) เป็นผลมาจากการค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ คนในชุมชน ครอบชาติหรือ สภาพแวดล้อมและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งองค์ประกอบที่ขาดเจนเกิดจากสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นร่วมกับ ความเชื่อของคนในชุมชนทำให้ชุมชนแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันออกไป การใช้พื้นที่จากคนรุ่น หนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเกิดการซ้อนทับกันของความหมาย ผ่านความทรงจำในพื้นที่ดังกล่าวโดย กิจกรรมที่เกิดขึ้นจะสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของแต่ละชุมชนที่ต่างกันไป

(Kohem Nahoum 1996, ข้างล่างใน สำนักโยธาธิการและผังเมือง จังหวัดสุโขทัย 2551 : 36) การวิเคราะห์โครงสร้างและองค์ประกอบของชุมชน เป็นการวิเคราะห์ ทางกายภาพของชุมชน เพื่อหาคุณค่าพื้นที่ที่ควรอนุรักษ์โดยเริ่มจากการตั้งถิ่นฐานเพื่อการอยู่อาศัยจะแสดงออกซึ่งวิถีชีวิต ตัวตนประเพณีวัฒนธรรม เช่น สิ่งก่อสร้างที่เกิดจากการภูมิปัญญา ของชุมชนซึ่งมีส่วนประกอบสำคัญเพื่อการอนุรักษ์ดังนี้

รูปแบบทางผังเมือง (The Urban Setting)

ความรู้สึกต่อสถานที่ (Sense of Place)

การเชื่อมโยงภายในพื้นที่ (Internal Link)

รูปแบบและการออกแบบ (Style & Design)

ฝีมือช่าง (Workmanship)

นอกจากองค์ประกอบต่างๆแล้วความสัมพันธ์ของคนในชุมชนยัง

แสดงออกในลักษณะของความเป็นญาติ เพื่อนบ้าน และผู้นำ ความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าว เรียกว่า ความเชื่อมโยงในแนวราบ(Horizontal Ties) และความสัมพันธ์ของชุมชนด้วยการให้ เกี่ยวติดเคารพซึ่งกันและกันเรียกว่าความสัมพันธ์ลักษณะนี้ว่าความเชื่อมโยงในแนวตั้ง (Vertical Ties)

ดังนั้นแนวคิดด้านกายภาพของพื้นที่ชุมชน ต้องประกอบด้วยการ รับรู้ของชุมชนถึงพื้นที่กิจกรรมนั้นๆ ด้วยองค์ประกอบทางกายภาพ คือ พื้นที่อาณาเขต การโอบ ล้อมพื้นที่อย่างชัดเจนและมีความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ดังกล่าวสามารถตอบสนอง ประโยชน์ใช้สอยโดยนำวัสดุพื้นถิ่นมาใช้ได้ด้วย

2.3.2.4 ความเปลี่ยนแปลงของเมืองและเอกลักษณ์

(Gernham, Harry L, ข้างล่างใน เอกชีวิต วงศ์ทิมารัตน์ 2546 : 11)

เอกลักษณ์ของเมืองมักเปลี่ยนไปไม่กลับมาโดยมีประเด็นหลักจากการเจริญเติบโตของเมือง และ ประเด็นรองขึ้นอยู่กับข้อตกลงรายวัน การเปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์ของเมืองนั้นจะไม่มีคร ลังเกตเห็นจนกว่าจะปรากฏเด่นชัด จนทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไป และส่งผลกระทบให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างถาวร

การเจริญเติบโตและการเปลี่ยนแปลงทำให้เมืองถูกทำลาย คุณลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของเมือง โดยจะเห็นได้จากอาคารที่มีสภาพทรุดโทรม การเจรจาที่ติดขัดเกิดจากการวางแผนที่ขาดประสิทธิภาพ การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เป็นมลพิษ รูปแบบการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของเมืองดังกล่าวเกิดจากการนำเอาคุณลักษณะที่เปลกแยกมาอยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมโดยไม่คำนึงถึงสภาพเดิมที่เป็นอยู่ และลักษณะที่คนในพื้นที่ต้องการ

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ชุมชน

ในอดีตการอนุรักษ์นั้นให้ความสำคัญเฉพาะสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่มองภาพรวม แต่จะให้ความสำคัญทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ จนกระทั่งมาถึงยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในศตวรรษที่ 19 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจากการพัฒนา การผลิตด้านอุตสาหกรรม ทำให้เกิดแนวคิดในการอนุรักษ์ที่ขับข้อนมีระบบมากขึ้น จึงมีแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์เมืองและบริเวณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยเป็นการมองภาพรวมในลักษณะการอนุรักษ์ทั้งเมือง โดยเน้นการสงวนรักษาปรับปรุงให้คงสภาพเดิม และให้บริเวณโดยรอบพื้นที่การอนุรักษ์มีชีวิตชีวา มีความหลากหลายของกิจกรรมที่ไม่กรอบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม สภาพเศรษฐกิจสังคมที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

หลักการทั่วไปของการอนุรักษ์ คือ การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ โดยการป้องกันไม่ให้เสื่อมสภาพด้วยการสงวนรักษา เพื่อยืดอายุการใช้งานของสิ่งเหล่านั้นให้คงสภาพเดิม ที่เป็นอยู่ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ชุมชน หมายถึง การอนุรักษ์พื้นที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนนั้นๆ โดยยังคงรักษาไว้ซึ่งรูปแบบทางประวัติศาสตร์ของการดำเนินชีวิตในชนบท เช่น ลักษณะบ้านเรือนในท้องถิ่น รูปแบบของพื้นที่ในการประกอบอาชีพเกษตรกร เป็นต้น

(Aldo Rossi, ข้างล่างใน พชรินทร์ เกียงชัย 2546 : 18) ได้ให้แนวคิดในการอนุรักษ์ย่านประวัติศาสตร์ไว้ว่า การอนุรักษ์และพื้นที่ต้องมองภาพในลักษณะขององค์ประกอบรวมด้วยกัน 2 ส่วนคือ

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนนั้นๆ เช่น สิ่งก่อสร้าง อาคาร บริเวณ หรือสถานที่ที่ยอมรับของคนภายในและภายนอกชุมชน เกิดเป็นภาพที่มีความหมายในสิ่งก่อสร้างนั้นๆ ซึ่งรวมถึงบริหารโดยรอบสิ่งก่อสร้างด้วยและทำให้เกิดลักษณะทางภาษาที่ม่องเห็นได้จากภายนอกโดยไม่ต้องมีคำอธิบาย

องค์ประกอบที่อยู่ภายใน เป็นคุณค่าที่เกิดจากความรู้สึก ในวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเกิดการซ่อนทับของความหมายในพื้นที่ที่มีมิติต่างๆ ของชุมชนเกิดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและเป็นที่ยอมรับของคนภายในและภายนอกชุมชน โดยคนในชุมชนมีความรู้สึกผูกพันกับคุณค่าของเอกลักษณ์นั้นๆ เป็นภาพลักษณ์ที่มีความหมายและแสดงถึงวิถีชีวิต เรื่องราวต่างๆ ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

2.4.1 ขอบเขตของการอนุรักษ์ (Edge of Preservation Action)

การกำหนดขอบเขตพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ ต้องมีการบริหารจัดการองค์ประกอบของพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้เห็นเด่นชัดด้วยการกำหนดขอบเขตของพื้นที่จากลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏ ประกอบกับปัจจัยด้านอื่นๆ คือ ปัจจัยทางธรรมชาติ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์และปัจจัยทางวัฒนธรรม การบริหารและการควบคุมสภาพแวดล้อมสามารถกำหนดขอบเขตพื้นที่ได้ตามความเหมาะสม เช่น การกำหนดขอบเขตทางประวัติศาสตร์จากกำแพงเมืองที่ยังเหลืออยู่นั้น ไม่สามารถกำหนดให้พื้นที่ทั้งหมดภายใต้กำแพงเมืองเป็นขอบเขตทางประวัติศาสตร์ได้ เนื่องจากอาคารทางประวัติศาสตร์ภายในถูกทำลายไปหมดจึงไม่สามารถกำหนดเขตพื้นที่ได้ แต่จะใช้กำแพงเมือง คูเมือง เป็นเส้นกำหนดขอบเขต หรือขยายพื้นที่ให้เกินขอบเขตที่กำหนดเพื่อป้องกันความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมรอบเมืองที่จำเป็น

2.4.2 ขอบเขตของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม

(สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2541 :

18) ได้ให้แนวคิดในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (Cultural Heritage Conservation) คือการควบคุมสภาพแวดล้อมที่อยู่ในเขตศิลปกรรมอย่างเหมาะสม มีระดับความเข้มงวดในการควบคุมโดยแบ่งออกเป็นดังนี้

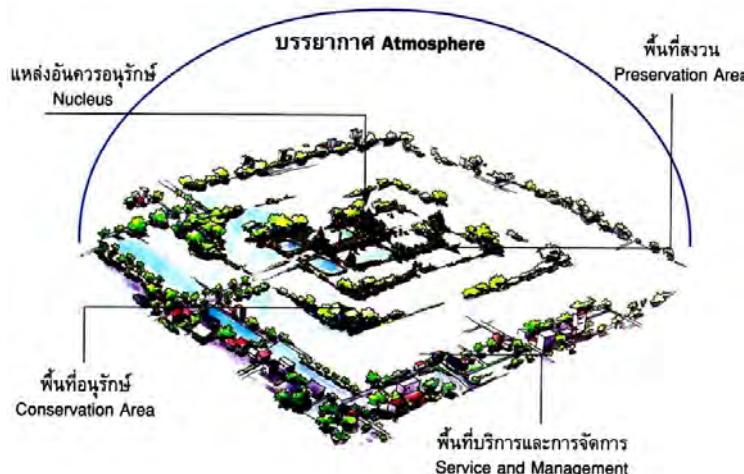
บรรยากาศ (Atmosphere) หมายถึง ตัวศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีความสอดคล้อง ส่งเสริมซึ่งกันและกัน

แหล่งอันควรอนุรักษ์ (Nucleus) หมายถึง ตัวศิลปกรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องอนุรักษ์

พื้นที่สงวน (Preservation Area) หมายถึง พื้นที่ที่มีคุณค่ามากทางวิชาการและมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่ทำให้ถูกทำลายได้ง่าย ในพื้นที่นี้ห้ามกระทำการใดๆ ที่เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพดังเดิมของศิลปกรรมโดยเด็ดขาด

พื้นที่อนุรักษ์ (Conservation Area) หมายถึง พื้นที่ใกล้เคียง หรือบริเวณโดยรอบตัวศิลปกรรม ซึ่งเมื่อพื้นที่นี้ถูกทำลายย่อมมีผลกระทบต่อการคงอยู่ของศิลปกรรมด้วย ใน

บริเวณนี้ยินยอมให้ทำกิจกรรมบางประการ ที่ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่นี้มากนัก
พื้นที่บริการและการจัดการหรือพัฒนา (Service and Management Area)
หมายถึง พื้นที่ข้างเคียงหรือโดยรอบแหล่งศิลปกรรมที่มีความเกี่ยวพันกับตัวศิลปกรรมน้อยมาก จึง
ยินยอมให้มีการพัฒนาได้ แต่ต้องอยู่ในความควบคุมของหน่วยงานที่รับผิดชอบว่า กิจกรรมที่จะ
เกิดขึ้นจะไม่ส่งผลกระทบให้เกิดการทำลายคุณค่าของศิลปกรรม

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สวนอิฐศิริ
ที่มา : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม.พิมพ์
ครั้งที่5 (กรุงเทพมหานคร : บริษัทคุ้มครองมรดกไทย, 2541), 18.

(Catanese 1979 : 304 -309, ข้างถึงใน สำนักโยธาธิการและผังเมือง
จังหวัดสุโขทัย 2551 : 27) ได้ให้แนวทางในการเลือกขอบเขตของการอนุรักษ์ให้เหมาะสมกับเมือง
โดยสอดคล้องกับการพัฒนา โดยแบ่งกลุ่มไว้ 7 กลุ่มด้วยกัน

2.4.2.1 Fragment คือชิ้นส่วนซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของสถาปัตยกรรมที่
ยังคงหลงเหลืออยู่ ในขณะที่องค์ประกอบใหญ่ได้เสื่อมลายไป หรือถูกทำลายเหลือเพียง
สถาปัตยกรรมบางส่วน รวมทั้งประติมากรรม เช่น ชิ้นส่วนของอาคาร โบราณสถาน ประตูเมือง
(City Gate) กำแพงเมือง (City Wall)

2.4.2.2 Building คือ อาคารทั้งหลัง เช่น บ้าน โบสถ์ วัด โรงละคร

2.4.2.3 Street Space เป็นการเก็บรักษาถนนทั้งสาย เพื่อรักษา Side
Walk และภายในอาคารจะเปลี่ยนหน้าที่ใช้สอยเพื่อรักษาภูมิทัศน์ของถนนทั้งสาย เพื่อให้มีความ
ต่อเนื่องกันของรูปแบบอาคาร โดยใช้วัสดุคล้ายกันมีรูปแบบอาคารเหมือนกัน เป็นต้น

2.4.2.4 Neighborhoods คือ ชุมชนที่มีกิจกรรม มีวิถีชีวิตดำเนินอยู่ร่วมกับชุมชนนั้นมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ในอดีต จนสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

2.4.2.5 District คือย่านที่มีเอกลักษณ์ของตัวเอง หรือย่านที่มีกิจกรรมแตกต่างไปจากย่านอื่น

2.4.2.6 Skyline การรักษาเส้นขอบฟ้า ในกรณีที่ไม่สามารถรักษาอย่างใด้ เหลือเพียงอาคารเดียว จึงต้องรักษาแนวเส้นขอบฟ้าเดิมโดยรอบ ไม่ให้เกิดอาคารหรือลิ่งก่อสร้างอื่นมาบดบังอาคารเดิม ทำให้เสียแนวเส้นขอบฟ้าของอาชานั้นๆ

2.4.2.7 Village&Town เป็นการรักษาเมืองทั้งเมือง

3. เอกสารการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.1 การประเมินคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรม

(UNESCO 2515, ข้างถึงใน <http://www.onep.go.th/ncecd/>) มรดกวัฒนธรรมหมายถึง สถานที่ซึ่งเป็นโบราณสถาน ไม่ว่าจะเป็นงานด้านสถาปัตยกรรม ประดิษฐกรรม จิตรกรรม หรือแหล่งโบราณคดีทางธรรมาศีล เช่น ถ้ำ หรือกลุ่มสถานที่ก่อสร้างที่แยก หรือเชื่อมต่อกันที่มีความเป็นเอกลักษณ์หรือแหล่งสถานที่สำคัญที่อาจจะเป็นผลงานจากฝีมือมนุษย์หรือเป็นผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติและมนุษย์ รวมทั้งพื้นที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี ซึ่งสถานที่เหล่านี้มีคุณค่าสำคัญในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ มนุษยวิทยา หรือวิทยาศาสตร์

อนุสัญญามรดกโลกทางวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ โบราณสถาน (monuments) กลุ่มอาคาร (groups of building) และแหล่ง (sites)

โบราณสถาน เป็นผลงานทางสถาปัตยกรรม ประดิษฐกรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จากรากถ้ำที่อยู่อาศัย และล่องรอยที่ผสานของสิ่งต่างๆ ข้างตัน ซึ่งมีคุณค่าโดยเด่นในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาการ

กลุ่มอาคาร เป็นกลุ่มของอาคารที่แยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรมหรือโดยความสอดคล้องกันมาก หรือโดยสถานที่จากสภาพภูมิทัศน์ ซึ่งมีคุณค่าโดยเด่นในมิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือวิทยาการ

แหล่ง เป็นผลงานที่เกิดจากมนุษย์ หรือผลงานที่เกิดจากทั้งมนุษย์และธรรมชาติ และบริเวณอันรวมถึงแหล่งโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดยเด่นในมิติทางประวัติศาสตร์ สุรทิวิทยาศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยา หรือมนุษยวิทยา

(UNESCO ข้างถึงใน ภาสกร คำภูแสง 2552 :15) ได้กำหนดไว้ว่า มรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นและระบบอนุรักษ์ ซึ่งควรอนุรักษ์

อยู่บนพื้นฐานของกระบวนการจัดการวิเคราะห์โดยเริ่มจากการสำรวจศึกษาข้อมูลทางเอกสาร การจำกัดความไม่เรื่องของลักษณะคุณค่าและธรรมชาติของแหล่งวัฒนธรรม โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

3.1.1 คุณค่าทางวัฒนธรรม

3.1.1.1 คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity Value) อยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกในการจดจำ รวมไปถึงรูปลักษณ์อื่นๆ เช่น ประเพณี ศาสนา อนุสาวรีย์ การเมือง ความเป็นชาตินิยม คุณค่าของเอกลักษณ์มีผลกระทบต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม หากการรับรู้ไม่ถูกต้องจะทำให้คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นหายไป โดยคุณค่าเหล่านี้สามารถส่งเสริมความรู้ที่ถูกต้องและการฝึกหัดที่เหมาะสม

3.1.1.2 คุณค่าด้านศิลปะด้านเทคนิค (Relative Artistic or Tech Value) เป็นคุณค่าที่มาจากการประเมินความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยการวิเคราะห์ด้านต่างๆ และวิธีทางวิทยาศาสตร์คุณค่าทางด้านศิลปะและเทคนิคเกิดจากการที่นักวิชาชีพแสดงออกโดยการดำรงชีพ เช่น เครื่องมือ ในการประกอบอาชีพ งานฝีมือ เป็นต้น

3.1.1.3 คุณค่าในเรื่องความหายาก (Rarity Value) เป็นคุณค่าที่เกี่ยวเนื่อง กับแหล่งมรดกในรูปแบบของผู้สร้าง ช่วงเวลา พื้นที่ และความเป็นตัวแทน หรือ เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งมรดก คุณค่าในเรื่องความหายากจะสังพลให้เป็นแหล่งมรดกที่มีความสำคัญในระดับสูง

3.1.2 คุณค่าทางสังคมและเศรษฐกิจ

3.1.2.1 คุณค่าด้านเศรษฐกิจ (Economic Value) ส่งเสริมให้มีการจัดการแหล่งมรดก 4 รูปแบบ คือ การท่องเที่ยว การค้า การใช้งาน และสิ่งอำนวยความสะดวก การจัดการดังกล่าวถ้าหากการวางแผนแต่สนับสนุนรายได้ โดยไม่ให้ความสำคัญด้านอื่นๆ อาจส่งผลผลกระทบต่อแหล่งมรดกนั้นๆ

3.1.2.2 คุณค่าด้านการใช้สอย (Functional Value) เป็นรูปแบบการใช้สอยที่ผสมผสานกับพื้นที่ เป็นรูปแบบประเพณีที่สืบทอดกันมาโดยส่งเสริมให้พื้นที่มีคุณค่า ความสำคัญ

3.1.2.3 คุณค่าด้านข้อมูลและการศึกษาความรู้ (Educational Value) การให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้ความรู้ความสำคัญเกี่ยวกับแหล่งมรดก แต่ไม่ควรที่จะทำการก่อสร้างใหม่ และการทำลายอาคารเดิมเพราจะทำให้หลักฐานทางประวัติศาสตร์เปลี่ยนไป

3.1.2.4 คุณค่าด้านสังคม (Social Value) มีความเกี่ยวพันกับ

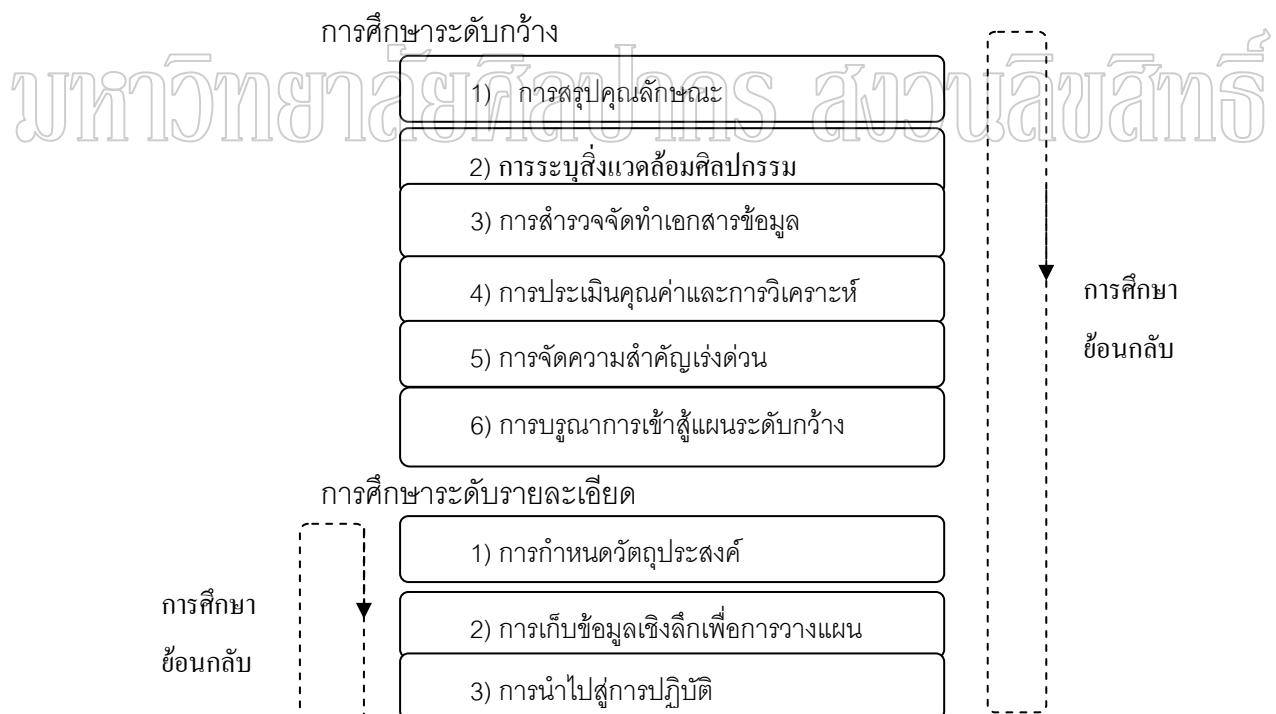
ประเพณีและวูปแบบสมัยใหม่โดยดำเนินตามแบบแผนของสังคมและวัฒนธรรมทำให้ สภาพแวดล้อมในพื้นที่น่าสนใจขึ้น

3.1.2.5 คุณค่าทางด้านการเมือง (Political Value) เกี่ยวพันกับ

เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ความสำคัญด้านการเมืองจะสนับสนุนให้มีการจัดหาทุนและ ความเอาใจใส่ในพื้นที่ด้วยการสร้างอนุสรณ์สถาน เป็นต้น

3.2 ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (Cultural Environment Conservation System: CECS)

(คณะกรรมการโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม 2548 : 1) เป็นการนำระบบ จัดการมรดกทางวัฒนธรรมของเดนมาร์กซึ่งเรียกว่า SAVE (Survey of Architectural Value Environment) ระบบการสำรวจค่าทางสถาปัตยกรรมในสภาพแวดล้อมและนำมาประยุกต์ใช้ ในประเทศไทย ขั้นตอนการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ การศึกษาระดับกว้าง และ การศึกษาระดับรายละเอียด

แผนภูมิที่ 3 แสดงขั้นตอนการศึกษาของระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ที่มา : คณะกรรมการโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม, ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทางวัฒนธรรม 2548 (กรุงเทพมหานคร : สำนักกิจการฯและแผนทวิพยากรธรวิชาติและ สิ่งแวดล้อม, 2548), 3.

3.2.1 การศึกษาระดับกว้าง

ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในการศึกษาระดับกว้าง แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ซึ่งเป็นการศึกษาพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ แต่จากการศึกษาครั้งนี้เป็นการค้นคว้าอิสระวิจัยจึงได้ศึกษาขั้นตอนที่ 1-4 โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.2.1.1 การสรุปคุณลักษณะสำคัญ ได้แก่ การสรุปภาพรวมของพื้นที่ในด้านต่างๆ ที่ทำการสรุปสามารถแบ่งได้เป็น 3 เรื่องด้วยกัน คือ เรื่องประวัติศาสตร์พัฒนาการเมือง เรื่องสภาพทางธรรมชาติและเรื่องของภูมิทัศน์สถาปัตยกรรมและชุมชน ข้อมูลด้านคุณลักษณะสำคัญ ได้แบ่ง กลุ่มหัวข้อสาระสำคัญ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมมนุษย์ (Built Environment) ครอบคลุมองค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ได้แก่ สถาปัตยกรรม ลิ้งก่อสร้าง โบราณสถาน ชุมชน โครงสร้างเมือง และโบราณคดี ฯลฯ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment) ครอบคลุมองค์ประกอบทางกายภาพทางธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำคุคลอง แหล่งน้ำป่าไม้ ฯลฯ

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสาระสำคัญด้านมรดกวัฒนธรรมทางนามธรรม (Intangible Environment) ครอบคลุมหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ เช่น ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

3.2.1.2 การระบุแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม เป็นการระบุพื้นที่ที่มีความสำคัญโดยข้อมูลที่ได้จากการนำรายชื่อสาระสำคัญทางด้านต่างๆ ของพื้นที่มาจัดทำผังกายภาพตามสาระสำคัญ ก่อนที่จะนำมารวบเคราะห์หาพื้นที่สำคัญ

3.2.1.3 การสำรวจจัดทำเอกสารรายชื่อข้อมูล ได้แก่ การดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการพื้นที่ โดยมีส่วนสำคัญ คือ

การระบุขอบเขตเบื้องต้นเพื่อการสำรวจ โดยการระบุตำแหน่งพื้นที่ที่จะทำการสำรวจซึ่งควรพิจารณารายละเอียดโดยใช้แผนที่ฐานในมาตราส่วนที่ใหญ่ขึ้น เป็นแผนที่ข้างใน ก่อนออกไปสำรวจ ข้อมูลตำแหน่งขององค์ประกอบสำคัญในพื้นที่ควรระบุในแผนที่อีกครั้ง ก่อนจะสำรวจภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติม โดยเกณฑ์การพิจารณาขอบเขตได้แก่ พื้นที่ทางประวัติศาสตร์ เช่น แนวกำแพง เขตการปกครองในอดีต

สภาพทางภูมิศาสตร์ เช่น คุคลอง แม่น้ำ ฯลฯ

ขอบเขตพื้นที่ที่ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญได้อย่างครบถ้วน

การสำรวจภาคสนาม พื้นที่ที่ได้รับการระบุขอบเขตเบื้องต้น จะได้รับการดำเนินการสำรวจ โดยใช้วิธีการสำรวจร่วมกับคนในพื้นที่ (Walk-Through Survey) ซึ่งอาจเป็นผู้นำชุมชนหรือคนเก่าแก่ในย่านชุมชน การสำรวจพื้นที่โดยให้คนในพื้นที่พาเดินสำรวจจะทำให้เห็นถึงตำแหน่งของค์ประกอบสำคัญและสภาพทางกายภาพโดยรวมของพื้นที่

3.2.1.4 การประเมินคุณค่าและการวิเคราะห์ ของข้อมูลที่ได้จากแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในการสำรวจภาคสนามนั้นมาประเมินคุณค่าและวิเคราะห์ใน 3 ด้านหลักประกอบไปด้วย

ด้านที่ 1 การประเมินคุณค่าความสำคัญ (Significance) จะอ้างอิงได้ถึง 2 ส่วน เพื่อใช้ในการประเมิน ได้แก่ คุณค่า (Value) และสภาพความแท้ดั้งเดิม (Authenticity)

คุณค่า (Value) คือ สิ่งที่ให้ประโยชน์ทางกายภาพหรือทางจิตใจกับมนุษย์คุณค่าขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมโดยสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ซึ่งคุณค่าเหล่านี้ถูกแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ คุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural Value) แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ คุณค่าด้านความเป็นเอกลักษณ์ (Identity Value) คุณค่าด้านศิลปะ ด้านเทคนิค (Relative Artistic or Tech Value) และคุณค่าในเรื่องความหายาก (Rarity Value) และคุณค่าทางด้านสังคม เศรษฐกิจ โดยแบ่งเป็น 5 ลักษณะดังนี้ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ (Economic Value) คุณค่าทางด้านการใช้สอย (Functional Value) คุณค่าทางด้านข้อมูลและการศึกษาหาความรู้ (Educational Value) คุณค่าทางสังคม (Social Value) และคุณค่าทางด้านการเมือง (Political Value)

สภาพความดั้งเดิม (Authenticity) คือ การคงอยู่ของคุณค่า้นั้นฯ โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วนที่สำคัญได้แก่ ที่ตั้ง (Location) บริเวณโดยรอบ (Setting) ยังคงไว้สุดเหวี่ยงเดิม (Material) ยังคงรูปร่างแบบเดิม (Style) และสิ่งสุดท้าย คือ ฝีมือช่าง/เทคนิคการก่อสร้าง (Craftsmanship)

ด้านที่ 2 ภัยคุกคามและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง (Threat and Trend) เป็นการมองแนวโน้มและปัจจัยการสูญเสียของค์ประกอบและคุณค่าความสำคัญที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่โดยคำนึงถึงปัจจัยทั้งภายในและภายนอกควบคู่กันไปส่วนภัยคุกคามพิจารณาจากปัจจัยหลักที่นำไปสู่แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นที่

ด้านที่ 3 การกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์พื้นที่เบื้องต้น ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจภาคสนามในส่วนที่จะเป็นแนวทางให้ผู้ประเมินและบุคคลภายนอกพื้นที่ได้กำหนดแผนงานและนโยบายเบื้องต้น

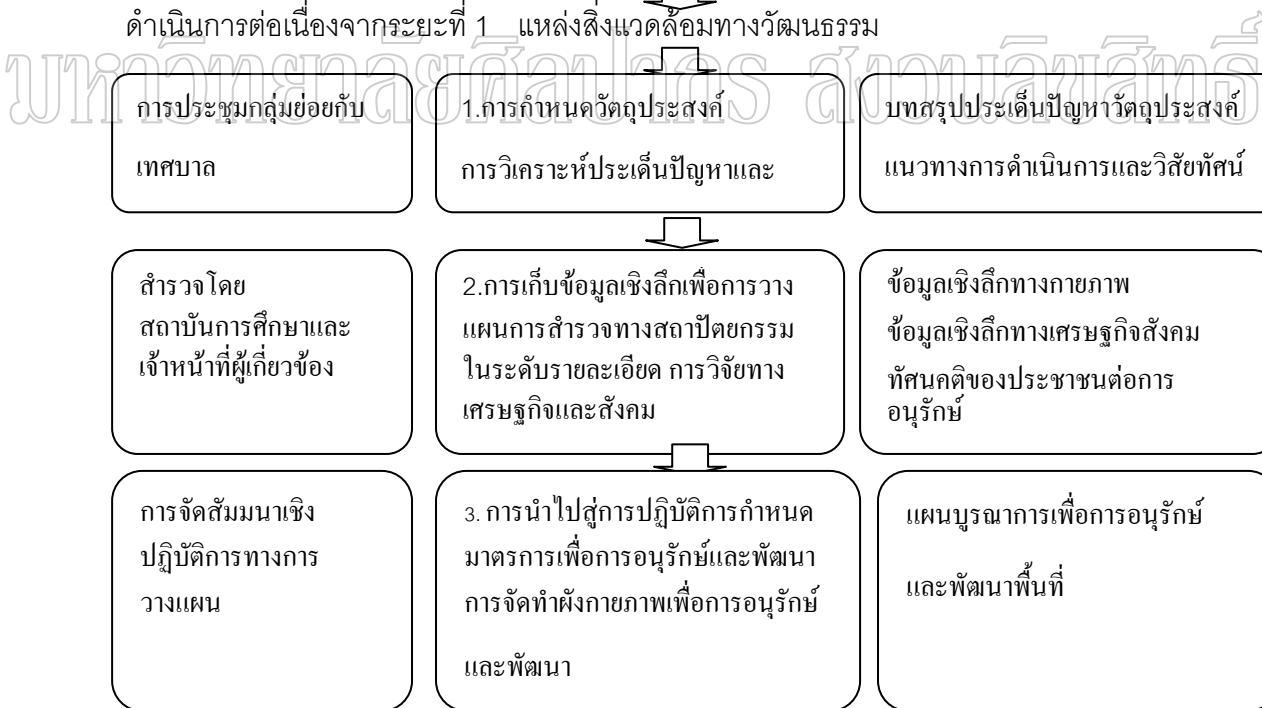
จากนั้นจึงบูรณาการข้อมูลเข้าสู่แผนระดับกรุงรัตนโกสินทร์ทั้งในส่วนที่เป็นระบบฐานข้อมูล (ทະเบียนแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่) และแผนที่แสดงตำแหน่งและขอบเขตแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ถูกนำมาปรับเปลี่ยนให้อยู่ในข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อนำไปเป็นขั้นของข้อมูลในการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต

3.2.2 การศึกษาระดับรายละเอียด

ผลจากการดำเนินการศึกษาระดับกรุงรัตนโกสินทร์จะเป็นการกำหนดพื้นที่ที่จะต้องมีการดำเนินการเพิ่มเติมโดยสามารถแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์ การเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวางแผนและการนำไปปฏิบัติ เป้าหมายหลักของการศึกษาในระดับรายละเอียดคือ แผนบูรณาการและปฏิบัติการระดับท้องถิ่น โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ แผนดังกล่าวประกอบไปด้วยข้อมูลเชิงลึกทั้งด้วยภาษาไทย และสังคมที่จะนำไปใช้เป็นตัวกำหนดมาตรฐานและแนวทางที่ปฏิบัติ ให้ตรงกับความต้องการของคนในพื้นที่ และทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของพื้นที่

แผนภูมิสรุปขั้นตอนการดำเนินการศึกษาระดับรายละเอียด

ดำเนินการต่อเนื่องจากระยะที่ 1 แหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

แผนภูมิที่ 4 แสดงขั้นตอนการดำเนินการศึกษาระดับรายละเอียด

ที่มา : คณะกรรมการโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรุง, ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ทางวัฒนธรรม 2548 (กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548), 31.

3.2.2.1 การกำหนดวัตถุประสงค์

เนื่องจากบริบทที่แตกต่างกันของแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม จึงจำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์ในแต่ละพื้นที่ โดยกำหนดแผนงานและกรอบการทำงานให้เหมาะสมกับพื้นที่การกำหนดวัตถุประสงค์ เริ่มจาก การระบุประเด็นปัญหา (Problem Identification) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) และนำมาระบุเป็นวัตถุประสงค์ที่ตรงกับความต้องการเพื่อให้เป็นวัตถุประสงค์ระยะสั้น (Immediate Objective) ที่สามารถดำเนินการได้ทันที และกำหนดวัตถุประสงค์ระยะยาว (Development Objective) จากการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันของคนในพื้นที่ จะเป็นเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ในอนาคต

3.2.2.2 การเก็บข้อมูลเชิงลึกเพื่อการวางแผน

การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ได้ทั้งในส่วนที่เป็นระยะสั้นและระยะยาว จะเป็นตัวกำหนดของข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติม และข้อมูลที่ต้องตรวจสอบกับคนในพื้นที่เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านกายภาพและด้านเศรษฐกิจสังคม จึงต้องเก็บข้อมูลเชิงลึกของแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมโดยทำการเก็บข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วนได้แก่

การเก็บข้อมูลเชิงลึกทางสถาปัตยกรรม ได้แก่ การเก็บบันทึกข้อมูล
หัวข้อหลักๆ ที่มีผลต่อคุณลักษณะสำคัญของพื้นที่ โดยเพิ่มเติมจากองค์ประกอบหลักในการศึกษา ระดับกว้างเพื่อให้ได้ข้อมูลในภาพรวมของพื้นที่ การสำรวจทางสถาปัตยกรรมเพิ่มเติมจะครอบคลุมทุกอาคารที่อยู่ในพื้นที่โดยมีระดับความละเอียดของการสำรวจที่เป็นตัวแปรหลัก 6 ด้าน ได้แก่ ประเภทอาคาร การใช้สอยปัจจุบัน ยุคสมัย รูปแบบ วัสดุอาคารและรูปทรงหลังคา ผลที่ได้จากการดำเนินการจะทำให้ได้ข้อมูลทางกายภาพ รายละเอียดของพื้นที่ทั้งหมด

การวิจัยทางเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ การเก็บข้อมูลเชิงลึกและการตรวจสอบยืนยันทัศนคติ ความคิดเห็นของประชาชนต่อวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดขึ้นซึ่งจะมีผลกับการกำหนดมาตรการและแผนการดำเนินงานที่ปฏิบัติ โดยใช้เทคนิคที่เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล การเก็บข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจสังคมในงานอนุรักษ์จะมีข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณซึ่งจะถูกนำมาใช้ในบริบทและวัตถุประสงค์ที่ต่างกันไป ระเบียบวิธีวิจัย ที่ใช้ได้แก่

การจัดทำแบบสอบถาม การสำรวจชุมชนโดยใช้แบบสอบถามมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ โดยสามารถกำหนดคำถามให้ตรงกับประเด็นที่ต้องการ เช่น

ข้อมูลพื้นฐาน ด้านเศรษฐกิจและสังคมในระดับครัวเรือน
ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

ความสำคัญของพื้นที่และสิ่งที่มีคุณค่าในชุมชน ทัศนคติ และ
ความตระหนักของชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์

ความคิดเห็น และแนวทางการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและ
องค์กรภายนอกในการอนุรักษ์สิ่งที่มีคุณค่าในชุมชน

การบันทึกประวัติศาสตร์ผ่านการบอกรเล่า ประวัติศาสตร์บอกรเล่า
เป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประวัติศาสตร์บอกรเล่าเป็นการ
สัมภาษณ์เชิงลึกและบันทึกประสบการณ์ชีวิตของบุคคล ประวัติศาสตร์บอกรเล่าช่วยให้ทราบถึง
เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในอดีต เป็นรูปแบบชีวิตที่ไม่ใช่หนังสือประวัติศาสตร์ทั่วไป แต่จะทำให้
รับรู้ถึงเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมอย่างละเอียด

3.2.2.3 การนำไปสู่การปฏิบัติ

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูลในระดับ
รายละเอียด จะนำมาจัดทำกระบวนการวางแผนผ่านเวทีสาธารณะ โดยมีรายละเอียดดังนี้

การสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก ข้อมูลที่ได้ทั้งทางกายภาพและทาง

เศรษฐกิจสังคมจะนำมาสังเคราะห์เข้ามายังเครื่องมือในการวางแผนและผังกายภาพ จะทำให้มีรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจนมากขึ้น

การกำหนดมาตรการเพื่อการอนุรักษ์ ผลที่ได้จากการสังเคราะห์

ข้อมูลจะถูกนำมากำหนดมาตรการเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ที่กำหนดโดยมีมาตรการ 2 รูปแบบ
ได้แก่ มาตรการรุ่งใจ (Enabling measure) เช่น การยกเว้นภาษีบางประเภทให้กับอาคารอนุรักษ์
การเพิ่มสัดส่วนพื้นที่อาคารต่อที่ดินให้กับอาคารอนุรักษ์ การอำนวยความสะดวกในการขออนุญาต
ปรับปรุงอาคารเก่า เป็นต้น และมาตรการเชิงควบคุม (Controlling Measure) เช่น การกำหนด
ความสูง การกำหนดด้วยวัสดุที่ใช้ และ การขึ้นทะเบียนโบราณสถานให้กับอาคารอนุรักษ์ เป็นต้น

การจัดทำผังกายภาพเพื่อการอนุรักษ์ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใน
ระดับรายละเอียดในส่วนของข้อมูลด้านกายภาพ เศรษฐกิจสังคมและวัตถุประสงค์ จะนำมา
วิเคราะห์ สังเคราะห์ ลงสู่ผังกายภาพ ระดับพื้นที่โดยผังจะสัมพันธ์กับความต้องการของคนในพื้นที่
และครอบคลุมในระดับองค์ประกอบ โดยมีโครงการอยู่อย่างที่สนับสนุนวัตถุประสงค์และมาตรการ
ต่างๆ ในรูปแบบของผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน

กระบวนการที่ดำเนินการมีรูปแบบที่ต่างกันไป โดยอยู่ในรูปของ
การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อสรุปประเด็นสำคัญก่อนการจัดเวทีสาธารณะเพื่อรวมกันยกร่างผัง
กายภาพดังกล่าว

4. กรณีศึกษา

การศึกษาพื้นที่กรณีศึกษาตัวอย่างเป็นการสำรวจ ระบุแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของพื้นที่ 2 กรณีศึกษาทั้งในเมือง และท้องถิ่น ได้แก่ อาคารอนุรักษ์บนถนนเจริญกรุง และมรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 อาคารที่มีคุณค่าครวத์การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน

การศึกษาวิจัยตามโครงการ “การสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลอาคารที่มีคุณค่าบนถนนเจริญกรุงตอนบน” (ยงธนิศร์ พิมลเสถียร 2552 : 12-127) เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ และวิวัฒนาการบนถนนเจริญกรุง โดยการประเมินอาคารที่มีคุณค่า และจัดทำฐานข้อมูลเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมบริเวณถนนเจริญกรุงต่อไป

4.1.1 ความเป็นมา

ถนนเจริญกรุงเป็นเป็นถนนสายเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งจากการที่มีโครงการรถไฟฟ้าได้ดินสายสีน้ำเงินที่ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการรัฐมนตรีให้ดำเนินการตั้งแต่เดือนตุลาคม 2562 จนถึงปัจจุบัน จึงได้ดำเนินการศึกษาเพื่อประเมินคุณค่าความสำคัญของอาคารที่มีต่อประวัติศาสตร์บนถนนเจริญกรุง เพื่อให้หน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องได้พิจารณาประกอบตัดสินใจในการพัฒนาท่องเที่ยวและการดึงดูดลูกค้า

4.1.2 สภาพทั่วไปของพื้นที่

ที่ตั้ง อยู่ในเขต แขวงคลองเตย อยู่บนถนนเจริญกรุงตอนบนทิศเหนือแยกถนนอัชฎางค์ถึงแยกสีพระยา ระยะทางยาว 3.3 กิโลเมตร โดยสำรวจอาคารตึกแถวจากกึ่งกลางถนนทั้งสองฝั่ง ฝั่งละ 100 เมตร รวมพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 0.6619 ตารางกิโลเมตร ประมาณ 413.7 ไร่

ภาพที่ 5 แสดงพื้นที่ศึกษากลุ่มถนนเจริญกรุงตอนบน

ที่มา : ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, อาคารที่มีคุณค่าครวต์การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน

(กรุงเทพ:บริษัทอมรินทร์พิพิธภัณฑ์จำกัด, 2552), 19

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. 2325-2393) ราชอาณาจักรสยามได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาติตะวันตก ด้วยการทำสนธิสัญญาหลายฉบับ ต่อกมาสมัยรัชกาลที่ 3 โปรดให้ชาวยุโรปตั้งถิ่นฐานริมฝั่งแม่น้ำทางทิศใต้ของพระบรมมหาราชวัง ปัจจุบันคือป่าสีพระยา และบางรัก จากการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาติตะวันตกทำให้เกิดการ พัฒนาในด้านต่างๆ ในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้ทรงโปรดให้มีการตัดถนนสองสาย สายหนึ่งเริ่มจาก สะพานเหล็กบนข้ามคลองรอบกรุง (ปัจจุบันคือสะพานดำรงสถิต) จนถึงถนนตรง (ถนนพระราม 4) และต่อเนื่องจนบรรจบคลองดาวคะนอง (ปัจจุบันคือส่วนของถนนตาก) ถนนสายนี้เรียกว่า ถนนใหม่ (ปัจจุบันคือถนนเจริญกรุง) มีความยาวรวม 11.3 กิโลเมตร ถนนสายที่สองตัดตรงไปยังคลองถนน ตรง ต่อกมาได้พัฒนาเป็นถนนสีลม ต่อกมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการปรับปรุงถนนเจริญกรุง มี รถรางวิ่ง และมีการสร้างตึกแถวที่เป็นย่านคุณวิจิตรค้า โดยมีวัฒนธรรมประเพณีจีนสืบทอดต่อกมา จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 6 ถนนเจริญกรุงตอนบนและรถราง พ.ศ. 2469

ที่มา : ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน (กรุงเทพฯ:บริษัทอมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชิชิ่ง จำกัด, 2552), 33

4.1.3 การสำรวจอาคารและบัญชีอาคารสำคัญ

4.1.3.1 การระบุอาคารគรค่าแก่การอนุรักษ์ บริเวณถนนเจริญกรุงที่มีการ ก่อสร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 9 โดยแบ่งอาคารได้เป็น 3 ยุคดังนี้

บุคแรก (พ.ศ.2404 - 2460) อาคารที่สร้างในสมัยการพัฒนาถนนเจริญกรุงในสมัยรัชกาลที่ 4 – 5 มีรูปแบบเรือนยอดองค์ นิโคลาสสิก และปอลลาเดียนนิยมในศตวรรษที่ 18-19

บุคที่ 2 ช่วงการเปลี่ยนแปลง (พ.ศ.2450-2480) อาคารในยุคนี้มีจำนวนชั้นที่สูงขึ้น และลดการตกแต่งรายละเอียดของอาคารลงให้มีรูปแบบสมัยใหม่มากขึ้น แต่ยังคงรูปแบบนิโคลาสสิกไว้ แต่เพิ่มรายละเอียดด้วยระเบียงประดับราวดูกรงในชั้นบน

บุคที่ 3 ช่วงหลังสงคราม (พ.ศ.2470-2518) อาคารในยุคนี้มีรูปแบบสมัยใหม่ ไม่เน้นการตกแต่ง เรียบง่าย มีส่วนปะกอบของเหล็กกับกระจกที่เพิ่มเติม

ภาพที่ 7 ลักษณะอาคารในยุคแรก และบุคที่ 2

ที่มา : ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน (กรุงเทพฯ:บริษัทอมรินทร์พิринติ้งแอนด์พับลิชิ่ง จำกัด, 2552), 44,47

ภาพที่ 8 ลักษณะอาคารในบุคที่ 3

ที่มา : ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน (กรุงเทพฯ:บริษัทอมรินทร์พิринติ้งแอนด์พับลิชิ่ง จำกัด, 2552), 48

**4.1.3.2 การประเมินคุณค่าและจัดลำดับอาคารมรดก โดยใช้แบบฟอร์ม
การประเมินคุณค่าโบราณสถานด้วยการให้ค่าคะแนน**

ตารางที่ 1 เกณฑ์การพิจารณาเพื่อจัดลำดับโบราณสถาน

เกณฑ์การพิจารณา		0	1	2	3	4	5	หมายเหตุ
คุณลักษณะที่สืบทอดภูมิปัญญา	ศิลปกรรม							ความสมบูรณ์ของลวดลายศิลป์ที่สืบทอดภูมิปัญญา
	สถาปัตยกรรม							ภูมิปัญญาที่ร่วมเป็นโครงสร้างอาคารที่สวยงาม
คุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี	ประวัติศาสตร์							เกี่ยวข้องกับ เพชรกรรณี/กิตติมุนี/บุคคล หรือเรื่องราวสำคัญ
	ประวัติศาสตร์ศิลปะสถาปัตยกรรม							ภูมิปัญญาของอาคารแสดงถึงสถาปัตยกรรมเฉพาะของยุคที่สร้างอาคาร
	ประวัติการอ่วรร้างและรุกราน							การอ่วรร้างหรือรุกรานและเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่มีความสำคัญ
	ความเป็นหลักฐานทางโบราณคดี							การให้ข้อมูลที่สำคัญทางด้านโบราณคดี
	อายุสั้น							แบ่งตามช่วงเวลาเป็น สมัยก่อนราชอาณาจักรที่ 5 มาลา/ ราชธานีที่ 5 คืออช้างมาลา/ ราชธานีที่ 6 ปางมาลา/ ราชธานีที่ 7 คืออช้างน้อย/ ราชธานีที่ 8 น้อย

ที่มา : ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน

(กรุงเทพ:บริษัทอมรินทร์พิринติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด, 2552), 148

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

4.1.3.3 สถานะการอนุรักษ์และการสำรวจได้พิจารณาประจำเดือน 8 อย่างได้แก่

1) ความสมบูรณ์ของโครงสร้าง 2) ความสมบูรณ์ของคปประจำรอบสถาปัตยกรรม 3) ความสมบูรณ์ของวัสดุและพื้นผิว 4) ความเหมาะสมของการใช้ประโยชน์อาคาร 5) คุณภาพของสภาพแวดล้อมโดยรอบ 6) คุณภาพในด้านมุ่งมอง 7) ความสมพันธ์กับแหล่งมรดกใกล้เคียง 8) การเข้าถึง

ตารางที่ 2 แสดงค่าการประเมินสถานะการอนุรักษ์

พื้นที่ (กลุ่มอาคาร)	สถานะ*								คะแนนรวม	ช่วงคะแนน	แปลผล สถานะการอนุรักษ์
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)			
1	3	4	3	2	3	5	4	4	28	3.50	ปานกลาง
2	3	3	2	4	3	3	3	2	23	2.88	ต่ำ
3	3	3	3	2	3	3	2	3	22	2.75	ต่ำ
4	3	3	3	2	3	4	4	3	25	3.13	ปานกลาง
5	2	2	2	2	3	3	3	3	20	2.50	ต่ำ
6	2	3	2	2	3	3	3	3	21	2.63	ต่ำ
7	4	4	2	2	2	3	2	3	22	2.75	ต่ำ
8	3	3	2	2	2	3	2	3	20	2.50	ต่ำ
9	3	3	2	2	2	4	3	3	22	2.75	ต่ำ
10	5	4	4	5	4	5	3	5	35	4.38	ดี

ที่มา : ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน (กรุงเทพ:บริษัทอมรินทร์พิринติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด, 2552), 95

4.1.4 ผลการสำรวจครัวเรือน

การดำเนินการสำรวจครัวเรือนได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการตอบคำถาม และนำผลที่ได้จากการรวมคะแนนแบบสอบถามไปหาค่าความถี่ ร้อยละ และนำค่าดังกล่าวมาวิเคราะห์ในทุกข้อคำถาม

ตารางที่ 3 แสดงการหาค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามในแต่ละข้อ

ความคิดเห็น	ความถี่	ร้อยละ	ประเภทกิจกรรม	ความถี่	ร้อยละ
อาคารถูกบันป้องจากภัยอุดหนู	61	76.3	ค้าปลีก	68	85.0
ขาดอิสระภาพในการพัฒนาอาคาร	19	23.8	เก็บของ	5	6.3
เสียเวลาในการซ่อมบ้านอยู่บ้านช่วงเมือง	18	22.5	สำนักงาน	5	6.3
อาคารเด่นพื้นที่จากวัสดุ	9	11.2	การผลิต	2	2.4
ทำให้เสียค่าซ่อมแซมแพงกว่าปกติ	9	11.2	Total	80	100.0
อื่นๆ	16	20.0			

ที่มา : ยงชนิศร์ พิมลเศสียร, อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน (กรุงเทพ:บริษัทอมรินทร์พิринติงแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2552), 114,118

มหาวิทยาลัยศรีปทุม สุวนิชสิกธิ์

4.1.5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การอนุรักษ์มรดกภัณฑ์รวมบริเวณถนนเจริญกรุงนั้นไม่สามารถบวิหารจัดการด้านการอนุรักษ์ได้เช่นเดียวกับแหล่งโบราณสถานเนื่องจากมีปัจจัย 3 อย่างได้แก่

4.1.5.1 การมีพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคม ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งด้านการค้าและพัสดุอาศัย ทำให้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนแบบการ ดำรงชีวิต การอนุรักษ์ไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาคารจึงไม่สามารถทำได้ เพราะไม่สามารถหาจุด สมดุลระหว่างความต้องการทางการค้ากับการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของอาคาร

4.1.5.2 กรรมสิทธิ์และการถือครอง อาคารที่เป็นเจ้าของโดยเอกชน และ เจ้าของโดยหน่วยงานต่างๆ อาคารตึกแกรนด์เอกชนรัฐไม่สามารถใช้งบประมาณงานคืนได้เนื่องจาก ไม่มีงบประมาณในการบูรณะอาคาร และไม่มีรายได้จากการเก็บภาษีทรัพย์สินเจ้าของอาคาร อีก ทั้งเจ้าของที่ดินไม่ยินยอมให้รัฐงานคืนที่ดิน จึงควรให้เอกชนมาร่วมกันอนุรักษ์โดยมีมาตรการ แรงจูงใจ

4.1.5.3 การสนับสนุนจากภาครัฐ ไม่มีการตั้งงบประมาณในการดำเนินงาน ด้านการอนุรักษ์อาคาร เนื่องจากความเข้าใจของผู้คนจะนิ่งถึงโบราณสถานที่เก่าแก่และส่งเสริม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะได้แก่ การประชาสัมพันธ์เพื่อการฟื้นฟูถนนเจริญกรุงครอบ 150 ปี การศึกษาเรื่องแรงสั่นสะเทือน และทางเข้า-ออกสถานีที่ควรมีขนาดใกล้เคียงกับอาคารและเคารพบริบทเดิมของเมือง การอนุรักษ์โดยภาครัฐส่งเสริมให้มีมาตรฐานการจัดตั้งกองทุนเพื่อลดภาระในกระบวนการอาคาร และให้ภาครัฐมีกรรมสิทธิ์ในการอนุรักษ์รูปด้านหน้าอาคารเพื่อรักษาเอกลักษณ์เฉพาะของย่านถนนเจริญกรุง

4.2 การจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง

การจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548) ระบุที่กึ่งริมขาวประวัติศาสตร์ด้วยการจัดทำแผนที่

4.2.1 ความเป็นมา

“ทับเที่ยง” เป็นชื่อเรียกพื้นที่ตั้งเทศบาลนครรัง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงสภาพจากพื้นที่เกษตรกรรมมาเป็นเมืองศูนย์กลางทางธุรกิจ แต่เนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศที่เป็นเนิน มีแม่น้ำที่เป็นผู้นำน้ำแข็งแทรกอยู่กับชุมชน ทำให้มีภูมิทัศน์ของเมืองดูน่าสนใจ และด้วยรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ที่มีมาเนื่องติดกันมายาวนาน จึงได้มีการจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยงเพื่อการเผยแพร่และพัฒนาการจัดการวัฒนธรรมของเมืองต่อไปในอนาคต

4.2.2 สภาพทั่วไปของพื้นที่

ที่ตั้ง อยู่ในเขต ตั้งอยู่เทศบาลนครรัง อำเภอเมือง จังหวัดตรัง บริเวณภาคใต้ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย มีขนาดพื้นที่ 533 ตร.กม. หรือประมาณ 333,125 ไร่

ภาพที่ 9 ภาพถ่ายทางอากาศของเมืองตรัง (ทับเที่ยง) เมื่อปี พ.ศ.2542

ที่มา : กลุ่มงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม, แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง (กรุงเทพฯ:สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548), 13.

ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ในอดีตคนตั้งประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อ
ยังชีพจึงตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับลำน้ำตั้ง โดยส่วนมากเป็นชาวจีนที่มาจากการปีนัง โดยอาศัยลำน้ำเป็น
เส้นทางการค้าจึงใช้ชื่อว่า “ชุมชนท่าจีน” ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าฯ ให้พระยาธนบุรี
ประดิษฐ์เป็นผู้สำรวจการเมืองตั้ง จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 6 พระยาธนบุรีประดิษฐ์ได้ขอรับ
เมืองเข้ามาตั้งอยู่ ณ ตำบลทับเที่ยง ปี พ.ศ.2474 จังหวัดตั้งได้เริ่มจัดสร้างภูมิบ้าน
หลังจากประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบทศบาล พ.ศ.2476 ศุขภูมิบ้านเมืองตั้งจึงได้ยกฐานะเป็น^{ที่}
เทศบาลเมืองตั้งปี พ.ศ.2478 และได้ยกฐานะเป็นเทศบาลนครตั้งเมื่อปี พ.ศ.2542 เป็นต้นมา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาเชียงใหม่
ที่มา : กสิริ มนัสวนิชย์, สถาปัตยกรรมที่มีเอกลักษณ์
นิยมและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548), 14.

4.2.3 คุณลักษณะเด่นของทับเที่ยง

4.2.3.1 โครงสร้างและองค์ประกอบของเมืองทับเที่ยงเริ่มมีการวางแผนใน
สมัยรัชกาลที่ 6 โดยได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ มีลักษณะโครงข่ายเฉพาะที่นิยมตัดถนนโดย
หลักเลี้ยงถนนสี่แยก โครงข่ายถนนโดยทั่วไปจึงมีลักษณะเป็นสามแยก การก่อสร้างอาคารมี
ลักษณะเป็นตึกแฉะคุหาที่ต่อเนื่องกัน มีรูปแบบสถาปัตยกรรมซิโนโปรตุเกส และรูปแบบร่วมสมัย

4.2.3.2 ลักษณะเด่นทางสถาปัตยกรรม ของอาคารในเมืองโดยทั่วไป มีการ
ใช้พื้นที่ที่หลากหลาย มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบผสม และแบบทันสมัยอยู่ทั่วไปในเมือง

4.2.3.3 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม ในชุมชนทับเที่ยงมี 4 ประเภทได้แก่
สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น สถาปัตยกรรมแบบผสมผสานศิลปะ จีน-ยุโรป สถาปัตยกรรมแบบทันสมัย
และสถาปัตยกรรมที่มีรูปแบบเฉพาะ

4.2.3.4 องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม มีรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มี
เอกลักษณ์เฉพาะได้แก่ ผนังรับน้ำหนักแบบก่ออิฐได้แก่อาคารแบบซิโนโปรตุเกสแท้ วัสดุกระเบื้อง

ว่าและดินเผาเป็นเอกลักษณ์พื้นถิ่นของทับเที่ยงที่เป็นแหล่งผลิตที่เหลืออยู่เพียงแห่งเดียว ประตุหน้าต่าง มีลวดลายประดับอยู่เหนือวงกบประตุ หน้าต่าง ราวกันตกของระเบียงเป็นแผ่นพิมพ์มีรูปแบบอักษรตัว A และ H ที่พับเห็นทั่วไปตามรูปแบบอาคารสมัยใหม่ บ่อน้ำเป็นลักษณะเด่นทางภูมิศาสตร์บ้านเรือนทุกหลังจะมีบ่อน้ำกินที่ชุดขึ้นมาเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 11 รูปแบบทางสถาปัตยกรรม และราวกันตกระเบียงรูปักษรตัว A

ที่มา : กลุ่มงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม, แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง (กรุงเทพ:สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548), 22,28.

4.2.3.5 ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติ และภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ลักษณะภูมิประเทศของเมืองทับเที่ยงตั้งอยู่บนที่ลุ่มสลับที่เนิน มีแม่น้ำตั้งหรือคลองท่าจีนอยู่ท่ามกลางทิศตะวันตก มีพื้นที่ที่มีน้ำขังหรือเรียกว่า พรุ เป็นแหล่งอาหารของชุมชนในอดีต ภูมิทัศน์ทางธรรมชาติที่เป็นเสนีอนจากหลังของเมืองได้แก่ แนวเทือกเขาบรรทัด เป็นพื้นที่เนินมีหินของน้ำแทรกอยู่บางบริเวณ ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม เป็นสภาพทางธรรมชาติที่มีความผูกพันธุ์กับวิถีชีวิต และความเชื่อ การประกอบอาชีพที่มีเอกลักษณ์คือ การทำสวนยางพารา พื้นที่นาข้าวสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชน เนื่องจากเป็นพื้นที่เปิดโล่งจึงมีการแสดงและการละเล่นในอดีต

ภาพที่ 12 ภูมิทัศน์แม่น้ำตั้ง และกะพังสุรินทร์

ที่มา : กลุ่มงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม, แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง (กรุงเทพ:สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548), 29

4.2.4 การระบุพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม

การสำรวจมรดกทางวัฒนธรรมได้ประเมินคุณค่าและวิเคราะห์ดังนี้

4.2.4.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่

4.2.4.2 การตั้งถิ่นฐานของชุมชนในบริบทต่างๆ

4.2.4.3 การเจริญเติบโตของเมือง

4.2.4.4 สภาพแวดล้อม และสัณฐานของเมือง

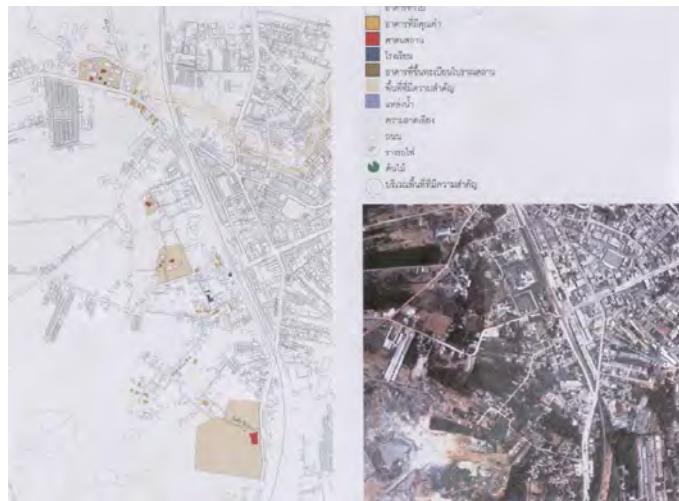

ภาพที่ 13 แผนที่ระบุพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรม

ที่มา : กลุ่มงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม, แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง (กรุงเทพ:สำนักนิယบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548), 30.

4.2.5 รายละเอียดพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง

จากการนิเทศ化วัฒนธรรมทับเที่ยงดังกล่าวมีหลายชุมชนจึงขอยกตัวอย่างเพียงชุมชนเดียว เพื่อแสดงให้เห็นขั้นตอนการศึกษารายละเอียดดังกล่าว
ย่านหลังสถานีรถไฟ ชุมชนหนองยวนได้แบ่งพื้นที่เป็นสองส่วน ส่วนแรก เป็นเนินใช้เป็นที่ตั้งสมาคม สุสาน และสวนยางพารา พื้นที่อีกด้านใช้เป็นหนองน้ำและภูเขาและเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีหนองน้ำติดกันหลายแห่งบริเวณนี้จึงเรียกว่า “หนองยวน” ปัจจุบันเป็นสถานที่พักผ่อน

ภาพที่ 14 รายละเอียดพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมย่านหลังสถานีรถไฟ ชุมชนหนองยวน
ที่มา : กลุ่มงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรร่วม, แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง (กรุงเทพ:สำนัก
นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548), 42.

ภาพที่ 15 ศาลาเจ้า เก่าแก่ในทับเที่ยง และบ้านพักอาศัยสุดผสมปูนหล่อ กับไม้
ที่มา : กลุ่มงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรร่วม, แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยง (กรุงเทพ:สำนัก
นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548), 43.

4.2.6 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม จัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ด้วย
ตัวตนของท้องถิ่น และร่วมกันรักษามรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่
เหมาะสม ซึ่งมีแนวคิดด้านการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต โดยผ่านกระบวนการ
ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีท้องถิ่นเป็นศูนย์กลาง แนวทางการนำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมทับ
เที่ยงไปใช้มีดังนี้

เพื่อเป็นฐานข้อมูลรุดกทางวัฒนธรรม โดยนำไปใช้วางแผนอนุรักษ์พัฒนา ท้องถิ่นให้เป็นเครื่องมือตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงที่ทำลายคุณค่าความสำคัญของชุมชนส่งเสริม การมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น ในการวางแผนและรุดกทางวัฒนธรรมการสร้างความเข้าใจเพื่อ นำไปสู่การรับรู้ของสาธารณะ

5. สรุปท้ายบท

การศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยการศึกษาอัตลักษณ์ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูนั้นเกิดจาก อัตลักษณ์ของย่านชุมชน ที่มี ลักษณะเป็นอัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมควบคู่กัน เช่น การเก็บรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การรื้อฟื้น และการทำนุบำรุงปฏิสัมภรณ์

แนวความคิดที่นำมาใช้ในการดำเนินงานวิจัย ได้แก่ คุณค่าของย่านประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านอัตลักษณ์ของชุมชน คุณค่าด้านสังคม-เศรษฐกิจ คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ คุณค่า ด้านจิตภาพและทางกายภาพของชุมชน จากแนวคิดที่กล่าวมา ได้นำไปใช้ในการจัดทำเกณฑ์การ พิจารณาคุณค่าความสำคัญแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาได้นำแบบฟอร์มการประเมินคุณค่าโบราณสถานมาปรับปรุงทำแบบประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม การ อภิปรายผลใช้หลักการอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มสังคม หลักการลักษณะของเมืองและย่าน ประวัติศาสตร์ และทฤษฎีความเป็นย่าน

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชน ตลาดพลู ได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม(CECS) โดยใช้วิธีการศึกษาระดับกว้าง และการศึกษาระดับรายละเอียด โดยนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับ งานวิจัยซึ่งการศึกษาระดับกว้าง มี 4 ขั้นตอนได้แก่

5.1 การสรุปคุณลักษณะสำคัญได้แนวทางจากการศึกษาอาคารอนุรักษ์บนถนนเจริญ กรุง และรุดกทางวัฒนธรรมทับเที่ยงโดยแบ่งกลุ่มสาระสำคัญต่างๆดังนี้

กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมมนุษย์ได้แก่ สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน ชุมชน ช่างฝีมือและร้านค้าเก่า

กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจ

กลุ่มสาระสำคัญด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และรุดกทางวัฒนธรรม นามธรรม

5.2 การระบุแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมเป็นการจัดทำแผนที่ระบุสภาพแวดล้อม ทั่วไป สภาพแวดล้อมธุรกิจและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

5.3 การสำรวจจัดทำเอกสารข้อมูลเป็นการระบุขอบเขตและการสำรวจภาคสนาม

5.4 การประเมินคุณค่าได้ศึกษาทฤษฎี แนวคิดจากลักษณะของย่านประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ของชุมชน องค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และ คุณค่าด้านสังคม เศรษฐกิจ จากแนวคิดดังกล่าวได้นำมาใช้ในการดำเนินการงานวิจัยซึ่งเป็นหัวข้อในการประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพูด เพื่อนำมาสรุปวิเคราะห์ด้วย การประเมินค่าคะแนนที่ได้ไปใช้ในการจัดทำแบบสอบถามต่อไป

การศึกษาระดับรายละเอียดได้ปรับให้เหมาะสมกับงานวิจัยจึงทำการเก็บข้อมูลเชิงลึก จากการจัดทำแบบสอบถามประชาชนย่านชุมชนตลาดพูด และการบันทึกประวัติศาสตร์ผ่านการ บอกรเล่าจากการสัมภาษณ์ประชาัญท่องถิ่นและนักวิชาการ เพื่อนำผลสรุปที่ได้มามวิเคราะห์ และ อภิปรายผลที่ได้จากการวิจัยต่อไป

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 3

การออกแบบการวิจัย

การออกแบบการวิจัยเพื่อศึกษาเรื่ององค์ประกอบของอัตลักษณ์สิงแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพูด เขตธนบุรี โดยนำผลจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากบทที่ 2 นำมาสรุปกรอบทฤษฎี แนวคิด เพื่อวางแผนทางการวิจัย

1. กรอบทฤษฎี หรือแนวคิด

การศึกษารังนี้ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทางวัฒนธรรมของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยนำมาปรับใช้กับบริบทของพื้นที่วิจัย ซึ่งจะทำการศึกษาระดับกว้างมีการดำเนินงาน 4 ขั้นตอนดังนี้

1.1 การจัดการข้อมูล

การศึกษาสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เกี่ยวกับบริบทในพื้นที่จะทำการศึกษาจึงทำการสุ่มคุณลักษณะสำคัญในด้านต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีระบบนำไปใช้ในการดำเนินงานขั้นตอนต่อไป

1.2 การแปลความหมายข้อมูล

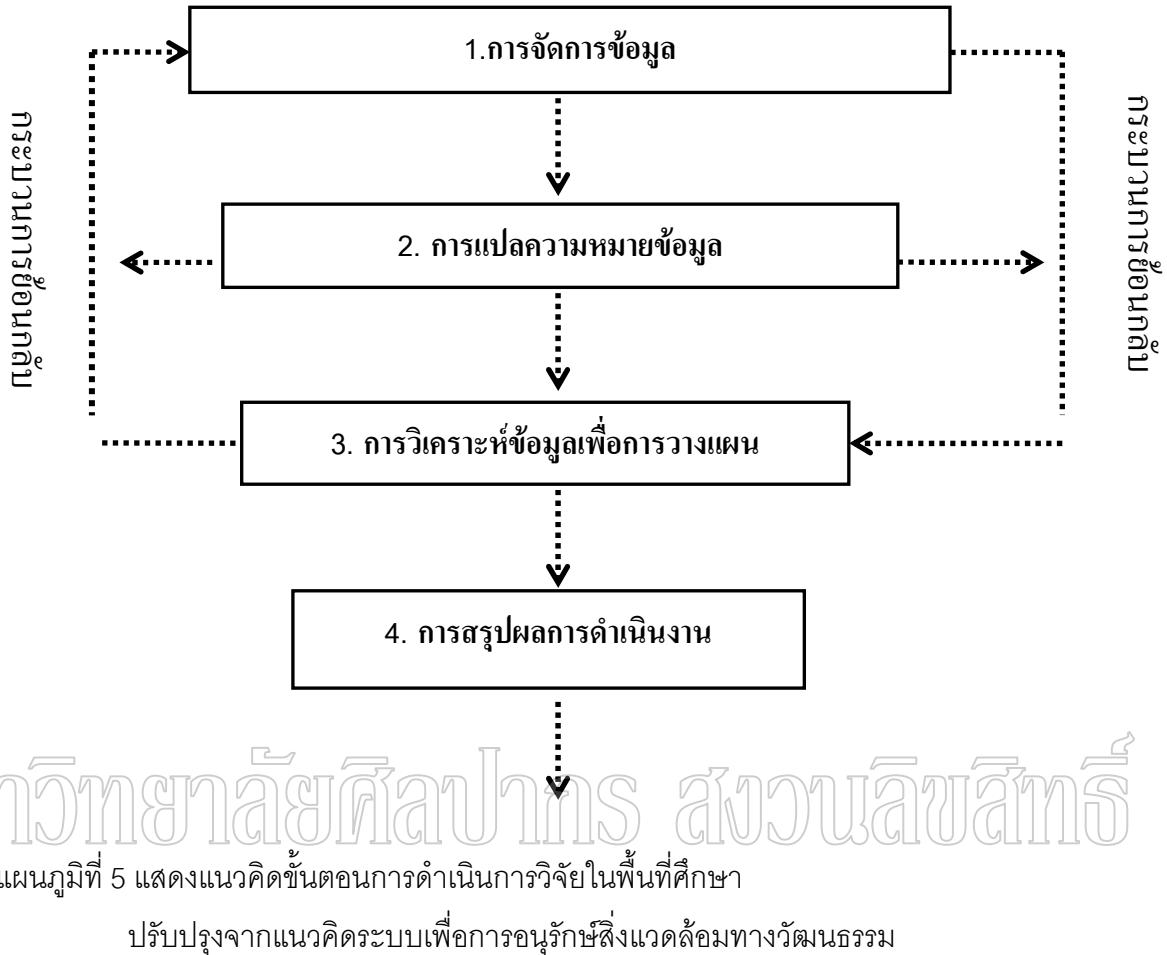
การแปลความหมายข้อมูลเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาในทุกด้านของย่านชุมชนตลาดพูด เพื่อนำข้อมูลจากเอกสารการศึกษา และการสำรวจภาคสนามมาจัดทำแบบสอบถามผู้คนในชุมชนเพื่อทำการสอบถามความคิดเห็นที่ได้นำไปดำเนินงานขั้นตอนต่อไป

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผน

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์ทัศนคติของคนในชุมชนที่ได้จากแบบสอบถาม ที่แสดงความคิดเห็นต่อพื้นที่วิจัย นำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านชุมชนตลาดพูดต่อไป

1.4 การสรุปผลการดำเนินงาน

การสรุปผลการดำเนินงานจากการวิจัยเป็นการสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นในการวิจัย ผลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ การสรุปผลการวิเคราะห์ที่ได้จะเป็นแนวทางในการศึกษาของงานวิจัยในระดับต่อไป

1. การจัดการข้อมูล

- 1.1 การสรุปคุณลักษณะ การศึกษาระบบรวมข้อมูลที่มีอยู่ การระบุสาระสำคัญ
 1.2 การระบุสิ่งแวดล้อมศึกษา วัฒนธรรม การจัดทำแผนกایภาพตามสาระสำคัญ
 1.3 การสำรวจจัดทำเอกสารข้อมูล
 การกำหนดขอบเขตเบื้องต้นเพื่อการสำรวจ สำรวจภาคสนามอย่างคร่าว
 1.4 การประเมินคุณค่าและการวิเคราะห์ การประเมินคุณค่า การวิเคราะห์ภัยคุกคาม
 และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์เบื้องต้น

- ศึกษาเอกสารทางวิชาการ, หนังสือ
- เก็บข้อมูลภาคสนาม
- บริษัทที่มีความรู้ในชุมชน

2. การแปลความหมายข้อมูล

- 2.1 กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมมนุษย์ได้แก่ สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้าง
 ในร้านสถาน ชุมชน ช่าฟี่มีอและร้านค้าเก่า
 2.2 กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้แก่ ลำคลองต่างๆ
 2.3 กลุ่มสาระสำคัญด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมนามธรรม ได้แก่
 เทศกาลสำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตกุดชุมชนชาติพันธุ์ วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม
 การแสดง และการละเล่น

- เก็บข้อมูลภาคสนาม
- แบบสอบถาม ค้นที่อยู่ในพื้นที่
- ใช้วิธีทางสถิติในการวิเคราะห์
- การเปรียบเทียบ พื้นที่ศึกษาใน
ลักษณะใกล้เคียงกัน

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจว.อิชิกาวี

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการวางแผน

- 3.1 การจัดทำแบบประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมด้วยการประเมิน
 ค่าคะแนนที่ได้
 3.2 การเก็บข้อมูลจากค่าคะแนนที่ประเมินได้นำมาใช้ในการจัดทำ
 แบบสอบถาม
 3.3 การนำผลของการแบบสอบถามไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

- แบบสอบถาม, แบบ
 สัมภาษณ์จากทุกฝ่ายที่
 เกี่ยวข้อง
- ใช้วิธีทางสถิติมาช่วยใน
 การวิเคราะห์ข้อมูล

4. การสรุปผลการดำเนินงาน

- 4.1 ผลที่ได้จากการดำเนินการ โดยสรุป

- โดยผู้ศึกษา
- จัดทำรายงานสรุปผลการศึกษา
 และปฏิบัติงาน

แผนภูมิที่ 6 แสดงขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย

ปรับปรุงจากแนวคิดระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

2. กระบวนการวิจัย

2.1 กำหนดหัวข้อเรื่อง ชื่อเรื่อง และปัญหาของการวิจัย

การกำหนดหัวข้อเรื่องในงานวิจัยเป็นการกำหนดหัวข้อที่มีความสำคัญ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมในยุคปัจจุบันที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องที่จะทำการวิจัย โดยเกิดจากปัญหาที่ควรได้รับการศึกษาและวิจัยในหัวข้อดังกล่าว

2.2 การกำหนดกรอบทฤษฎี แนวคิด หลักการ ที่จะนำมาใช้ในการวิจัย

การศึกษาทฤษฎี แนวคิดและหลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ไปค้นคว้านำมาสรุปเป็นแนวคิด และหลักการที่จะนำไปใช้กับงานวิจัยดังกล่าว และนำไปดำเนินงานขั้นตอนต่อไป

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสำรวจ สอบถาม และสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจจากคุณลักษณะสำคัญในด้านต่างๆ โดยแบ่งกลุ่มน้ำหัวข้อสาระสำคัญด้านต่างๆ ดังนี้

2.3.1 กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมมนุษย์ (Built Environment)

2.3.2 กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment)

2.3.3 กลุ่มสาระสำคัญด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม นามธรรม (Intangible Heritage)

จากการสำรวจคุณลักษณะสำคัญในด้านต่างๆ นำมาจัดทำแบบประเมินคุณค่า สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และการจัดทำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสำรวจ ประเมิน สอบถาม และสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจนำมาจัดทำแบบประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อม ทางวัฒนธรรมด้วยการประเมินค่าคะแนนที่ได้ โดยเลือกผลของค่าคะแนนระดับสูง และระดับปานกลาง นำมาใช้ในการจัดทำแบบสอบถาม ซึ่งผลจากการทำแบบสอบถามจะใช้คำตอบที่ได้จากความคิดเห็นของประชาชนในย่านตลาดพู่ นำมาใช้ประกอบการสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญท้องถิ่น

2.5 สรุปการวิเคราะห์ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การสรุปการดำเนินการวิจัย ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน ผลของการสำรวจ ภาคสนาม แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะสิ่งที่ค้นพบในกระบวนการวิจัย

2.6 บทสรุป

สรุปสร่าว ข้อบกพร่อง และข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยขั้นต่อไป

3. การเลือกพื้นที่กรณีศึกษา

การศึกษาพื้นที่บริเวณย่านชุมชนตลาดพลูนั้น เนื่องจากชุมชนตลาดพลูมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี โดยย่านชุมชนตลาดพลูตั้งอยู่ในเขตธนบุรี กทม. อยู่บริเวณริมคลองบางหลวง โดยทำการศึกษาบริเวณริมสองฝั่งถนนตั้งแต่หัวโค้งถนนหน้าวัดเวฬุราชินจนถึงคลองคลองบางสะแก โดยย่านตลาดพลูมีวิถีชีวิตและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ที่ผสมผสานร่วมกันอยู่ระหว่างเชื้อชาติไทย จีน มุสลิม ในอดีตตลาดพลูเป็นย่านการค้าที่มีความสำคัญ และยังเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าไปสู่พวนคร จากการที่มีหลากหลายเชื้อชาติจึงมีประเพณีวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย และมีคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมเชิงท้องคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์ไว้ จึงได้ทำการศึกษาองค์ประกอบของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูเพื่อค้นหาองค์ประกอบดังกล่าวโดยผลของการวิจัยจะนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนอนุรักษ์ย่านชุมชนตลาดพลูต่อไป

มหาวิทยาลัยศรีปทุม สงวนลิขสิทธิ์

4. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยของการศึกษาองค์ประกอบของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู

4.1 ประชากรในการวิจัย (Population) ประกอบด้วยประชากร 2 กลุ่มคือ

4.1.1 ประชากรที่อยู่อาศัยในย่านชุมชนตลาดพลูประมาณ 12,074 คน โดยอ้างอิงข้อมูลจากจำนวนประชากรในชุมชนพื้นที่วิจัยซึ่งมีชุมชนต่างๆ ดังนี้ (สำนักงานเขตธนบุรี 2551, : อ้างถึงใน <http://www.bangkok.go.th/thonburi/>)

ชุมชนวัดอินทราราม จำนวน 1,526 คน

ชุมชนโรงเจ 1 จำนวน 2,200 คน

ชุมชนโรงเจ 2 จำนวน 1,149 คน

ชุมชนหลังศูนย์จันทร์รัตน์ไพบูลย์ จำนวน 626 คน

ชุมชนวัดกันตثارาม จำนวน 1,960 คน

ชุมชนสวนพลู จำนวน 4,108 คน

ชุมชนปากคลองบางสะแก จำนวน 505 คน

4.1.2 นักวิชาการ และบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรม ในท้องถิ่นจำนวน 5 คน

4.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย (Sample) ประกอบด้วย 2 กลุ่มคือ

4.2.1 ประชากรกลุ่มที่ 1 ประชากรที่อยู่อาศัยในย่านชุมชนตลาดพฤษ และบริเวณข้างเดียงได้กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ TARO YAMANE ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 เป็นจำนวน 100 ตัวอย่าง

ตารางที่ 4 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามานะ

ขนาด ประชากร	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความคลาดเคลื่อน (ϵ)					
	± 1%	± 2%	± 3%	± 4%	± 5%	± 10%
500	*	*	*	*	222	83
1,000	*	*	*	385	286	91
1,500	*	*	638	441	316	94
2,000	*	*	714	476	333	95
2,500	*	1,250	769	500	345	96
3,000	*	1,364	811	517	353	97
3,500	*	1,458	843	530	359	97
4,000	*	1,538	870	541	364	98
4,500	*	1,607	891	549	367	98
5,000	*	1,667	909	556	370	98
6,000	*	1,765	938	566	375	98
7,000	*	1,842	959	574	378	99
8,000	*	1,905	976	580	381	99
9,000	*	1,957	989	584	383	99
10,000	5,000	2,000	1,000	588	385	99
15,000	6,000	2,143	1,034	600	390	99
20,000	6,667	2,222	1,053	606	392	100
25,000	7,143	2,273	1,064	610	394	100
50,000	8,333	2,381	1,087	617	397	100
100,000	9,091	2,439	1,099	621	398	100
∞	10,000	2,500	1,111	625	400	100

ที่มา : จักรกฤษณ์ สำราญใจ, การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย (ลำปาง:มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 2544), 3

4.2.2 ประชากรกลุ่มที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มโดยเจตนา (Purposive Sampling) เป็นจำนวน 5 ตัวอย่าง

4.3 การสุ่มตัวอย่าง (Sampling) ประกอบด้วยประชากร 2 กลุ่มคือ

4.3.1 ประชากรกลุ่มที่ 1 มีขั้นตอนการทำงานดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้แบ่งพื้นที่การสุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม (Cluster Sampling) ได้แก่ ตลาด (กลุ่มคนไทย) โรงเจ (กลุ่มคนจีน) มัสยิด (กลุ่มคนมุสลิม)
ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบสอบถามโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ偶িয় (Accidental Sampling)

4.3.2 ประชากรกลุ่มที่ 2 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจตนา (Purposive Sampling) เป็นจำนวน 5 ตัวอย่าง เนื่องจากสามารถเข้าพบได้สะดวก และขอสัมภาษณ์ได้โดยตรง

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือภาษาลิ่งแวงแล้วล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูแบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่

5.1 แบบบันทึกและสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และแผนที่ชุมชน การจัดทำแบบบันทึกการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชนนั้นเพื่อนำมา

จัดทำแบบประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในย่านตลาดพลูทั้งหมดโดยมีหัวข้อที่นำมาพิจารณาและประเมินคุณค่าด้านต่างๆ ได้แก่ คุณค่าด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านอัตลักษณ์ ของชุมชน คุณค่าด้านสังคม เศรษฐกิจ คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์ และคุณค่าด้านจิตภาพของพื้นที่ รายละเอียดทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ด้วยการประเมินค่าคะแนน ซึ่งค่าคะแนนที่สูงและปานกลางจะนำไปใช้ในการจัดทำแบบสอบถาม ในส่วนของแผนที่ชุมชนทำการบันทึกจากการสำรวจ พื้นที่โดยระบุตำแหน่งสภาพแวดล้อมทั้งหมดของพื้นที่ชุมชน

5.2 แบบสอบถาม

การจัดทำแบบสอบถามประชากรที่อยู่อาศัยในย่านชุมชนตลาดพลู และบริเวณข้างเคียงโดยจัดทำเป็นแบบสอบถามประเภทคำถามวัดทัศนคติ และพฤติกรรมบางส่วนโดยมีรูปแบบดังนี้

ตารางที่ 5 แสดงการให้ความสำคัญของประเด็นหลัก ประเด็นย่อย และประเภทคำตามในการจัดทำแบบสอบถามประชาชน

ประเด็นหลัก	น้ำหน้าก	จำนวนข้อ	ประเด็นย่อย	ประเภทคำตาม			น้ำหน้าก	จำนวนข้อ
				ความรู้	ทัศนคติ	พฤติกรรม		
1. องค์ประกอบทางภาษาพื้นที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม	25	4	1.1 ความสำคัญของสถาปัตยกรรมและโบราณสถาน	-	10	-	10	1
			1.2 ความสำคัญของเส้นทางสัญจรในพื้นที่	-	10	-	10	2
			1.3 ความสำคัญของสิ่งแวดล้อมในชุมชน	-	5	-	5	1
2. องค์ประกอบทางด้านประวัติศาสตร์วิถีชีวิตประจำในชุมชน	25	4	2.1 สาเหตุการย้ายถิ่นฐาน	-	5	-	5	1
			2.2 พลวัตการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	-	15	-	15	2
			2.3 เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง	-	5	-	5	1
3. คุณค่าและองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม	25	3	3.1 ชั้ตถักรูปของย่านชุมชนตลาดพลู	-	15	-	15	2
			3.2 องค์ประกอบที่ดีจำเจ	-	10	-	10	1
4. ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์ชุมชน	25	6	4.1 กิจกรรมในชุมชน	-	-	10	10	2
			4.2 การมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์ชุมชน	-	15	-	15	4

5.3 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นย่านชุมชนตลาดพลู จะเป็นคำถามที่แสดงผลสรุปจากแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนในย่านชุมชนตลาดพลู เกี่ยวกับอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม โดยมีประเด็นหลัก 2 ข้อคำถามเพื่อแสดงทัศนคติของผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

5.3.1 คุณอารีย์ ภูมิศุข บุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นประเพณีแห่งเทียนพรรษา และชำนาญการด้านศิลป์แบบไทย

5.3.2 คุณศุภกร วัฒนะเสถียร บุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นคนตระหง่านปีพายัมอนุ-แทรวง

5.3.3 คุณสมจิตร ไตรรัตนพงษ์ บุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นหัวหน้าชุมชนสิงโต-มังกรทองลูกน้ำบุรี

5.3.4 คุณวิรุฬ พะหุชา ประธานชุมชนวัดอินทราามรวิหาร

5.3.5 อ.พวงร้อย กล่อมเขียง นักวิชาการด้านประวัติศาสตร์

ตารางที่ 6 แสดงการให้ความสำคัญของประเด็นหลัก ประเด็นยอด และประเกตุความไม่ในการจัดทำแบบสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ประเด็นหลัก	น้ำหนัก	จำนวน	ประเด็นยอด	ประเภทคำถาม			น้ำหนัก	จำนวน
				ความรู้	ทัศนคติ	พฤติกรรม		
1.อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู	100	2	1.1 อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมคือวัดอินทราาม วัดราษฎร์ และวัดเวฬุวารี	-	50	-	50	1
			1.2 อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม	-	50	-	50	1

6. การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยผู้วิจัยได้ทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนได้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบหนึ่งครั้ง จึงนำไปทดสอบกับพนักงานรัฐวิสาหกิจ และได้นำแบบสอบถามมาปรับเปลี่ยนเพื่อให้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้น

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือ

7.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ใช้วิธีการสำรวจภาคสนามโดยใช้การสำรวจด้วยการ การบันทึกภาพ การสำรวจทางกายภาพของชุมชนโดยใช้แผนที่ประกอบ การทำแบบสอบถามความคิดเห็นประชาชนในย่านชุมชนตลาดพฤษ และการสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

7.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

8.1 การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจด้วยการจัดทำแผนที่ระบุแหล่งสิ่งแวดล้อม และแบบการประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้วิธีทางสถิติเชิงพรรณนาด้วยการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS ใน การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับการสัญจรและการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ข้อมูลการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ชุมชน และข้อมูลจากแบบสอบถามให้ใช้วิธีทางสถิติเชิงพรรณนาด้วยการหาค่าอัตราส่วนร้อยละ จากนั้นจึงใช้วิธีทางสถิติเชิงอ้างอิงเพื่อประมาณค่าจากกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการนำข้อมูลที่ได้ไปอ้างอิงสู่ประชากรทั้งกลุ่ม โดยประชากรทั้ง 2 กลุ่ม ทั้งประชาชน และผู้เชี่ยวชาญนำมายังเครื่องมือวิเคราะห์ค่าสถิติ t-test เพื่อวิเคราะห์หาค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติ

8.2 การวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์แบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบตอบโดยเสรี และการสัมภาษณ์ โดยการแปลความหมายด้วยผู้วิจัย

9. สรุป

การออกแบบการวิจัยได้นำการศึกษากรอบแนวคิด และทฤษฎีต่างๆจากบทที่ 2 นำมาสรุปเพื่อวางแผนทางการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม (CECS) และนำมาปรับใช้กับบริบทของพื้นที่วิจัย ซึ่งได้ทำการศึกษาระดับกว้าง และระดับรายละเอียด โดยการศึกษาในระดับกว้างมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การสรุปคุณลักษณะสำคัญ ได้แบ่งกลุ่มสาระสำคัญด้านต่างๆคือกลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมมนุษย์ กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และกลุ่มสาระสำคัญด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกวัฒนธรรมนามธรรม โดยทำการบันทึกภาพถ่ายทางกายภาพของพื้นที่วิจัย และเก็บรวบรวมข้อมูลทุกมิติจากหนังสือ เอกสารงานวิจัยและนำมาสรุปเป็นเนื้อหาประกอบกับภาพถ่ายของพื้นที่วิจัย 2. การระบุแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากพื้นที่วิจัย ด้วยการสำรวจจัดทำการบันทึกลงบนแผนที่แสดงสภาพแวดล้อมปัจจุบัน แผนที่แสดงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และแผนที่แสดงสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม 3. การสำรวจจัดทำเอกสารข้อมูลเป็นการระบุขอบเขตของพื้นที่สำรวจโดยจัดทำลงบนแผนที่แสดงพื้นที่ในการสำรวจ 4. การประเมินคุณค่าและกระบวนการวิเคราะห์ ได้สรุปร่วมข้อมูลทุกมิติในบทที่ 2 และนำมาใช้เป็นเกณฑ์การประเมินคุณค่าด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์ ด้านอัตลักษณ์ของชุมชน ด้านสังคม และเศรษฐกิจ ด้านสุนทรียศาสตร์ และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ซึ่งคุณค่าด้านต่างๆนี้จะนำไปใช้ในการประเมินแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยการให้ค่าคะแนน ส่วนการศึกษาในระดับรายละเอียด ได้ทำแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนจำนวน 100 ตัวอย่าง จากนั้นจึงวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ SPSS ใช้วิธีทางสถิติเชิงพรรณนา ด้วยการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เมื่อได้ผลสรุปจากแบบสอบถามจึงนำไปใช้ในการสร้างคำตามเพื่อจัดทำแบบสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญ ด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นโดยขอความคิดเห็นว่าเห็นตรงกับประชาชนหรือไม่ ใช้วิธีทางสถิติเชิงพรรณนาด้วยการหาค่าอัตราส่วนร้อยละจากนั้นใช้วิธีทางสถิติเชิงอ้างอิงในการวิเคราะห์ค่าทางสถิติ t-test เพื่อวิเคราะห์หาค่าความมีนัยสำคัญทางสถิติ ของประชาชน และผู้เชี่ยวชาญ จึงนำผลสรุปการวิเคราะห์สิ่งที่ค้นพบ อภิปรายผลที่ได้จากการวิจัย และเสนอแนะเพื่อนำไปใช้งานในลำดับต่อไป

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของพื้นที่วิจัย

การศึกษาองค์ประกอบของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูมีรูปแบบวิถีชีวิตและวัฒนธรรมหลากหลายเชื้อชาติ การนำเสนอในบทนี้จึงเกี่ยวกับบริบทด้านภาษาพหุภาษา ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคม การท่องเที่ยว ของพื้นที่วิจัย และผลสรุปการดำเนินงานวิจัย

1. บริบทของพื้นที่วิจัย

ตลาดพลูตั้งอยู่บนพื้นที่ 2 เขตกรุงเทพฯ ได้แก่ เขตบางยี่เรือ และแขวงตลาดพลู โดยมีหัวข้อศึกษาด้านต่างๆดังนี้

1.1 ที่ตั้ง อาณาเขต

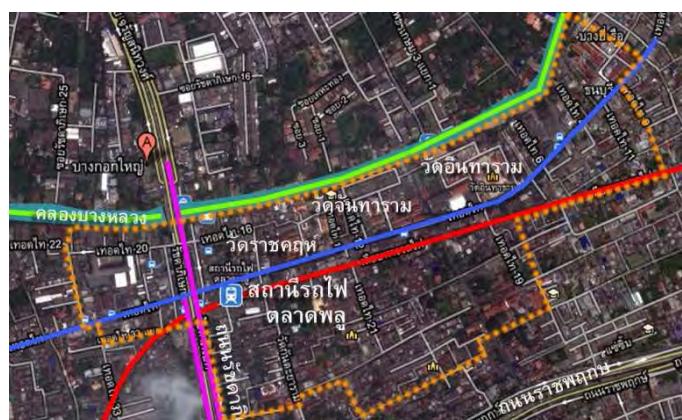
ตลาดพลู ตั้งอยู่บริเวณถนนเทอดไท เขตธนบุรี ซึ่งตลาดมาจากการตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้แหล่งขายพืชผลสด เช่น ตลาดน้ำสี่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ถนนรัตนโกสินทร์ ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลองไหลผ่านถึงกันทั้งสองฝั่ง มีอาณาเขตติดต่อโดยรอบได้แก่

ทิศเหนือ จรด คลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลาง)

ทิศใต้ จรด เขตจอมทอง จ.กรุงเทพฯ

ทิศตะวันออก จรด วัดเจ้าพ่อวราชิน

ทิศตะวันตก จรด คลองด่าน

ภาพที่ 16 ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงขอบเขตย่านตลาดพลู

ปรับปรุงจากแผนที่ทางอากาศ (Google Earth ปี 2554)

1.2 ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และการตั้งถิ่นฐาน

(ส่ง ลือชาพัฒนา 2548 : 10-11) ย่านตลาดพลูเป็นชุมชนโบราณ มีหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชน และหลักฐานของวัดวาอารามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง มาตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงสมัยกรุงธนบุรีได้กล่าวเป็นพื้นที่รวมรวมคนในการทำศึกษาและชาวจีนที่อพยพเข้ามาเมื่อกาลังศึกษาเสียกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ทรงโปรดให้บูรณะวัดบางยี่เรือนอก(วัดอินทาราม) ซึ่งสร้างตั้งแต่สมัยอยุธยา ให้เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชน

ภาพที่ 17 วิสัยทัศน์รวมคลองบางหลวงในอดีต
ที่มา: สุจิตต์ วงศ์เทศ, กรุงเทพมาจากไหน? (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2548), 142-143

(จดหมายเหตุบางกอกกรีกอร์เดอร์ จ.ศ.1227, อ้างถึงใน สง่า ลือชาพัฒนา 2548 : 11) คลองบางหลวงเป็นคลองที่อยู่ใกล้ชิดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ที่เป็นเส้นทางสัญจรของกษัตริย์และขุนนาง อีกทั้งยังบ่งบอกถึงครอบครัวจีนแต่เดิมในอดีตที่เป็นจีนหลวงใกล้ชิดกับพระเจ้าตาก ซึ่งทรงกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวถึงวัดบางยี่เรือใต้(วัดอินทาราม) เป็นวัดที่พระเจ้าตากทรงโปรดให้บูรณะ และทรงเสด็จมาปฏิบัติกรรมฐานเป็นประจำ ปัจจุบันพระบรมศพของพระองค์ถูกอัญเชิญจากป้อมวิชัย ประสิทธิมาฝังที่วัดแห่งนี้ โดยพระบรมอัญเชิญของพระองค์ถูกบรรจุอยู่ในเจดีย์ของวัดอินทาราม

ภาพที่ 18 วัดอินทาราม(วัดบางยี่เรือใต้)

ชุมชนบริเวณสองฝั่งคลองบางหลวงมีกิจกรรมการค้าขายตลอดลำคลอง โดยเฉพาะบริเวณคลองด้านล่างวัดบางยี่เรือนอก(วัดอินทาราม) หรือที่เรียกว่าตลาดพูลนันเป็นชุมชนนอกเขตพวนครแห่งแรก ที่มีบทบาททางการค้า และเป็นต้นทางให้เกิดชุมชนอื่นในยุคถัดไป

เมื่อสิ้นสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสิน ศูนย์กลางอาณาจักรได้ย้ายจากกรุงธนบุรีมาอยังฝั่งพระนคร ชุมชนชาวจีนส่วนหนึ่งได้ย้ายถิ่นฐานไปยังย่านสำเพ็ง ที่เป็นศูนย์รวมธุรกิจแห่งใหม่ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงบริเวณย่านริมคลองบางหลวง จากการอพยพของครัวเรือนอิสลามเข้ามาตั้งถิ่นฐาน โดยมีมัสยิดสวนพลูเป็นศูนย์กลางชุมชน ชุมชนอิสลามได้เป็นผู้นำในการทำสวนพลูต่อมาชุมชนชาวจีนได้นำไปสืบทอดกิจการเป็นสวนพลูอย่างกว้างขวาง กิจการเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดกิจกรรมการค้าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอย่างมีพลวัตรโดยสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันของชุมชนหลากหลายเชื้อชาติที่ก่อให้เกิดย่านชุมชนตลาดพูลนันถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 19 มัสยิดสวนพลูในปัจจุบัน

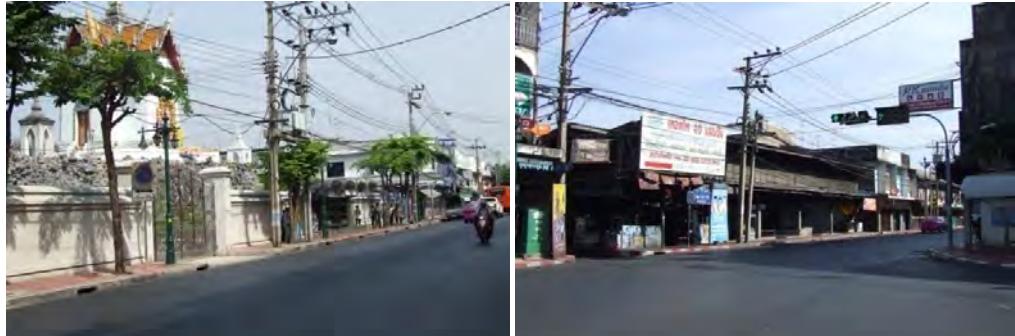
1.3 การเข้าถึงพื้นที่

1.3.1 ทางถนน

ถนนเทอดไทเป็นถนนที่อยู่กางระหว่างทางรถไฟกับคลองบางหลวง เริ่มต้นจากปากทางเข้าบางยี่เรือนสุดทางเข้าถนนวุฒิมาศ

ถนนวุฒิมาศเป็นถนนที่ตัดเข้ามาจากถนนจอมทองและถนนเอกชัยจนสุดทางถนนจะเชื่อมต่อกับถนนเทอดไท

ถนนรัชดาเป็นถนนที่ตั้งมากจากสีแยกท่าพระมีสะพานคลื่นตลาดพูลถ้ำ มาตลาดพูลต้องกลับรถบริเวณสีแยกตรงมาและเบี้ยงเข้าถนนทางด้านซ้ายนานกับสะพานท่าพระ ตรงไปปะบราชบกับถนนเทอดไท

ภาพที่ 20 ถนนเทอดไทหน้าวัดราชาคุห์ และถนนนวมกาศเชื่อมต่อกับถนนเทอดไท

ภาพที่ 21 สถานีรถไฟลาดพู และท่าเรือริมคลองบางหลวงด้านหน้าลานวัดอินทาราม

มหาวิทยาลัยศรีปทุม สุวนิชสิริ

1.3.2 ทางรถไฟ

รถไฟสายวงเวียนใหญ่ – มหาชัย จากสถานีวงเวียนใหญ่ กรุงเทพฯ ผ่าน ตลาดพู จนถึงสถานีมหาชัย ต.มหาชัย มี 17 ขบวน/วัน ระยะเวลาเฉลี่ย 1 ชั่วโมง/ขบวน

1.3.3 ทางเรือ

เรือโดยสารสายคลองบางกอกใหญ่ – คลองด่าน จากท่าเรือราชนี ปากคลองตลาด ผ่านคลองบางหลวงโดยมีท่าเรือ 2 แห่ง ได้แก่ ท่าเรือตลาดพู และท่าเรือวัดอินทาราม และไปสุดสายที่คลองด่าน วัดปากน้ำภาษีเจริญ

ภาพที่ 22 แผนที่แสดงเส้นทางการเข้าถึงพื้นที่

ปรับปรุงจากแผนที่ทางอากาศ (Google Earth ปี 2554)

1.4 ลักษณะทางกายภาพ

1.4.1 สภาพภูมิป่าฯ

(กว. รักษ์พลอธิคุณ 2546 : 51) ตลาดพลูมีสภาพพื้นที่ราบลุ่มติดคลอง

บางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง) ซึ่งเป็นคลองที่แยกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา ถูกขุดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2065 โดยขุดคลองลัดระหว่างปากคลองบางกอกน้อยจนถึงปากคลองบางกอกใหญ่ เพื่อย่นระยะทางให้กับชาวต่างชาติที่มาทำการติดต่อค้าขาย ต่อมาสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินได้ย้ายราชธานีมาอยู่ที่กงธนบุรีคลองบางกอกใหญ่ จึงเป็นที่อยู่อาศัยของข้าหลวงโดยเรียกว่าคลองข้าหลวง หรือคลองบางหลวงจนถึงปัจจุบัน ย่านตลาดพลูมีลักษณะพื้นที่เป็น “บาง” มีลักษณะเป็นลำคลองเล็กๆ ทั่วทั้งบริเวณ ลำคลองสายเล็กๆ ที่แยกตัวมาจากการคลองบางหลวง ได้แก่ คลองสำเร็ว คลองบางน้ำปลา และคลองบางสะแก

1.4.2 ลักษณะทางสถาปัตยกรรม

สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ในย่านตลาดพลูได้แก่ ศาลาการเปรียญ ภูมิพล มีลักษณะอาคารชั้นล่างเป็นผังนักก่ออิฐ ชั้นบนเป็นไม้ หลังคาทรงไทย

สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในย่านตลาดพลูได้แก่ เรือนแควร์ไม้ 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นประตูไม้บานเพียงชั้น ชั้นบนเป็นไม้ตีเกล็ด ระหว่างอาคารacula แนวตั้ง เรือนขนาดปางจิงเป็นศาลาท่าเรือชั้นเดียวภายในมีที่นั่งพักค oy หลังคาทรงจั่วประดับลายฉลุแบบขอนมปังจิง บ้านเดี่ยวหลังคาจั่วตัดเป็น

อาคารสูง 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นอาคารก่ออิฐ ชั้นบนเป็นไม้มีคอสองเป็นช่องแสงตีเกล็ดระบายอากาศ หลังคาทรงจั่วตัดมุมที่หน้าจั่wmug กระเบื้องดินเผา อาคารผสมผasanรูปแบบตะวันตกเป็นอาคารก่ออิฐสูง 2 ชั้น ชั้นล่างมีหลังคากันฝน ชั้นบนมีหย่องเป็นแผงไม้ใต้หน้าต่างและมีช่องแสงด้านบน หน้าต่างเป็นทรงโค้งลายฉลุ หลังคามุงกระเบื้องว่าว อาคารรูปแบบสิงคโปร์เป็นตึกแกร่งก่ออิฐสูง 2 ชั้น แต่ละคูหาหน้าแคบและลึก ชั้นล่างมีชายคายาวตลอดแนว ชั้นบนมีหน้าต่างบานเดียวมีบัวประดับด้านบนหน้าต่าง หลังคามีชายคาสี่น้ำเล็กน้อยประดับบัวปูนปั้นใต้ชายคาหลังคา อาคารรูปแบบกลางเก่ากลางใหม่เป็นอาคารก่ออิฐสูง 3 ชั้น ชั้นล่างมีกันสาดสี่น้ำคลุมตลอดแนว ชั้นบนมีการตกแต่งราวนะเบียง มีลายปูนปั้นเล็กน้อย มีลักษณะหลังคาเป็นแบบแบบราบเป็นพื้นคาดฟ้า และตกแต่งราวนะเบียงด้วยปูนปั้นลาย อาคารยุคหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นอาคารก่ออิฐสูง 2 ชั้น มีรูปแบบด้านหน้าอาคารเรียบง่ายไม่เน้นการตกแต่ง มีเฉพาะกันสาดบังฝน

สถาปัตยกรรมไทยประเพณีในย่านตลาดพลูได้แก่ ได้แก่ วิหาร อุโบสถ พระเจดีย์ พระปรางค์ที่อยู่ภายในวัด

สถาปัตยกรรมที่ไปเป็นตึกแกร่งก่ออิฐสูง 4 ชั้น พื้นชั้นบนเป็นคาดฟ้า

ภาพที่ 23 สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสถาปัตยกรรมไทยประเพณี

1.4.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านตลาดพลูใช้เพื่อประกอบกิจการพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก ลักษณะการใช้งานอาคารประเภทพาณิชยกรรมมีการใช้งานแบบค้าขายผสมกับการพักอาศัย มีลักษณะอาคารเป็นตึกแกร่งประกอบอาชีพค้าขายตั้งแต่บริเวณคลองบางน้ำชนถึงคลองด่านโดยบางบริเวณประกอบกิจการผับ-บาร์ สถานบริการ และที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมีลักษณะการใช้งานเพื่อเป็นที่พักอาศัยโดยมีลักษณะอาคารเป็นบ้านแวดไม้บ้านไม้ 2 ชั้น บ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ และตึกแกร่งก่ออิฐถือปูน 3-4 ชั้น ซึ่งในย่านชุมชนตลาดพลูเป็นที่พักอาศัยหนาแน่นมากในปัจจุบัน

ภาพที่ 24 แผนที่แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินย่านตลาดพลู

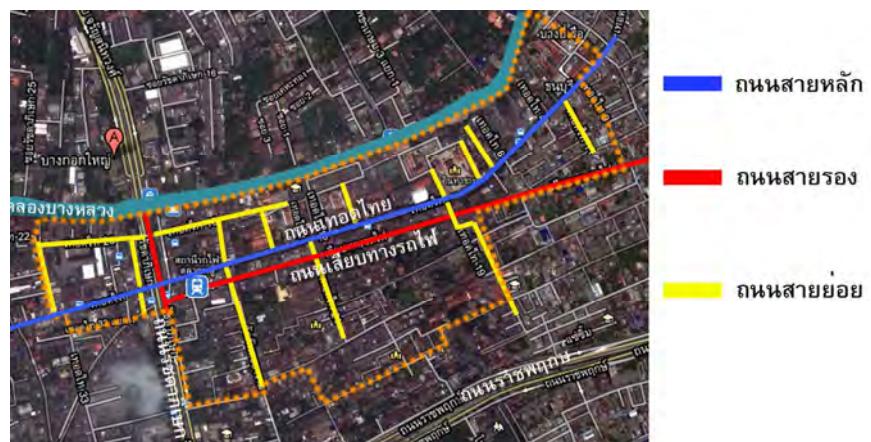
ปรับปรุงจากแผนที่สำนักผังเมืองกรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยศรีปทุม สวนอิฐธารี

1.4.4 โครงข่ายคมนาคม

รูปแบบโครงข่ายถนนเป็นแบบแนววยาลักษณะเป็นแกนเส้นทางเดียว

ปัจจุบันคือถนนเทอดไทเป็นถนนสายหลักที่วิ่งไปบรรจบกับถนนวุฒิมาการ ถนนสายรองในย่านได้แก่ ถนนใต้สะพานรัชดา-ท่าพระบริเวณแยกตลาดพลู วิ่งไปบรรจบกับถนนรัชดาภิเษก และมีถนนเลียบทางรถไฟลาดพลูวิ่งไปบรรจบกับถนนรัชดาภิเษก ถนนสายย่ออยจะเป็นถนนตามซอย

ภาพที่ 25 แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมย่านตลาดพลู

ปรับปรุงจากแผนที่ทางอากาศ (Google Earth ปี 2554)

1.5 ลักษณะทางเศรษฐกิจ – สังคม

สภาพทางเศรษฐกิจในย่านชุมชนตลาดพลูส่วนมากประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากเป็นย่านการค้ามาตั้งแต่ในอดีต โดยจะเป็นร้านต่างๆ ได้แก่ ร้านขายยาแผนโบราณทั้งไทย และจีนในย่านตลาดพลูมีอยู่หลายแห่ง เนื่องจากในอดีตเป็นสวนจีนนิยมปลูกพืชสมุนไพรและเปิดกิจการร้านขายยาแผนโบราณ อีกทั้งยังมีวัดแห่งพื้นที่ใกล้ๆ กันที่มีชื่อเสียงวิชาแพทย์แผนโบราณจึงมีร้านขายยาแผนโบราณที่สืบทอดถึงปัจจุบัน ร้านขายเครื่องเซ่นไหว้ มีอยู่หลายแห่งเนื่องจากย่านตลาดพลูมีคนเดินจำนวนมากจึงมีร้านขายเครื่องเซ่นไหว้เพื่อรองรับกับความต้องการของชุมชนคนจีนในย่านตลาดพลู และร้านขายอาหารที่มีชื่อเสียงหลายแห่ง เป็นต้น ในส่วนของตลาดย่านนี้มีตลาดวัดกลางเป็นตลาดสดที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า โดยมีคนจากภายนอกพื้นที่ เข้ามาซื้อ-ขายอาหาร โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลดรุชจีน กินเจจะมีคนจำนวนมากมาซื้อขายอาหารที่ตลาดแห่งนี้อย่างหนาแน่น บริเวณริมทางสถานีรถไฟตลาดพลูเป็นอีกแห่งหนึ่งในย่านนี้ที่มีชื่อขายอาหารจำนวนมาก มีร้านขายอาหารที่มีชื่อเสียงอยู่หลายร้านเรียงอยู่ตามริมทางรางรถไฟจะมีคนมาซื้ออาหารจำนวนมากในช่วงเวลาเย็น ตลาดวัดกลางและบริเวณริมทางสถานีรถไฟตลาดพลูจึงเป็นแหล่งที่สร้างรายได้และเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจในย่านชุมชนตลาดพลูจนถึงปัจจุบัน ลักษณะทางสังคมในย่านชุมชนตลาดพลูเป็นชุมชนโบราณที่มีอายุมากกว่า 200 ปี ประชากรที่อยู่อาศัยในชุมชนเป็นคนเก่าแก่ที่สืบทอดต่อกันมาหลายสมัย มีความสัมพันธ์กันในความเป็นเครือญาติหลักกลุ่ม และมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างกลุ่มชุมชนอย่างด้วยการซื้อขายตามท้องตลาด ประชากรในชุมชนมีอัตราที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากคนภายนอกย้ายถิ่นฐานเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน เพราะมีแหล่งงานที่มีความต้องการด้านแรงงานในการประกอบกิจการอุตสาหกรรมขนาดย่อม และมีที่พักอาศัยราคาถูกจำนวนมาก

ภาพที่ 26 บริเวณตลาดวัดกลาง และริมทางรถไฟตลาดพลู

1.6 ประเพณีวัฒนธรรม

ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญในย่านนี้ได้แก่ ประเพณีรำลึกสมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราชจัลีพิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณเพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากาฬนาฏิคุณและแสดงความจงรักภักดี ประเพณีงานประจำปีที่วัดอินทารามเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าตากสิน มีขบวนแห่งการเชิดสิงโต การแสดงจิ้งจก การละเล่นตะกร้อลอดบ่อว่าง การแสดงดนตรี และการอนุรักษ์วัฒนธรรมก่อพระเจดีย์ทราย และงานทักษิณานุปทานเป็นพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับอดีตเจ้าอาวาสวัดอินทาราม

1.7 การท่องเที่ยว

ตลาดพลูมีโบราณสถานอยู่หลายแห่งโดยมีวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการเที่ยวชม มีวัดอินทาราม เป็นศูนย์กลางหลักของชุมชนในย่านนี้ วัดราชคฤห์เป็นวัดเก่าตั้งแต่สมัยอยุธยา วัดจันทาราม วัดเวฬุราชิน แล้ววัดโพธินิมิตตั้งแต่สมัย ร.4-ร.5 นอกจากโบราณสถานแล้วตลาดพลูยังเป็นแหล่งอาหารที่เลื่องลือ มีร้านอาหารที่มีชื่อเสียงอยู่หลายร้าน ตลาดพลูจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นย่านเก่าแก่ควบคู่ไปกับอาหารที่หลากหลาย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สุขุมวิทศิริ

ภาพที่ 27 วัดอินทารามวรวิหาร และวัดราชคฤห์วรวิหาร

2. สรุป

ย่านชุมชนตลาดพลูเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีสิ่งสำคัญหลายแห่งในชุมชนได้แก่ สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น คือ เรือนแตรไน้ เรือนขันมปังชิง บ้านเดี่ยวหลังคาจั่วตัด อาคารผสมผสานรูปแบบตะวันตก อาคารรูปแบบลิงค์ໂປ່ງ อาคารรูปแบบกลางเก่า ก่อใหม่ อาคาร禹คหลังเปลี่ยนแปลงการปักครอง และสถาปัตยกรรมไทยประเพณีที่อยู่ภายในวัดร้านค้าเก่าแก่ที่สำคัญได้แก่ ร้านขายยาแผนโบราณ และร้านขายเครื่องเข่นไห้ว ประเพณีที่สำคัญในย่านนี้ได้แก่ ประเพณีรำลึกสมเด็จพระเจ้าตากสิน ประเพณีงานประจำปีที่วัดอินทาราม และงาน

พิธีทักษิณานุปทาน การท่องเที่ยวที่สำคัญในย่านตลาดพญ้าได้แก่ วัดอินทาราม วัดราชคฤห์ วัดจัน-ทาราม วัดเวฬุราชิน แล้ววัดโพธินิมิต

จากการเปลี่ยนแปลงพลวัตรทางสังคมเมืองและวัฒนธรรมจึงทำให้เกิดการสูญหาย และเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมดังกล่าวโดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 อัตลักษณ์ความเป็นตลาดสวนพญ้า ในอดีตตลาดพญ้าเคยเป็นตลาดน้ำที่สำคัญแห่งคลองบางหลวง เป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าและเป็นจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าก่อนเข้าสู่กรุงเทพ แต่ในปัจจุบันตลาดน้ำแห่งนี้ได้เปลี่ยนแปลงจากเดิมกลายเป็นตลาดสดที่มีอยู่ในตลาดวัดกลาง ไม่มีตลาดสวนพญ้าดังเดิมหลงเหลืออยู่ และการค้าขายไปพญ้าที่สูญหายไป

2.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินในอดีตเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม พื้นที่เกษตรกรรมมีการทำสวนพญ้าเป็นอาชีพ และพื้นที่อุตสาหกรรมมีการประกอบกิจการโรงน้ำเงินปลาทู โรงสีข้าว โรงทำเต้าหู้เป็นต้น แต่ในปัจจุบันได้มีการตัดถนน และสร้างสะพานการใช้ประโยชน์ที่ดินจึงได้เปลี่ยนแปลงเป็นพาณิชยกรรมผสมกับการพักอาศัย เนื่องจากอาคารพาณิชย์จะตั้งขึ้นนำไปตามริมถนนเทอดไท ซึ่งจะขยายไปตามแนวถนนซอยต่างๆ

2.3 การตัดถนนและการสร้างสะพาน ทำให้ความสัมพันธ์ของชุมชนกับวัดสูญหายไป เนื่องจากการตัดถนนเทอดไทผ่ากลางพื้นที่ตลาดพญ้าจึงทำให้พื้นที่ถูกแบ่งออกเป็นสองฝั่ง พื้นที่วัดบางส่วนได้กลายเป็นพื้นที่อาคารพาณิชย์ให้เช่า พื้นที่ที่ถูกตัดขาดทำให้ความสัมพันธ์ของชุมชนหายแห่งกับวัดสูญหายไป การสร้างสะพานค่อมตลาดพญ้าทำให้พื้นที่ตลาด โรงหนัง และสภาพแวดล้อมสูญหายไป

2.4 การเปลี่ยนแปลงทางสถาปัตยกรรม การเกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ในย่านชุมชนตลาดพญ้าที่มีการลอบวางเพลิงเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในชุมชนจากเรือนไม้แบบโบราณเป็นตึกแคาและอพาร์ตเมนท์ในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในย่านชุมชนตลาดพญ้า ที่ทำให้อัตลักษณ์ในชุมชนสูญหายไปในบางส่วน มีเพียงแต่โบราณสถานที่อยู่คู่กับย่านชุมชนตั้งแต่อีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้น คือการใช้ประโยชน์ที่ดินในย่านชุมชนตลาดพญ้าเป็นพื้นที่พักอาศัยหนาแน่นขึ้นและยังต่อการอนุรักษ์โบราณสถานที่สำคัญมีอยู่หลายแห่ง จึงควรที่จะมีการอนุรักษ์โบราณสถานสำคัญของชาติเพื่อ därangรักษาสืบทอดต่อไป

บทที่ 5

การดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม โดยการนำผลที่ได้นั้นมาวิเคราะห์ เพื่อสรุปผลของการดำเนินงานในทุกๆขั้นตอน

1. การดำเนินการวิจัย และปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการ

การดำเนินการวิจัยได้เริ่มจากการศึกษาพื้นที่วิจัยโดยค้นคว้าหาข้อมูลของพื้นที่ชุมชน และกำหนดกรอบทฤษฎี แนวคิด หลักการงานวิจัย เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลดังกล่าวสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจพื้นที่วิจัยระหว่างวันที่ 26 ม.ค.53 – 16 ม.ค.54 โดยแบ่งพื้นที่

การสำรวจออกเป็น 3 ส่วนคือบริเวณที่ 1 ชุมชนวัดอินทาราม ตลาดวัดกลางและวัดราชครุฑ์บวิเวณ ที่ 2 ชุมชนในเงี้ย สถานีรถไฟฟ้าตลาดพลู ชุมชนวัดกันตثارาม บวิเวณที่ 3 ชุมชนสวนพลู ชุมชนหลังศูนย์จันทร์จิมไพบูลย์ โดยทำการบันทึกภาพถ่ายและการระบุตำแหน่งของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมลงในแผนที่

ขั้นตอนที่ 2 เมื่อได้ข้อมูลแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมทั้งหมดของพื้นที่ จึงนำหลักการ และแนวคิดที่ได้จากการศึกษาทฤษฎีมาทำการกำหนดหัวข้อในการประเมินคุณค่า สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมเพื่อทำการประเมินให้ค่าคะแนน

ขั้นตอนที่ 3 ผลที่ได้จากการให้ค่าคะแนนนำไปใช้ในการจัดทำแบบสอบถาม เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่วิจัย โดยทำการแจกแบบสอบถามวันที่ 8 กพ.- 21 กพ.54 ด้วยการสุ่มตัวอย่างพื้นที่ชุมชนย่านตลาดพลูออกเป็น 3 บริเวณตามลักษณะทางภาษาพื้นที่ คือ ล้านนา (เชียงใหม่) ภาคกลาง (กรุงเทพฯ) ภาคใต้ (สงขลา ภูเก็ต) และภาคตะวันออก (กรุงเทพฯ สมุทรปราการ สมุทรสาคร ฉะเชิงเทรา) จำนวน 100 ฉบับ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่มีความแม่นยำ

ขั้นตอนที่ 4 ผลที่ได้จากการแบบสอบถามนำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรม SPSS และวิธีทางสถิติเพื่อช่วยแปลความหมายข้อมูล วันที่ 23 ก.พ. - 9 มี.ค.54 จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้ไปจัดทำแบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญสัมภาษณ์ วันที่ 14-21 มี.ค.54 และแปลความหมายโดยผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 5 การสรุปผลที่ได้จากการวิจัย และอภิปรายผลโดยผู้วิจัย

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการสำรวจได้ใช้แบบสอบถามไปในพื้นที่ 3 บริเวณโดยมีกลุ่มตัวอย่างในกรุงเทพฯ 100 ตัวอย่าง จึงแบ่งเป็นบริเวณละ 33 ชุดของแบบสอบถาม มีพื้นที่บริเวณมีสัดส่วนที่ปฏิเสธให้คำตอบจึงได้กลับมาเพียง 6 ชุด ซึ่งทำให้ต้องสุ่มตัวอย่างเฉลี่ยไปในพื้นที่ 2 บริเวณที่มีอยู่ดังนั้นการอภิปรายผลจึงเป็นความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างคนไทยกับคนจีนเป็นส่วนมาก และปัญหาจากการสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญท้องถิ่นพบว่าผู้วิจัยไม่สามารถเข้าพบสัมภาษณ์ได้บางท่าน จึงได้เปลี่ยนขอสัมภาษณ์ผู้ที่เข้าพบได้สะดวกเพื่อดำเนินงานวิจัยต่อไป

2. การสำรวจภาคสนามและผลที่ได้

การสำรวจภาคสนามของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในย่านชุมชนตลาดพลูได้ทำการบันทึกลงในแผนที่ซึ่งประกอบด้วยแผนที่แสดงสภาพแวดล้อมปัจจุบัน แผนที่แสดงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และแผนที่แสดงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ผลจากการสำรวจภาคสนามยังได้ทำการบันทึกภาพถ่ายอาคาร สถาปัตยกรรม โบราณสถาน เพื่อนำไปใช้ในการจัดทำแบบประเมินคุณค่าต่อไป การศึกษางานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาระดับชุมชน จึงจำกัดเนื้อหาของการสำรวจและการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งเป็น 4 ระดับดังนี้ 1) การสรุปคุณลักษณะสำคัญ 2) การร่วมกันลงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม 3) การสำรวจจัดทำเอกสารข้อมูล 4) การประเมินคุณค่าและการวิเคราะห์

2.1 การสรุปคุณลักษณะสำคัญ

(คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม 2548 : 6) การสรุปคุณลักษณะสำคัญของย่านชุมชนตลาดพลู เป็นการสรุปข้อมูลทุกภูมิที่มีจากการสำรวจ และการเก็บข้อมูลจากคุณลักษณะสำคัญในด้านต่างๆ โดยแบ่งกลุ่มหัวข้อสาระสำคัญด้านต่างๆ ดังนี้

2.1.1 กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมมนุษย์ (Built Environment)

ครอบคลุมองค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ได้แก่ สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน ชุมชน ช่างฝีมือและร้านค้าเก่า โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1.1 ลักษณะสถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้างในพื้นที่สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1. สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ ย่านตลาดพลู ได้แก่

ศาลาการเปรียญที่วัดอินทาราม เป็นอาคารอนุรักษ์สูง 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นอาคารก่ออิฐฉาบ灰泥 ใช้เป็นที่เก็บของ ส่วนชั้นบนทำด้วยไม้มีประตูบานเพียง โดยรอบใช้ประกอบพิธีทำบุญเลี้ยงพระ หลังคาเป็นแบบทรงไทย มีช่อฟ้า ใบระกา มีมุขยื่นออกมาร้าด้านหน้า เป็นระเบียง

กุฎิพระวัดกันตثارามเป็นอาคารสูง 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นปูน ชั้นบนเป็นไม้ฝาปะกน หลังคาเป็นทรงไทยหน้าจั่วลูกฟัก มีระเบียงทึ้งชั้นบน และชั้นล่าง

ภาพที่ 28 ศาลาการเปรียญ วัดอินทาราม และกุฎิพระวัดกันตثارาม

2. สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ย่านตลาดพลูที่มีลักษณะเด่น และแสดงออกถึงประวัติศาสตร์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นในพื้นที่มี 7 ประเภท ได้แก่

เรือนแควไม้สองชั้น จะอยู่บริเวณริมทางรถไฟ และถนนซอยโดยหันหน้าเข้าหาเส้นทางสัญจร โดยมีอายุที่เก่าแก่ มีลักษณะการก่อสร้างด้วยไม้ 2 ชั้น ประตุชั้นล่าง

เป็นบ้านเพี้ยมไม้ชั้นบนมีช่องระบายอากาศด้านบนเหนือช่องหน้าต่าง

มหาวิทยาลัยมหาปัทุม ลงอนิชลีกธี

ภาพที่ 29 เรือนแควไม้สองชั้นริมทางรถไฟ และริมถนนภายในซอย

เรือนขนมปังจิงนิยมสร้างในปลายสมัยรัชกาลที่ 5 โดยในย่านตลาดพลูมี ศาลาภิรมย์ภักดี เป็นศาลาหลังเล็ก สีขาวอ่อนมีลายฉลุแบบขنمปังจิงตั้งอยู่ริมคลองบางหลวงด้านหน้าวิหารวัดอินทาราม เคยเป็นท่าเรือเมืองของพระยาภิรมย์ภักดีในอดีต

ภาพที่ 30 เรือนขนมปังจิง

บ้านเดี่ยวสองชั้น
หลังคาจั่วตัดนิยมในสมัยรัชกาลที่ 7 บ้านมีลักษณะ
อาคารเป็นแบบมีมุขลายเหลี่ยมด้านหน้า มีหน้าต่าง
บานยาวพร้อมซ่องแสง มีคอสองเป็นซ่องแสงด้านบน
เหนือซ่องหน้าต่าง ชายคามีลายไม้ฉลุ หลังคามุงด้วย
กระเบื้องดินเผา

ภาพที่ 31 บ้านเดี่ยวสองชั้นหลังคาจั่วตัด
อาคารก่ออิฐถือปูนสองชั้น ผสมผสานรูปแบบตะวันตกในสมัย
รัชกาลที่ 5 – รัชกาลที่ 6 ในย่านตลาดพลู มี กุฎิพระวัดคินทาราม เป็นอาคารก่ออิฐสูง 2 ชั้น
หน้าต่างมีลักษณะบานยาวมีหย่องด้านล่าง มีซ่องแสงด้านบนเป็นทรงโค้งครึ่งวงกลมพร้อมลายฉลุ
มีปูนปั้นด้านบนและด้านล่าง หน้าต่าง หลังคางทรงปั้นหมายมุงด้วยกระเบื้องดินเผา

ภาพที่ 32 อาคารผสมผสานรูปแบบตะวันตก

อาคารตึกแ阁ก ก่ออิฐถือปูนสองชั้น รูปแบบสิงคโปร์ในสมัย
รัชกาลที่ 4 เป็นตึกแ阁ยาวโดยมีด้านกว้างแต่ละคูหาแคบแต่ลึก ด้านหน้าอาคารมีหลังคากลุ่ม
ต่อเนื่องถึงกันโดยตลอดแนว มีซ่องหน้าต่างแคบ หลังคามุงกระเบื้องดินเผา

ภาพที่ 33 ตึกแ阁รูปแบบสิงคโปร์

อาคารตึกแกร้วง 3 ชั้น มีรูปแบบกลางเก่ากลางใหม่ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 – รัชกาลที่ 7 ได้รับอิทธิพลจากยุโรป มีการตกแต่งราวนะเบียง มีลายปูนปั้นเล็กน้อย มีลักษณะหลังคาเป็นแบบแบบราบเป็นพื้นคาดฟ้าและตกแต่งราวนะเบียงด้วยปูนปั้นลาย ชั้นล่างมีกันสาดยื่นคดุมตลอดแนว โดยมีทางข้ามแบบบุนปั้นเป็นช่วงๆ

ภาพที่ 34 ตึกแกร้วงแบบกลางเก่ากลางใหม่

ตึกแกร้วงแบบสมัยใหม่หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐ มีรูปแบบด้านหน้าอาคารเรียบง่ายไม่นำการตกแต่ง มีเฉพาะกันสาดบังไฟ

ภาพที่ 35 ตึกแกร้วงแบบสมัยใหม่

3. สถาปัตยกรรมไทย
ประเพณี ในย่านตลาดพลู ได้แก่ วัด วิหาร อุโบสถ และพระเจดีย์

ภาพที่ 36 วัดในย่านตลาดพลู

2.1.1.2 โบราณสถานในย่านตลาดพลูมีหลากหลายเชื้อชาติ ทั้ง ไทย จีน และอิสลาม จึงสามารถแบ่งออกตามลักษณะของเชื้อชาติต่างๆได้ดังนี้

1. โบราณสถานแบบไทย ได้แก่ ลักษณะโบราณสถาน ของพระวิหาร พระเจดีย์ พระปรางค์ และศิลปกรรมของวัดต่างๆ ในย่านตลาดพลูมีดังนี้

วัดอินทารามวรวิหาร (ส่งฯ ลือชาพัฒนพร 2548 : 44-45) เป็นวัดหลวงที่มีความสำคัญในสมัยกรุงธนบุรี เดิมเรียกว่าวัดบางยี่เรือนอก สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีได้ทรงสร้างพระอุโบสถหลังใหม่ และปฏิสังขรณ์ทั้งพระอาราม และอุโบสถ จนกระทั่งเมื่อสิ้นสมัยกรุงธนบุรี วัดอินทารามก็เริ่มทรุดโทรมลง ในปี พ.ศ.2448 รัชกาลที่ 5 โปรดให้บูรณะวัดอินทารามขึ้น ใหม่อีกครั้ง ปัจจุบันเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนวัดอินทารามวรวิหาร เป็นโบราณสถานของชาติ โบราณสถาน และปูชนียสถานที่สำคัญในวัดอินทาราม ได้แก่

พระอุโบสถหลังใหม่ มีขนาดใหญ่ หน้าบันมีลวดลายลักษณะเฉพาะของศิลปะในยุคสมัยรัชกาลที่ 3 มีช่องหน้าต่าง 2 ช่องบนหน้าบันภายในอุโบสถมีพระพุทธชินราช เป็นพระประธาน เป็นพระพุทธชูปัลล่องามาวิชัย สมัยสุโขทัย

พระวิหารสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นวิหารขนาดเล็ก สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย ภายใต้วิหารประดิษฐฐานพระแท่นบรรทมของสมเด็จพระเจ้าตากสิน สวยงาม ซึ่งพระองค์เคยใช้เป็นที่ประทับและทรงครอบกรุณฐาน ข้างพระแท่นบรรทมมีพระบรมรูปขนาดทรงผนวช และมีพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินขณะทรงศิลปปฏิบัติกรุณฐานในวิหารแห่งนี้

พระเจดีย์ทองล่องคงคตั้งอยู่ด้านหน้าวิหาร องค์หนึ่งบรรจุพระบรมอัฐิสมเด็จพระพันปีหลวงกรมพระเทพมาตย์ พระอัครมหาเสนาสนะ และมีพระบรมรูปทรงม้าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชด้านหน้าวิหาร

ภาพที่ 37 พระอุโบสถหลังใหม่ ในวัดอินทาราม และพระพุทธชินราช ภายใต้อุโบสถ ที่มา : วัดอินทารามวรวิหาร, [ประวัติวัดอินทาราม \[ออนไลน์\]](#). เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2553. เข้าถึงได้จาก <http://www.intaram.org>

ภาพที่ 38 พระแท่นบรรทมสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช พระบรมรูปขนาดทรงผนวช และพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชขนาดทรงศีลปภูบดิกรามฐาน

ภาพที่ 39 พระเจดีย์ทองสององค์หน้าพระวิหาร และพระบรมรูปทรงม้าสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ

วัดจันทารามวรวิหาร (ส่ง่า ลือชาพัฒนพร 2548 : 45) เดิมเรียกว่าวัดบางยี่เรือกลาง เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร สร้างตามราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 คือรูปทรงศิลปะแบบจีน หน้าบันเรียบปั้นลาดลายประดับกระเบื้องเคลือบ (<http://th.wikipedia.org/>) ภายในอุโบสถมีพระพุทธรูปปางห้ามสมุทรอหงoviid ประทับอยู่ภายในซึ่งกรมศิลปกรได้ขึ้นทะเบียนไว้ และมีภาพพิจารณ์ฝาผนังเป็นศิลปะแบบจีน ได้ออนรุกษ์ไว้ทั้งจิตราธรรมฝาผนัง และลายเพดาน

ภาพที่ 40 พระวิหารในวัดจันทาราม

วัดราชคฤห์วรวิหาร (ส่ง่า ลีอชาพัฒนพร 2548 : 46) เดิม
เรียกว่าวัดบางยี่เรือเห็นอ หรือ วัดมณฑล สร้างขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายโดยพากนายกอง
มณฑล ต่อมาในยุคกรุงธนบุรี มีความเชื่อกันว่าบูรณะปูชนียสถานโดยพระยาสีหราชเดโช หรือพระยา
พิชัยดาบหักท่านแรกของพระเจ้ากรุงธนบุรี ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนวัดราชคฤห์วรวิหาร
เป็นโบราณสถานของชาติ โดยภายในวัดมีโบราณสถานที่สำคัญได้แก่

พระอุโบสถ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ขนาด 7 ห้อง หลังคาลด 2
ชั้น มีพาไลด้านหน้าและด้านหลัง ลักษณะหลังคาได้รับอิทธิพลแบบจีน หน้าบันมีลวดลายประดับ
ปูนปั้นประทับจำพวกเบื้องเคลือบ

พระพุทธรูปปางถวายพระเพลิง พระศีรษะนุพงษ์เขนย พระกร
สองข้างแนบพระองค์ หลับพระเนตร มีพระมหากัสสปะปั่นงพนมมีอัญเชิญ ตามพุทธประวัติ
เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จปรินิพพาน ศิษยานุศิษย์ได้นำพระสรีระของพระพุทธเจ้ามาถวายพระเพลิง
แต่พระสรีระของพระองค์ไม่ติดไฟ เนื่องจากพระองค์ทรงรอบพระมหากัสสปะเดินทางมาถึงก่อน

พระปรางค์ที่บรรจุอัญเชิญพระยาพิชัยดาบหัก เป็นพระปรางค์ย่อไม้
ยื่นตามประวัติศาสตร์ท่านได้ขอตายตามสมเด็จพระเจ้าตากสิน

พระเจดีย์ขนาดใหญ่เป็นพระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
โดยนำมาจากกรุงราชคฤห์ ประเทศตนเดียว อัญคลีกับ พระปรางค์ที่บรรจุอัญเชิญพระยาพิชัยดาบหัก
มณฑปพระพุทธบาทจำลอง ประดิษฐานอยู่บนยอดเขามอ
สร้างด้วยหินจากท่าเด ตัวอาคารบันยอดเขาเป็นสถาปัตยกรรมไทยแบบจตุรมุข ยอดทรงปราสาท
ภายใต้ประดิษฐานพระพุทธบาทจำลอง

ภาพที่ 41 พระอุโบสถในวัดราชคฤห์ และพระพุทธรูปปางถวายพระเพลิง

ภาพที่ 42 พระปรางค์ที่บรรจุอฐิพระยาพิชัยดาบหัก พระเจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ และเขา
มอที่ประดิษฐานมณฑปพระพุทธบาทจำลอง

วัดเวฬุราชิน (สংจ. ลือชาพัฒนพ. 2548 : 47) เดิมเรียกว่าวัด
ใหม่ท้องคุ้งสร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ โดยเจ้าพระยาพลเทพ
(เอย่ม ตันสกุล ชูไศ) สร้างขึ้นจากเงินค่าภาษีเมืองสุก ที่ท่านเป็นเจ้าภาค แต่เดิมเรียกว่า วัดใหม่
ท้องคุ้ง เพราะอยู่บริเวณคุ้งน้ำคลองบางหลวง สันนิษฐานว่า วัดสร้างเสร็จในสมัยต้นรัชกาลที่ 4 โดย
เจ้าพระยาพลเทพนั่อมเกล้าฯ ถวายวัดเป็นพระอารามหลวง และได้รับพระราชทานนามว่า วัดเวฬุ
ราชิน ซึ่งแปลว่า วัดที่เกิดจากหนี้ภาษีไม่ได้ของพระราชา พระอุโบสถภายในวัดเป็นศิลปะในสมัย
รัชกาลที่ 3 ส่วนเจดีย์ทรงระฆังเป็นรูปแบบศิลปะอยุธยาที่ได้ปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 4 ปัจจุบัน
กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนวัดเวฬุราชินเป็นโบราณสถานของชาติ

ภาพที่ 43 เจดีย์ และพระอุโบสถวัดเวฬุราชิน

ที่มา : ชวนพิศ สุขແຍ້ມ, [ประวัติวัดโพธินิมิตสถิตมหาสีมาราม \[ออนไลน์\]](#). เข้าถึงเมื่อ 24 ธันวาคม
2553. เข้าถึงได้จาก <http://gotoknow.org/blog/chuanpis/48186>

วัดโพธินิมิตรสถิตมหาสีมาราม (ชวนพิศ สุขแย้ม 2549, จังถึง ใน <http://gotoknow.org/blog/chuanpis/48186>) สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยในปี พ.ศ.2416 สมเด็จพระวันรัต วัดสุทัศน์เทพาราม ครั้งยังเป็นพระเทพบริไตรicityที่ดินซึ่งเป็น มรดกของบิดา márada สร้างเป็นพระราชานิมิตรชื่อว่า "วัดโพมิ" เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับบิดามารดา และในปี พ.ศ.2417 ท่านได้ขอพระราชทานวิสุจนิมิตร ให้เป็นพระราชานิมิตร แต่ไม่ได้พระราชทานนามวัดใหม่ว่า "วัดโพธินิมิตร" ชาวบ้านนิยมเรียกันว่า "วัดโพธิตลาดพลู"

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จไปตรวจผ้า พระภูริณที่วัดโพธินิมิตร ในปี พ.ศ 2432 พร้อมกับให้ พระอาจารย์แดงจิตรกรฝีมือเอกเชียนภาพที่ ผนังพระอุโบสถ ภาพที่เขียนนั้นเกี่ยวกับพระราชานิมิตรในกรุงเทพ และหัวเมืองที่ผูกพัทธสีมาโดย ใช้รวมชาติเป็นนิมิตรภาพประเพณีต่างๆ และภาพพระเจ้าอโศกมหาราชทรงตอนกิ่งพระศรีมหา โพธิ เป็นต้น ต่อมาในปี พ.ศ 2433 เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรับวัดโพธิ นิมิตรเป็นพระราชานิมิตร ซึ่งนับเป็นวัดแรก และวัดเดียวในขณะนั้นที่มีเขตกำหนดสังฆกรรมเป็นมหา ลัยภายในวัดมีโบราณสถานที่สำคัญได้แก่

พระอุโบสถมีลักษณะสถาปัตยกรรมทรงไทยหลังคามุขลด

ประดับช่อฟ้าใบระกา รอบนอกมีเสาหินทราย 1 วา ใบสีมาติดกับตัวพระอุโบสถด้าน ในตามซ่องหน้าต่างเป็นภาพวาดต่างๆ เช่น วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดสุทัศน์เทพาราม และวัดราชนัดดารามเป็นต้น

พระมหาเจดีย์เป็นเจดีย์ทางลังกาฐานสี่เหลี่ยมด้านเท่ามีกำแพง แก้วล้อมรอบ มีบันไดขึ้นลง 4 ทิศ ประตูเข้าออก 4 ด้าน มีเจดีย์เล็กอยู่ 4 มุมกำแพง และมีศาลา 4 ทิศ ตามแนวกำแพงพระมหาเจดีย์สร้างเป็นพระพุทธบูชาและบรรจุอฐิสมเด็จพระวันรัต ผู้สร้างวัด พลับพลารับเสด็จรัชกาลที่ 5 เป็นอาคารทรงไทย สร้างใหม่ในปี พ.ศ 2511 แทนของเดิมที่สร้างเป็นพลับพลาเครื่องไม้สำหรับรับเสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระ กฐิน พ.ศ.2432 ปัจจุบันใช้เป็นห้องสมุด ชื่อห้องสมุดโพ-มิ ประชาอุทิศ

เสมอ หรือ "สีมา" คือเขตกำหนดที่ร่วมกับทำสังฆกรรมของ สงฆ์ตามพระพุทธบัญญัติกำหนดให้มีขนาดไม่น้อยกว่าเขตหัตถ巴斯ของกิกขุ 21 รูป และให้มี ขนาดไม่ใหญ่กว่า 3 โยชน์ เสมาทำด้วยแผ่นหิน เจียนปลายให้โค้งแหลมจะปักเป็นที่หมายแสดง เขตแดนพัทธสีมาอยู่ 8 ตำแหน่งด้วยกัน เสมาที่วัดโพธินิมิตรมี 2 ชนิด คือ ชนิดที่ 1 มหาเสมอ ซึ่งวัด โพธินิมิตรเป็นวัดที่เป็นมหานิมิตรที่มีมหาเสมอ นอกนั้นเป็นวัดฝ่ายธรรมยุติกนิกาย (วัดที่มี

มหาเสมาเมือง ๔ วัดด้วยกัน คือ วัดราชบูรณะสติมหาราม วัดราชบูรณะสติมหาราม วัดบรมนิวาส และวัดโพธินิมิตร) และ ชนิดที่ 2 เป็นเสมาที่อยู่โดยรอบและติดกับผนังพระอุโบสถ ทำด้วยหินอ่อน ปิดทองประดับกระจก มีตราประจำนามอยู่ตรงกลาง ด้านบนทำเป็นรูปคล้ายคุณาโลมนีรัศมี

ภาพที่ 44 พระอุโบสถและพระเจดีย์ วัดโพธินิมิตร

ที่มา : ชวนพิศ สุขเย้ม, ประวัติวัดโพธินิมิตรสติมหาราม [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ

24 December 2010. เข้าถึงได้จาก <http://gotoknow.org/blog/chuanpis/48186>

มหาเสมาเมือง ๔ วัด ลักษณะ

ภาพที่ 45 พลับพลาจับเสด็จ และเสมอวัดโพธินิมิตร

ที่มา : ชวนพิศ สุขเย้ม, ประวัติวัดโพธินิมิตรสติมหาราม [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ

24 December 2010. เข้าถึงได้จาก <http://gotoknow.org/blog/chuanpis/48186>

2. โบราณสถานจีนได้แก่ ศาลเจ้า โรงเจ ที่ตั้งอยู่ในย่านตลาดพญานาค ศาลเจ้าแม่օอาเนี้ยว (โควเจียะหยี่օอาเนี้ยเกิง) หรือ ศาลเจ้าแม่กวนอิม มีอายุเก่าแก่ถึง 149 ปี เป็นอาคารชั้นเดียวแบบแผ่นกว้าง ภายนอกอาคารมีโรงเล่นน้ำ และ ฉะนั้นกกลางแปลง มีลักษณะแบบเปิดไม่มีผังกันมีหลังคาคลุมด้านบน ยกพื้นมาได้ถูก

ศาลเจ้าพ่อเขตก อยู่ในบริเวณวัดราชคฤห์ ในปี ๒๕๒๔ ได้มีสถาปัตยนัตติของทุนในการก่อสร้างศาลเจ้าพ่อเขตกใหม่ โดยได้วับอนุมัติจากท่านเจ้าอาวาส (พระพิพัฒน์ธรรมคณี) สร้างใหม่เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังก่ออิฐถือปูน ศิลปแบบเก่งจีน และทำรั้วกำแพงข้างศาล ตามความเชื่อโบราณบอกต่อกันมาว่าหากรอยพระพุทธบาทประทับ ณ สถานที่แห่งใด บริเวณใกล้เคียง (ห่างจากรอยพระพุทธบาทประมาณ ไม่เกิน ๕ กิโลเมตร) จะต้องสร้าง ศาลเจ้าพ่อเขตก เพื่อให้ช่วยดูแลสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

ภาพที่ 46 ภายนอกในศาลเจ้า และโรงเล่นน้ำ

ภาพที่ 47 ศาลเจ้าพ่อเขตกและศาลเจ้าพ่อพระเพลิง

ศาลเจ้าสูง อัญติดริมทางรถไฟ ลักษณะอาคารเป็นแบบผสมไทยกับจีน ก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น ชั้นบนเป็นที่ไหว้เจ้า ชั้นล่างเป็นที่เก็บของ รูปทรงหลังคามีลักษณะแบบไทยมีกระเบื้องหลังคาแบบจีน ด้านหน้าอาคารประดับด้วยหินอ่อนมีรูปเทพเจ้าตามความเชื่อ รูปแบบจีน

ศาลเจ้าขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับ อุโบสถหลังใหม่วัดอินทารามอยู่ด้านหน้าวัดติดกับถนนเทอดไท มีคนจีนมาสร้างไว้กราบไหว้

ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2518 ในอดีตมีศาลาเจ้าเล็กๆอยู่ด้านหลังสถานานี้ดับเพลิงตลาดพญ และได้เกิดเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ที่ตลาดพญ จึงได้อัญเชิญเจ้าพ่อพระเพลิงมาปิดเปาสิ่งไม่ดีเพื่อป้องกันอคคีภัยในย่านชุมชนตลาดพญ

ภาพที่ 48 ศาลเจ้าสูง และศาลเจ้าขนาดเล็ก

โรงเจเสียงเข่งตึ้ง เป็นโรงเจเก่าแก่ในย่านตลาดพญ นับถือลัทธิเต๋าเชื้อในวิถีชีวิตธรรมชาติ ด้านในมีสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของดินฟ้า จักรวาล ส่วนด้านนอกมีเหพเจ้าแต่ละองค์ตั้งเรียงกัน ด้านในมีเรือนพักเป็นห้องແถวสำหรับผู้มาถือศีลกินเจ ช่วงเทศกาลกินเจจะมีชาวจีนแต่งชุดขาว มากวนไปไหว้และกินเจเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 49 โรงเจเสียงเข่งตึ้ง

3. โบราณสถานมุสลิม ได้แก่ มัสยิดที่มีแห่งเดียวคือ มัสยิดสวนพญ ตั้งอยู่ริมทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ – มหาชัย มุสลิมในย่านนี้ประกอบด้วยมุสลิมเชื้อสายไทย ดั้งเดิม และมุสลิมเชื้อสายมลายูจากอยุธยาที่อพยพมาเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาแตก มัสยิดสวนพญใน

อดีตเป็นอาคารไม้ชั้นเดียว รูปทรงแบบเวียดนามปั้นหยา ต่อมาในปี พ.ศ.2518 ได้มีการก่อสร้าง
มัสยิดหลังใหม่ เป็นอาคารก่ออิฐ 2 ชั้น มีกันสาดโค้ง และรูปทรงโดมตามรูปแบบมุสลิม

ภาพที่ 50 มัสยิดสวนพลู

มหาวิทยาลัยมหาสารคามมุสลิม

2.1.1.3 ชุมชนในย่านตลาดพลู เป็นชุมชนโบราณที่มีมาตั้งแต่อดีต ได้แก่
ชุมชนวัดอินทาราม เป็นชุมชนบ้านไม้เก่าบริเวณริมคลองบาง
หลวง เป็นเรือนແ箪ไม้ที่เรียงติดต่อกันตลอดแนว จนถึงตลาดวัดกลางซึ่งเป็นตลาดสดในย่านนี้
ชุมชนโรงเจ เป็นชุมชนชาวจีน ตั้งอยู่ชุมชนไทย 21 เป็นย่านโรง
เจ ที่มีผู้คนหนาแน่น และบ้านไม้เรียงต่อเนื่องกันไปจำนวนมาก เป็นชุมชนแออัด
ชุมชนสวนพลู เป็นชุมชนอิสลามตั้งอยู่ริมทางรถไฟ เป็นชุมชน
เก่าแก่ที่อพยพเข้ามาตั้งติ่งฐาน โดยมีสัดส่วนใหญ่เป็นศูนย์กลาง และเป็นผู้นำสวนพลูเข้ามาเผยแพร่ใน
ย่านตลาดพลู ซึ่งกล้ายเป็นกิจกรรมหลักที่ถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์

2.1.1.4 ซ่างฝิมือและร้านค้าเก่าในย่านตลาดพลู มีอยู่จำนวนมาก แต่จะ^{ช่อง}
ได้เด่นในเรื่องของฝิมือการทำอาหาร ซึ่งจะมีร้านอาหารที่มีชื่อเสียง ได้แก่

ร้านหมี่กรอบสมัย ร.5 ในอดีตตั้งร้านขายอยู่ในแพกลางน้ำ^{ช่อง}
ปัจจุบันเป็นร้านภัตตาคารใหญ่อยู่ใกล้คลองบางหลวง โดยใช้หมี่กรอบเป็นจุดขาย
ร้านขายขันมหวน มีอยู่จำนวนมากในย่านตลาดพลูที่ตลาดวัด
กลาง และตั้งเป็นร้านอยู่บนตึกแกร่งที่มีชื่อเสียง เป็นที่นิยม ตั้งอยู่ข้างสถานีรถไฟตลาดพลู ในร้าน
มีขันมหวน ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ขันมหั่น ฯลฯ

ร้านขายยาแผนโบราณในย่านตลาดพลูมีอยู่หลายร้าน เนื่องจากมีศูนย์ยาแผนโบราณอยู่ที่วัดหนังบางชุนเทียน และวัดนาคปรกภาคซีเจริญมีสมุนไพรทั้งไทยและจีนที่ส่งมาขายในย่านชุมชนตลาดพลูในอดีต

ร้านขายเครื่องเช่นไห้ว้มีอยู่มากในย่านตลาดพลู เพราะเป็นย่านคนจีนโดยส่วนมากมีเครื่องเช่นไห้ว้มูป ประทัด เทียน เป็นต้น

ร้านขายขันมเปี้ยะ มีอยู่จำนวนน้อยแต่ที่มีขึ้อดังเดิมได้แก่ร้านตั้งง่วนเส็งตั้งอยู่ตรงข้ามกับคริสตจักรตลาดพลู

ร้านขายขันมบดินเป็นขันมที่มีในย่านมุสลิมเหลืออยู่เพียงไม่กี่เจ้า

ร้านขายทองในอดีตเป็นครัวนีชีวัดทางเศรษฐกิจของชาวสวนย่านตลาดพลูเนื่องจากช่วงที่ชาวสวนมีรายได้จากการขายพลูก็จะไปซื้อทองเก็บไว้โดยไม่ต้องเข้ามาซื้อที่ผู้พระนคร ปัจจุบันเหลือเพียงไม่กี่ร้าน

ภาพที่ 51 ร้านหมีกรอบ ร.5 ร้านขันมหวานตลาดพลู และร้านขันมเปี้ยะ

ภาพที่ 52 ร้านขายเครื่องเช่นไห้ว้ม ร้านขายทอง และร้านขายยาแผนโบราณ

2.1.2 กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment)

ครอบคลุมองค์ประกอบทางกายภาพที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ลำคลองต่างๆ ซึ่งในย่านตลาดพญามีดังนี้

คลองบางหลวง หรือคลองบางกอกใหญ่ เป็นคลองแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาไปสู่คลองด่านที่เชื่อมต่อไปยังคลองมหาชัย และจากปากคลองด่านไปมีคลองภาษีเจริญที่เชื่อมต่อกับคลองดำเนินสะดวกออกสู่แม่น้ำท่าจีน เช่นกัน ซึ่งในอดีตคลองบางหลวงเป็นเส้นทางสัญจรของกาห์รีย์ และขุนนางชั้นสูง ปัจจุบันเป็นเส้นทางสัญจราษฎร์ของคนในย่านชุมชนตลาดพญามีดังนี้

คลองสำเร็จ เป็นลำน้ำขนาดเล็กที่เชื่อมต่อจากคลองบางหลวงไปสู่แม่น้ำเจ้าพระยา โดยเริ่มจากบริเวณด้านข้างโรงเรียนวัดอินทราราม เป็นประตูระบายน้ำของกรุงเทพฯ

คลองบางน้ำชล เป็นคลองที่ไหลมาจากการรวมกันของคลองบางหลวงและคลองบางหลวงบริเวณด้านข้างวัดราชคฤห์

คลองบางสะแก แยกจากคลองบางหลวงผ่านถนนเทอดไทไปสู่คลอง

ดาวคะนอง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สวนอิมพีรี

ภาพที่ 53 คลองบางหลวงบริเวณศาลาวิมาน้ำวัดราชคฤห์

ภาพที่ 54 คลองสำเร็จ คลองบางน้ำชล และคลองบางสะแก

2.1.3 กลุ่มสาระสำคัญด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม นามธรรม (Intangible Heritage)

ครอบคลุมองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ ได้แก่ เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตกลุ่มน้ำชาติพันธุ์ วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม การแสดง และการละเล่น

2.1.3.1 เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ของย่านชุมชนตลาดพูดใหญ่
ตั้งแต่ยุคกรุงธนบุรีถึงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ โดยช่วงที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดตั้งแต่สมัยรัชกาล
ที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7(ส่ง ลือชาพัฒนา 2548 : 23-26) โดยแบ่งออกเป็นด้านต่างๆได้ดังนี้

ด้านทำเลที่ตั้ง มีความเก่าแก่เป็นตลาดน้ำแห่งคลองบางหลวงใน
ยุคกรุงธนบุรี คลองบางหลวงเคยเป็นแม่น้ำเจ้าพระยามาก่อนที่จะมีการขุดคลองลัด จึงมีคลองที่
กว้างเพื่อรองรับกิจกรรมทางน้ำ โดยมีเรือมาจอดแวะจำนวนมาก และอยู่ใกล้กรุงเทพฯ

ด้านจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้า คลองบางหลวงเป็นคลองที่เชื่อมต่อกับ
คลองด่านไปยังคลองมหาชัย และคลองภาษีเจริญไปยังคลองดำเนินสะดวก คลองบางหลวงจึง
เป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าอาหารทะเลจากสมุทรสาคร และผลิตภัณฑ์เครื่องจักรงานจากราชบุรี
โดยมีตลาดพูดใหญ่เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้าไปสู่กรุงเทพฯ

ด้านแหล่งอุตสาหกรรม และตลาดแรงงาน จากการที่ตลาดพูด
เป็นจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้า จึงเป็นแหล่งรวมผลิตผลทางการเกษตรและวัตถุดิบต่างๆ ก่อให้เกิดการ
ขยายตัวทางเศรษฐกิจ ในรัชกาลปัจจุบัน ชาวบ้านจึงนำสินค้ามาขาย รวมทั้งเต้าหู้ โรงสีข้าว โรงน้ำปลา ฯลฯ
จึงมีแรงงานจำนวนมากเข้าสู่พื้นที่ในย่านตลาดพูด และก่อให้เกิดกิจกรรมที่ตามมา เช่น ร้านอาหาร
โรงยานี่เป็น ป้อมการพนัน โรงภาพยนตร์ และสถานบริการ จึงเกิดกิจกรรมที่หลากหลายในย่านนี้

ภาพที่ 55 ท่าเรือเปลี่ยนถ่ายสินค้า และตลาดน้ำปากคลองด่านในอดีต
ที่มา : พวงร้อย กล่อมเอียง , มนัสสวัสดิ์ ภูหลวง และโชคชัย วงศ์ตานี, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นวิถีชีวิต
ย่านตลาดพูดจากคลองบางหลวงลึ่งคลองด่าน (กรุงเทพ : สำนักงานกองทุนวิจัย, 2547), 96.

2.1.3.2 วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์ ของย่านชุมชนตลาดพลู แบ่งออกเป็นกลุ่มต่างๆได้ดังนี้ (พวงร้อย กล่อมເຂົ້າງ ມນສສວາສ ກຸລວງສ ໄຊຄ້າຍ ວິກສະຕານີ 2547 : 139-141)

วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทยหรือชาวพุทธ คนในพื้นที่เดิมส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่ดินให้เช่าฝืนใหญ่ มีอยู่ในตลาดพลู และริมฝั่งคลองบางกอกโดยส่วนมากจะประกอบอาชีพรับราชการ และเจ้าของกิจการ คนที่เข้ามาอยู่ใหม่ในระยะหลังส่วนมากเป็นคนต่างด้วยหวัดที่เข้ามาประกอบอาชีพค้าขาย แรงงาน และรับจ้าง ได้แก่ชาวเรือค้าขาย แรงงาน ข้าราชการ รับจ้าง กลุ่มคนในย่านตลาดพลูจะมีวัด และตลาดเป็นศูนย์กลางกิจกรรมในพื้นที่

วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์จีน ในย่านตลาดพลูคนจีนที่เข้ามาตั้งกิน ส្ថานมักเป็นผู้อพยพมาจากเมืองจีน มีทั้งชนชาติจีนแต่จีว กวางตุ้ง ไหหลำ จีนแคะ ที่อพยพมาจากจีนแผ่นดินใหญ่ โดยมาแต่งงานกับคนไทยย่านตลาดพลู ชาวจีนย่านตลาดพลูส่วนมากจะประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลักโดยมีอยู่จำนวนมากในพื้นที่ตลาดโดยใช้ภาษาจีนในการสื่อสาร และนิยมส่องฤกห้านเข้าเรียนในโรงเรียนสอนภาษาจีน

วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์มุสลิม จะรวมกลุ่มกันในบริเวณสุหร่า สถานพลู มีทั้งมุสลิมชนนี้ มุสลิมเชื้อชาติและมุสลิมเชื้อสายปาทาน โดยคนส่วนมากจะเป็นมุสลิมน้ำเสีย บ้านนี้เป็นหลักในย่านนี้ และใช้มัสยิดเป็นศูนย์กลางในการพบปะสร้างปฏิสัมพันธ์กันภายในชุมชน โดยชาวมุสลิมส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ ค้าขาย และแรงงานรับจ้าง

ภาพที่ 56 วิถีชีวิตแต่ละกลุ่มชนชาติพันธุ์ของย่านชุมชนตลาดพลู

ที่มา : พวงร้อย กล่อมເຂົ້າງ , ມນສສວາສ ກຸລວງສ ແລະໂຊຄ້າຍ ວິກສະຕານີ, ປະວັດສາສຕຣີທ້ອງຄືນວິດີຈິວ ย่านตลาดพลูจากคลองบางหลวงถึงคลองต่าน (กรุงเทพ : สำนักงานกองทุนวิจัย, 2547), 41.

2.1.3.3 วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม การแสดง และการละเล่น เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่าโดยแบ่งตามเชื้อชาติตั้งนี้

1. วัฒนธรรมประเพณีไทย ในย่านตลาดพลูมีที่ว่าไปเหมือนกับที่อื่น เช่น งานลอยกระทง ประเพณีวันสงกรานต์ ประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีกฐิน ผ้าป่า เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้จะมีงานไหว้พระพุทธบาทวัดราชคฤห์โดยจะรวมกับงานวัดประจำปี และงานบวงสรวงสมเด็จพระเจ้าตากสินวันที่ 28 ธ.ค. ของทุกปี ซึ่งย่านตลาดพลูจะมีงานประจำปีทุกวัด ประเพณีที่สำคัญและยังคงอยู่คือ ประเพณีแห่เทียนวัดโพธินิมิต เป็นประเพณีที่ยิ่งใหญ่สืบทอดมา 80 ปี และประเพณีก่อพระเจดีย์ทรายที่วัดอินทราวา

พิธีกรรมทางศาสนาพุทธในย่านนี้จะไม่เปลี่ยนไปกว่าที่อื่น เช่น พิธีทำบุญเลี้ยงพระ งานบวชนาค จะมีทุกวัด งานมาปนกิจศพจะมีเฉพาะวัดจันทาราม(วัดบางยี่เรือกลาง) และวัดเวฬุราชิน เพราะมีเมธุศาสน

การแสดงในย่านนี้ที่มีอยู่ ลักษณะ ลักษณะใน การแสดงลิเก และ วงปีพาทย์มอย-แตรวงแต่เหลืออยู่จำนวนน้อย

มหาวิถกกาลัยศรีราชา

การละเล่นแบบไทยในย่านนี้ คือ マイไทยจัดเป็นกีฬาและการเล่นพื้นบ้านที่มีมาแต่ครั้งโบราณกาลซึ่งในย่านตลาดพลูมีค่ายมวย ส.ศนิตศร ตั้งอยู่ริมทางรถไฟฟ้า

ภาพที่ 57 ประเพณีถวายผ้าพระภูมิ พิธีกรรมงานบวชนาค และการละเล่นมวยไทย

2. วัฒนธรรมประเพณีจีน ในย่านตลาดพลูมี เทศกาลต่างๆดังนี้
(พวงร้อย กล่อมเชียง มนัสสวัสดิ์ กุลวงศ์ โชคชัย วงศ์ตานี 2547 : 46-49)

เทศกาลตรุษจีน เป็นวันขึ้นปีใหม่ของจีน จะมีการทำความสะอาดบ้าน และร้านค้า 1 วันก่อนถึงวันเทศกาลซึ่งจะหยุดงานในวันเทศกาลเพื่อทำการไหว้เจ้า โดยย่านโรงเจตตลาดพลูในอดีตมีการนำเป็ดและไก่มาไวริมทางรถไฟจำนวนมาก และมีบริการเชื้อชาญเพื่อไหว้เจ้า และวันถัดไปจะเป็นวันเที่ยวไม่มีการทำน้ำขออย่างเดียวโดยร้านค้าจะปิดกิจการ เทศกาลไหว้เชิงเมือง เป็นประเพณีที่เปลี่ยนมาจากการบูรพาบุรุษที่ยกซ้ายที่สุสาน โดยในย่านนี้จะมีสุสานอยู่ที่วัดต่างๆ

เทศกาลไหว้ขันมปัจจัง ปัจจุบันชาวบ้านเรียกขันมبةจัง เป็นการไหว้บูรพาบุรุษ และเจ้าที่ โดยมีอาหาร เช่น ไหว้รวมทั้งขันมبةจัง หลังจากไหว้เสร็จจะนำขันมบะจังไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้านละแก้วใกล้เคียงเพื่อขอพรมือการทำขนมดังกล่าว

เทศกาลสาหร่าย เป็นการไหว้บูรพาบุรุษเพื่อเช่นไหว้ด้วยขันมเทียน ขันมเข่ง ซึ่งตามศาลเจ้าจะมีงานเทกราด จะมีชาวบ้านจำนวนมากไปขอรับอาหาร พะจันทร์ โดยจะมีอาหาร เช่น ขันมเปียะ ขันมโก เทศกาลนี้จะไม่คึกคักเหมือนกับเทศกาลอื่น เทศกาลกินเจ เป็นเทศกาลที่มีคนมากินเจ และตั้งร้านค้าขายอาหารเจจำนวนมาก โดยเฉพาะในชุมชนโรงเจ ผู้คนมากกราบไหว้ที่โรงเจเสี่ยงเช่นตึ้ง เพื่อเป็นสิริมงคล โดยมีการเวียนเทียนที่โรงเจตอนกลางคืน และการเทกราดก่อนวันสุดท้ายของการกินเจ

เทศกาลสาหร่าย เป็นเทศกาลไหว้ปลายปีตามศาลเจ้า โดยจะมีการจับจังหวัด ลงตัวเล่นถวายเจ้าที่ตามศาลเจ้า

ประเพณีแห่เจ้าพ่อประเพลิงวันที่ 10 เดือน 11 นับเดือนจีนเป็นประเพณีท่องถินที่ดำรงรักษาภัยไว้อยู่จนปัจจุบัน

การแสดงแบบจีน ได้แก่การแสดงจังหวัด และการแสดงสิงโต จิ้งเป็น การแสดงที่มีการขับร้องและการพูดประกอบกับท่าทางที่แสดงตามบทบาทของตัวละคร ซึ่งในย่านตลาดพลูจะมีการแสดงจังหวัดตามศาลเจ้า โดยจะมีตามช่วงเวลาเทศกาล และการแก็บนต่างๆ ส่วนการแสดงสิงโตเป็นการแสดงแสดงต่อตัวโดยใช้คนขึ้นไปยืนบนบ่าต่อ กันขึ้นไปเป็นขั้นๆโดยจะมีหัวสิงโตใช้ประกอบการแสดงท่าทางต่างๆ

ภาพที่ 58 ภาพในอดีตมีการนำเปิดและไก่มาไวริมทางรถไฟช่วงเทศกาลตรุษจีน และเทศกาลกินเจ ที่โรงเจในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ส跽ubitsuki

ภาพที่ 59 การแสดงจีรา และการแสดงสิงโต

ที่มา : ศูนย์กลางข้อมูล, การเชิดสิงโต การแสดงสิงโต มังกรทอง กระต้า ฯลฯ [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 5 January 2011. เข้าถึงได้จาก <http://www.siamliondance.com>

3. วัฒนธรรมประเพณีชาวมุสลิม ในย่านตลาดพลู มีดังนี้ (พวงร้อย กล่อมເอย่าง มนัสสาวาส กุลวงศ์ โชคชัย วงศ์ตานี 2547 : 59-64)

ประเพณีกวนข้าวอาڑวอ เป็นประเพณีที่ยังคงอยู่ในย่านชุมชนสวนพลู โดยทุกๆปีชาวบ้านจะมาร่วมกันกวนอาڑวอ เป็นอาหารที่มีรสหวานและหวานมีส่วนผสมจากข้าวสาร กะทิ ถั่วดำ ผลไม้และเนื้อสัตว์เนื่องงานเสร็จแล้วจะนำมาแจกจ่ายกันภายในชุมชน

วันตรุษอีดิลฟิตตรี เป็นวันที่หนึ่งของการสิ้นสุดการถือศีลอด และวันตรุษอีดิลอดญาเป็นวันที่มุสลิมประกอบพิธีฮัจญ์ที่นครมักกะห์ ประเทศซาอุดิอาระเบีย เป็นวันหยุดประจำปีเป็นวันรื่นเริงร่วมกันที่ชาวมุสลิมจะมาละหมาดร่วมกันที่มัสยิด เยี่ยมญาติผู้หลงและเคารพบรรพบุรุษที่สุสาน

ประเพณีฮัจญ์ เป็นการเดินทางไปแสวงบุญที่นครมักกะห์ ประเทศซาอุดิอาระเบีย โดยชาวมุสลิมย่านสวนพลู ได้เดินทางไปเข้าร่วมไม่ต่ำกว่า 10 คนในทุกๆปี

การถือศีลอด เดือนรอมฎอน เป็นการงดอาหาร เครื่องดื่ม และอยู่ในภาวะที่สำรวมตั้งแต่ก่อนพระอาทิตย์ขึ้นจนกระทั่งตกดิน ตลอดเดือน 9 เป็นประจำทุกปี

ประเพณีการบริจาคชาจาก เป็นการบริจาคเงินตราและข้าวสาร ที่เป็นข้าวสารที่เรียกว่า ชากาตฟิต ware ที่บริจาคให้กับคนจนเพื่อเป็นการทำบุญ

พิธีการจัดทำสูนัต(คอตัน)หมู่ เป็นพิธีชิลิบปลายอวยะเวศปัจจุบันให้แพทย์օาสาสมัครเป็นผู้ดำเนินการ เป็นประเพณีตามบทบัญญัติในศาสนา

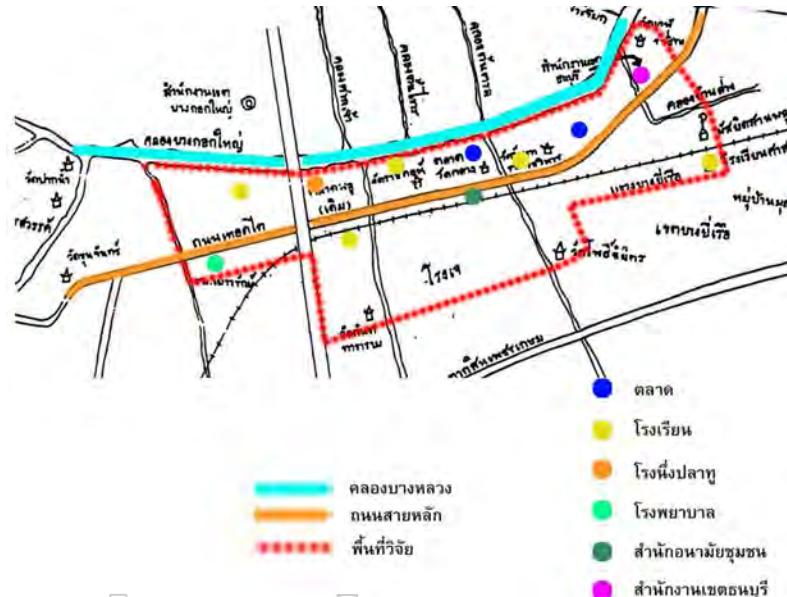

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กองวิชาศึกษา
ภาพที่ 60 การกวนข้าวอาซูร อันบรรยายกาศวันตรุษ อีดิลอดดีsha
ที่มา : พวงร้อย กล่อมເຂົ້າຍ , ມັສສວາສ ກຸລວງສ ແລະໃຫຍ່ ວິໄຕນີ, ປະວັດຕາສຕວທ່ອງຄືນວິຊີວິດ
ຢ່ານຕາດພູຈາກຄົດອົບປາງຫລວງລຶ່ງຄົດອົງຕ່ານ (ກຽງເທິພ : ສໍານັກງານກອງຖຸນວິຈີຍ, 2547), 60.

2.2 การระบุแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

การระบุตำแหน่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู เป็นบริเวณ

พื้นที่โดยรอบ ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 61 แผนที่แสดงตำแหน่งสถาปัตยกรรม ลักษณะชุมชน ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่งานวิจัยของ สงฯ ลือชาพัฒนพร. ด้านทางตลาดพลู เรื่อง วิวัฒนาการของสายน้ำ ผู้คน และแผ่นดิน. (กรุงเทพ : บริษัทกรีนพรินท์ จำกัด, 2548)

ภาพที่ 62 แผนที่แสดงตำแหน่งสถาปัตยกรรม ลักษณะชุมชนชาติ

ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่งานวิจัยของ สงฯ ลือชาพัฒนพร. ด้านทางตลาดพลู เรื่อง วิวัฒนาการของสายน้ำ

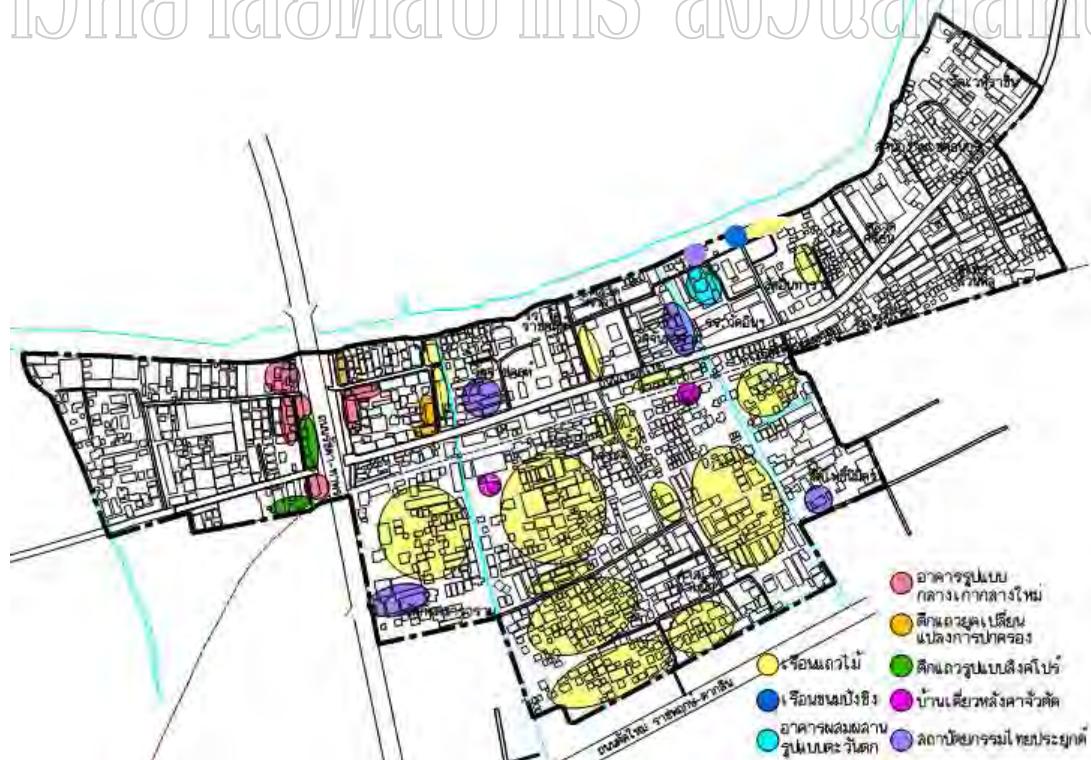
ผู้คน และแผ่นดิน. (กรุงเทพ:บริษัทกรีนพรินท์ จำกัด, 2548)

ภาพที่ 63 แผนที่แสดงตำแหน่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

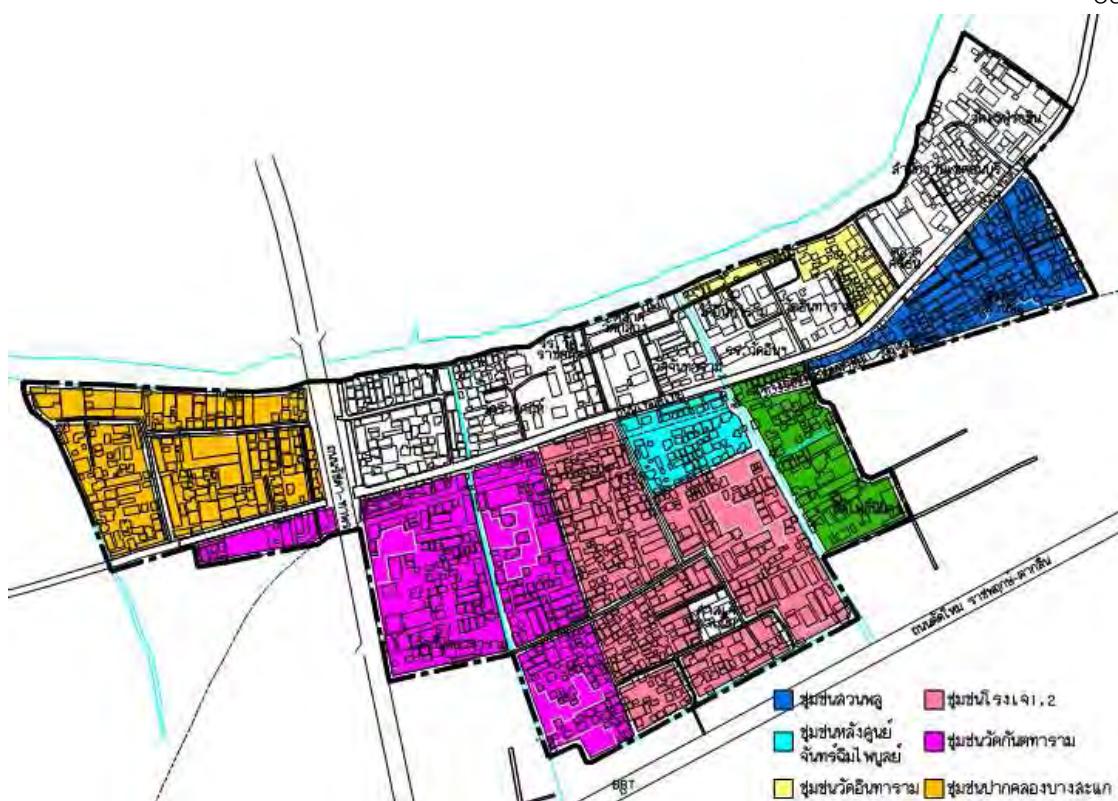
ที่มา : ปรับปรุงจากแผนที่งานวิจัยของ สงฯ ลือชาพัฒนพร. ต้นทางตลาดพลูเรื่องราวของสายน้ำ
ผู้คนและแผ่นดิน. (กรุงเทพฯ:บริษัทกรีนพรินก์ จำกัด, 2548)

มหาวิทยาลัยรามคำแหง สวนอิฐธารี

ภาพที่ 64 แผนที่แสดงตำแหน่งสถาปัตยกรรมในชุมชน

ปรับปรุงจากแผนที่สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 65 แผนที่แสดงตำแหน่งชุมชนในย่านคลอดพญา
ปัวบปูรุจจากแผนที่สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

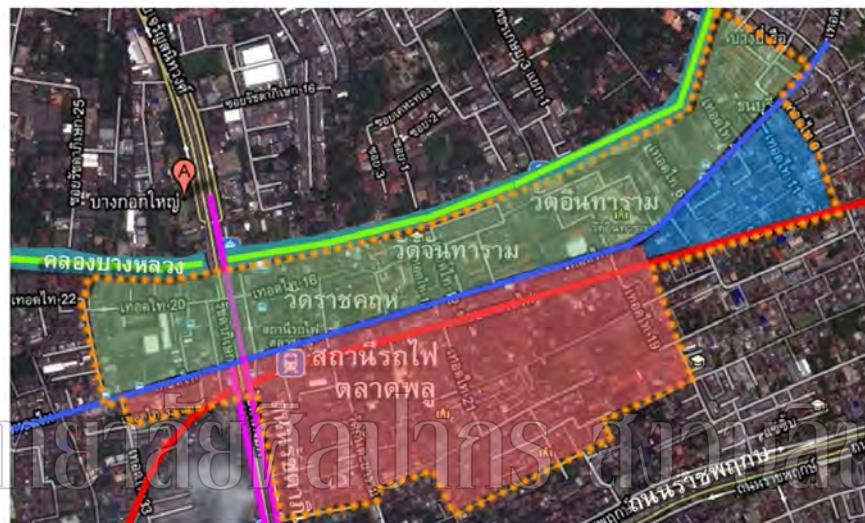
ภาพที่ 66 แผนที่แสดงตำแหน่งร้านค้าเก่าในย่านชุมชน

ปัวบปูรุจจากแผนที่สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร

2.3 การสำรวจจัดทำเอกสารข้อมูล

การดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการประเมินคุณค่า โดยมี ส่วนประกอบที่สำคัญคือ

2.3.1 การระบุขอบเขตเบื้องต้นเพื่อการสำรวจ เป็นการระบุตำแหน่งพื้นที่ที่มีการ สำรวจ โดยผู้วิจัยมีการแบ่งพื้นที่สำรวจออกเป็น 3 ส่วนคือ พื้นที่บริเวณชาวไทยเชื้อสายจีน พื้นที่ บริเวณชุมชนชาวจีน และพื้นที่บริเวณชุมชนมุสลิม

ภาพที่ 67 แผนที่แสดงพื้นที่สำรวจ

ปรับปรุงจากแผนที่ทางอากาศ (Google Earth ปี 2554)

2.3.2 การสำรวจภาคสนาม พื้นที่ที่ได้ระบุเบื้องต้นใช้วิธีการสำรวจองค์ประกอบ และรายภาพโดยรวมของพื้นที่ ดังนี้ 1. สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง 2. โบราณสถาน 3. ชุมชน 4. ซ่างฝีมือและร้านค้าเก่า 5. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6. เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ 7. วิถี ชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์ 8. วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม การแสดง และการละเล่น โดยบริเวณชาว ไทยเชื้อสายจีนจะอยู่ในคลองบางหลวงซึ่งมีโบราณสถานที่สำคัญหลายแห่ง มีตลาดสดอยู่บริเวณ ด้านหลังวัดจันทารามติดริมคลองบางหลวง และสถาปัตยกรรมรูปแบบหลายสมัยในย่านนี้ ส่วน บริเวณชุมชนชาวจีนประกอบไปด้วยโรงเจ ศาลเจ้าที่สำคัญของชาวจีนในย่านนี้ และบริเวณมัสยิด เป็นแหล่งชุมชนชาวอิสลามในพื้นที่

2.4 การประเมินคุณค่าและการวิเคราะห์

การประเมินคุณค่าความสำคัญของข้อมูลที่ได้จากแหล่งสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูจะนำมาประเมินคุณค่าและวิเคราะห์ด้านต่างๆดังนี้

2.4.1 เกณฑ์การพิจารณาคุณค่าความสำคัญที่ใช้ในการทำแบบประเมินมีดังนี้

2.4.1.1 คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์พิจารณาจาก

1. ความเกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์/กิจกรรม/บุคคล ที่มีความสำคัญ
2. พัฒนาการจากอดีตจนถึงปัจจุบันแบ่งตามช่วงเวลาเป็น สมัย

กรุงธนบุรี-ต้นกรุงรัตนโกสินทร์ มา/ สมัยราชกาลที่ 4-7 ปานกลาง/ สมัยหลังรัชกาลที่ 7 น้อย

3. เป็นแหล่งสำคัญที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกับที่ตั้ง โครงสร้าง และวัฒนา
4. ลักษณะที่แตกต่างกันไปตามการตั้งถิ่นฐานประเพณีวัฒนธรรม

2.4.1.2 คุณค่าด้านอัตลักษณ์ของชุมชนพิจารณาจาก

1. คุณลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งได้สิ่งหนึ่ง
2. ลักษณะเฉพาะสังคม ชุมชนนั้นๆ

2.4.1.3 คุณค่าด้านสังคม และเศรษฐกิจพิจารณาจาก

1. ความเกี่ยวพันกับประเพณี และวัฒนธรรม
2. เป็นที่รู้จักและยอมรับจากคนในชุมชน
3. ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยว การค้า การใช้งานในย่านชุมชน

2.4.1.4 คุณค่าด้านสนับสนุนทรัพยากรหรือความคงดาม

1. การรับรู้ทางสายตาที่มองเห็นและรับรู้ด้วยลักษณะทางกายภาพ
2. องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและวัสดุที่สวยงาม

2.4.1.5 คุณค่าด้านจินตภาพ และองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

1. ลักษณะทางกายภาพ ที่คนในชุมชนสร้างขึ้นเพื่อกำกิจกรรม
2. กรรมของเห็นได้ชัดเจนจากในระยะใกล้
3. จุดรวมคนในชุมชน
4. ขอบเขตที่บ่งบอกพื้นที่ชัดเจน
5. เส้นทางที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก

ผลการประเมินครั้งนี้เป็นผลสรุปโดยผู้วิจัยจากหลักการ ทฤษฎี และกรณีศึกษา การประเมินสถานะการอนุรักษ์ของกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าบนถนนเจริญกรุง ซึ่งการนำไปประยุกต์ใช้จริงควรได้รับการปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญหลายสาขาวิชาจะทำให้การประเมินน่าเชื่อถือมากขึ้น

ตารางที่ 7 แบบประเมินคุณค่าสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของบ้านชุมชนตลาดพูด

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่าน ชุมชนตลาดพูด	คุณค่าด้านต่างๆ					คะแนน รวม
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
1. สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง						
1.1 เรือนแพไม้ 2 ชั้น	2	1	3	2	1	9
1.2 เรือนขันปังจิง	3	4	2	5	1	15
1.3 บ้านเดี่ยวสองชั้นหลังคาจั่วตัด	2	2	1	2	1	8
1.4 อาคารรูปแบบตะวันตก	4	4	4	5	3	20
1.5 ตึกแควรูปแบบสิงคโปร์	3	1	3	2	2	11
1.6 ตึกแควรแบบกลางเก่ากลางใหม่	3	2	3	3	2	13
1.7 อาคารรูปแบบสมัยใหม่	2	2	3	4	2	13
2. โบราณสถาน						
2.1 วัดอินทาราม	5	5	5	5	5	25
2.2 วัดจันทารามวรวิหาร	2	1	3	4	4	14
2.3 วัดราชคฤห์วรวิหาร	5	5	5	5	5	25
2.4 วัดเวฬุราชิน	5	5	5	5	5	25
2.5 วัดโพธินิมิตรา	5	5	5	5	5	25
2.6 ศาลเจ้าแม่อาเน็ี้ย	5	3	5	3	5	21
2.7 ศาลเจ้าพ่อเขาตอก	3	1	4	3	1	12
2.8 ศาลเจ้าสูง	1	1	3	1	1	7
2.9 ศาลเจ้าขนาดเล็ก	1	1	3	1	1	7
2.10 ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง	5	3	2	3	1	14
2.10 โรงเจดีย์เชียงตึ้ง	5	5	5	5	5	25
2.11 มัสยิดสวนพูด	5	5	5	5	5	25
3. ชุมชนในย่านตลาดพูด						
3.1 ชุมชนวัดอินทาราม	3	2	3	1	1	10
3.2 ชุมชนโรงเจ	4	3	4	2	3	16
3.3 ชุมชนสวนพูด	3	2	3	1	1	10

ตารางที่ 7 (ต่อ)

สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่าน ชุมชนตลาดพูด	คุณค่าด้านต่างๆ					คะแนน รวม
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	
4. ช่างฝีมือและร้านค้าเก่า						
4.1 ร้านหนังสือรอบสมัย ร.5	4	4	4	2	1	15
4.2 ร้านขายขันหมากวน	2	2	3	2	1	10
4.3 ร้านขายยาโบราณ	2	2	3	2	1	10
4.4 ร้านขายเครื่องเขียนไห้วย	2	2	3	2	1	10
4.5 ร้านขายขันเมเปี้ยะ	2	2	3	2	1	10
4.6 ร้านขายขันหมับดิน	2	2	3	2	1	10
4.7 ร้านขายทอง	2	2	3	2	1	10
5. ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม						
5.1 คลองบางหลวง	4	1	3	1	5	14
5.2 คลองสำเภา	1	1	1	1	2	6
5.3 คลองบางนาชล	1	1	1	1	2	6
5.4 คลองบางสะแก	1	1	1	1	2	6
6. เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์						
6.1 ด้านทำเลที่ดัง	3	1	2	1	3	10
6.2 ด้านจุดเปลี่ยนถ่ายสินค้า	3	1	2	1	3	10
6.3 ด้านแหล่งอุตสาหกรรม	3	1	2	1	3	10
7. วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์						
7.1 วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์ไทย	4	3	3	1	3	14
7.2 วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์จีน	4	3	3	1	3	14
7.3 วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์มุสลิม	4	3	3	1	3	14
8. วัฒนธรรมปะเพณี						
8.1 วัฒนธรรมปะเพณีไทย	3	2	3	1	5	14
8.2 วัฒนธรรมปะเพณีจีน	5	2	4	1	5	17
8.3 วัฒนธรรมปะเพณีมุสลิม	3	2	3	1	5	14

ค่าคะแนน 1 คุณค่าต่ำมาก ค่าคะแนน 2 คุณค่าต่ำ ค่าคะแนน 3 คุณค่าปานกลาง
ค่าคะแนน 4 คุณค่าสูง ค่าคะแนน 5 คุณค่าสูงมาก

คุณค่าด้านต่างๆ 1. คุณค่าของย่านประวัติศาสตร์ 2. คุณค่าด้านอัตลักษณ์ของชุมชน 3. คุณค่าด้านสังคมและเศรษฐกิจ 4. คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์หรือความงาม 5. คุณค่าด้านจินตภาพ และองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

การประเมินได้แบ่งกลุ่มค่าคะแนนออกเป็น 3 ระดับดังนี้

กลุ่มที่ 1 ค่าคะแนนระดับสูงผลรวมตั้งแต่ 21-25 คะแนน

กลุ่มที่ 2 ค่าคะแนนระดับปานกลางผลรวมตั้งแต่ 15-20 คะแนน

กลุ่มที่ 3 ค่าคะแนนระดับต่ำผลรวมตั้งแต่ 1-14 คะแนน

สรุปผลการวิเคราะห์ด้วยการประเมินค่าคะแนนที่ได้ จะนำมาใช้ในการจัดทำแบบสอบถาม ซึ่งจะเลือกผลของค่าคะแนนระดับสูง และระดับปานกลางที่ได้ดังนี้

ค่าคะแนนระดับสูงผลรวมตั้งแต่ 21-25 คะแนนได้แก่ วัดอินทารามวรวิหาร วัดรา

ศคุภรร่วมวัดเรพุราษีนวัดโพธินิมิต ศาลาเจ้าแม่กาน้ำย่า โรงเจสียะเชิงตึ้ง และมัสยิดส่วนพูล
ค่าคะแนนระดับปานกลางผลรวมตั้งแต่ 15-20 คะแนนได้แก่ เรือนขันมปังชิง

อาคารชูปแบบตะวันตก ชุมชนใจเงา ร้านหมู่กรอบสมัย ร.5 และวัดวนธรรมปะเพณีเจ่น

2.4.2 ภัยคุกคามและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ เป็นการมองแนวโน้ม และปัจจัยการสูญเสียของคุณค่าความสำคัญที่อาจเกิดขึ้นในย่านตลาดพูล โดยอาจเกิดจากปัจจัยภายในและภายนอกควบคู่กันไป ซึ่งผู้วิจัยได้ประเมินจากการสำรวจ แล้ววัดบนธรรมาภิเษก ได้แก่

2.4.2.1 ภัยคุกคามจากการพัฒนาการตัดถนนทำให้เกิดการลงทุนในด้านอสังหาริมทรัพย์ การก่อสร้างคอนโด และอาคารขนาดใหญ่ ซึ่งการตัดถนนทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนและวิถีชีวิตเปลี่ยนไป เกิดการย้ายถิ่นฐานและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-เศรษฐกิจ เกิดการลงทุนโดยนักลงทุนซื้อขายที่ดินเพื่อการก่อสร้างคอนโดมิเนียม ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น

2.4.2.2 ภัยคุกคามที่เกิดจากการย้ายถิ่นฐานจากคนนอกพื้นที่เข้ามาจำนวนมากทำให้มีสภาพชุมชนแครอต ทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของชุมชน และเกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาน้ำเน่าเสีย ขยะมูลฝอย เป็นต้น

2.4.2.3 การกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์เบื้องต้น

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เป็นการคำนึงถึงแนวทางในการเก็บรักษา คุณค่าความสำคัญของพื้นที่ในย่านชุมชนตลาดพูด โดยการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมเบื้องต้น โดยจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบในภายหลัง แนวทางในการอนุรักษ์ที่นำมาพิจารณาได้แก่

การบูรณะ/สงวนรักษา

การรักษาสภาพเดิม

การให้ข้อมูลข่าวสาร และการสร้างความรับรู้ถึงคุณค่าที่สำคัญ

การสร้างเพื่อตีความใหม่(การปรับปรุงอาคารเทคนิคก่อสร้างใหม่)

การกำหนดด้วสดุดูอาคาร

การกำหนดและควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดิน

3. การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามและผลที่ได้

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา สำรวจเชิงลึก

3.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามนั้นพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย (ร้อยละ 47) เพศหญิง (ร้อยละ 52) จึงไม่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันระหว่างเพศ ส่วนใหญ่มีอายุในช่วง 40-60 ปี ประกอบอาชีพบริษัทการ/พนักงานธุรกิจ (ร้อยละ 33) รายได้ต่อครัวเรือน (ร้อยละ 38) มีรายได้ครัวเรือนค่อนข้างน้อย ขณะที่ (ร้อยละ 17) มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท ส่วนผู้มีรายได้สูงมากกว่า 75,000 บาท มีเพียง (ร้อยละ 7) โดยส่วนมากอาชีวอยู่ในย่านชุมชนตลาดพูดมาเป็นระยะเวลา 21-40 ปี (ร้อยละ 39) จากข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวพอสรุปได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิภาวะ และสามารถรับรู้ถึงอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในย่านชุมชนได้ดีเมื่อพิจารณาด้านอายุและระยะเวลาในการอยู่อาศัยในย่านตลาดพูด

ตารางที่ 8 ระยะเวลาในการอาศัยอยู่ในย่านชุมชนตลาดพูน

ระยะเวลาในการอาศัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1 – 5 ปี	14	14.0
6 – 10 ปี	9	14.0
11 – 20 ปี	19	19.0
21 – 40 ปี	39	39.0
41 – 60 ปี	16	16.0
มากกว่า 60 ปี	3	3.0
รวม	100	100

3.2 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมเป็นลักษณะเฉพาะของชุมชนซึ่งประชาชนส่วนมากให้ความสำคัญกับวัดที่เป็นโบราณสถาน(ร้อยละ 74) ร้อยละ 17 ให้ความสำคัญกับมัสยิด

ตารางที่ 9 ในฐานะสถานและสถาปัตยกรรม สำคัญในย่านชุมชนตลาดพูน

ในฐานะสถานและสถาปัตยกรรม	การแสดงความคิดเห็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Std. Deviation
วัด/ พระอุโบสถ/ พระเจดีย์/ พระปรางค์/ เສมา	ไม่สำคัญ	26	26.0	
	สำคัญ	74	74.0	.441
ศาลเจ้า/ โรงเจ	ไม่สำคัญ	51	51.0	
	สำคัญ	49	49.0	.502
มัสยิด	ไม่สำคัญ	83	83.0	
	สำคัญ	17	17.0	.378
สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์/ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น/ สถาปัตยกรรมไทยประเพณี	ไม่สำคัญ	69	69.0	
	สำคัญ	31	31.0	.465

จากการสอบถามความคิดเห็นประชาชนพบว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในย่านชุมชนตลาดพูนนั้น คือ วัดอินหารามวรวิหาร (ร้อยละ 76)มากที่สุด รองลงมาคือ วัดราชคฤห์วรวิหาร (ร้อยละ 47) วัดโพธินิมิตสถิตมหาสีมาaram (ร้อยละ 38) วัดเวฬุราษิน (ร้อยละ 35) ข้อมูลด้านอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมประชานส่วนมากให้ความสำคัญกับโบราณสถานเป็นอันดับแรก โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง และเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในชุมชน ทั้งยังเป็นที่พับประสังสรรค์ และทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน

ตารางที่ 10 แสดงอัตถกชณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพลู

สถานที่	ระดับ	จำนวน	ร้อยละ	Mean	Std.
วัดอนันตราภารวิหาร (ขึ้น ทะเบียนโบราณสถาน)	น้อยที่สุด	0	0	4.72	0.572
	น้อย	1	1.0		
	ปานกลาง	3	3.0		
	มาก	19	19.0		
	มากที่สุด	76	76.0		
	ไม่ระบุ	1	1.0		
วัดราชคฤห์วรวิหาร (ขึ้น ทะเบียนโบราณสถาน)	น้อยที่สุด	0	0	4.32	0.775
	น้อย	2	2.0		
	ปานกลาง	12	12.0		
	มาก	35	35.0		
	มากที่สุด	47	47.0		
	ไม่ระบุ	4	4.0		
วัดเวฬุราชิน (ขึ้นทะเบียน โบราณสถาน)	น้อยที่สุด	1	1.0	4.10	0.963
	น้อย	3	3.0		
	ปานกลาง	18	18.0		
	มาก	23	23.0		
	มากที่สุด	35	35.0		
	ไม่ระบุ	20	20.0		
วัดโพธินิมิตสถิตมหาสีมา ราม (ขึ้นทะเบียน โบราณสถาน)	น้อยที่สุด	1	1.0	4.06	1.032
	น้อย	8	8.0		
	ปานกลาง	14	14.0		
	มาก	27	27.0		
	มากที่สุด	38	38.0		
	ไม่ระบุ	12	12.0		
โรงเจเดียงเง่งตึ้ง	น้อยที่สุด	5	5.0	3.41	1.037
	น้อย	9	9.0		
	ปานกลาง	33	33.0		
	มาก	30	30.0		
	มากที่สุด	13	13.0		
	ไม่ระบุ	10	10.0		
ศาลเจ้าแม่โภเนียว	น้อยที่สุด	6	6.0	3.38	1.083
	น้อย	10	10.0		
	ปานกลาง	32	32.0		
	มาก	29	29.0		
	มากที่สุด	14	14.0		
	ไม่ระบุ	91	91.0		

ตารางที่ 10 (ต่อ)

สถานที่	ระดับความสำคัญ	จำนวน(คน)	ร้อยละ	Mean	Std. Deviation
ร้านหมีกรอบ	น้อยที่สุด	42	42.0	2.07	1.159
	น้อย	9	9.0		
	ปานกลาง	25	25.0		
	มาก	10	10.0		
	มากที่สุด	1	1.0		
	ไม่ระบุ	13	13.0		
กุ๊กิพะօາຄາຈຸບແບບ ຕະຫັນຕກສມັຍຮ້າກາລີ່ 5-6	น้อยที่สุด	2	2.0	3.51	1.194
	น้อย	22	22.0		
	ปานกลาง	16	16.0		
	มาก	25	25.0		
	มากที่สุด	23	23.0		
	ไม่ระบุ	12	12.0		
ວັດນອຽມປະເພນີກາຣ ແສດງແບບຈື່ນ	น้อยที่สุด	8	8.0	3.20	1.204
	น้อย	17	17.0		
	ปานกลาง	32	32.0		
	มาก	17	17.0		
	มากที่สุด	17	17.0		
	ไม่ระบุ	9	9.0		
ສາລາກິຣົມຢັກດີ ເຮືອນ ຂນມປັ້ງຂຶງສມັຍຮ້າກາລີ່ 5	น้อยที่สุด	8	8.0	2.98	1.222
	น้อย	27	27.0		
	ปานกลาง	20	20.0		
	มาก	17	17.0		
	มากที่สุด	12	12.0		
	ไม่ระบุ	16	16.0		
ໜຸ່ມໜຸ່ນໂຮງເຈ	น้อยที่สุด	9	9.0	3.16	1.235
	น้อย	18	18.0		
	ปานกลาง	23	23.0		
	มาก	22	22.0		
	มากที่สุด	14	14.0		
	ไม่ระบุ	14	14.0		
ນັສຍິດສວນພູ	น้อยที่สุด	23	23.0	2.72	1.443
	น้อย	16	16.0		
	ปานกลาง	16	16.0		
	มาก	13	13.0		
	มากที่สุด	13	13.0		
	ไม่ระบุ	19	19.0		

อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ควรดำเนินรักษาไว้ในย่านตลาดพูดประชาชนส่วนมาก (ร้อยละ 75) เห็นควรให้โบราณสถานเป็นสิ่งที่ควรได้รับการดำเนินไว้ และ(ร้อยละ 28)เห็นควรให้ดำเนินรักษารูปแบบวิถีชีวิตในย่านชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโบราณสถานเป็นสิ่งที่ผู้คนให้ความเคารพนับถือ และมีบทบาททางด้านวัฒนธรรมประเพณีที่ผู้คนให้ความสำคัญ ส่วนรูปแบบวิถีชีวิตในชุมชนปัจจุบันไม่ได้แสดงออกถึงการเป็นศูนย์กลางทางการค้าขายเหมือนในอดีต

ตารางที่ 11 แสดงอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ควรดำเนินรักษาไว้ในย่านตลาดพูด

อัตลักษณ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Std. Deviation
ลักษณะสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง	51	51.0	.502
โบราณสถาน	75	75.0	.435
ร้านค้าเก่าแก่	32	32.0	.469
รูปแบบวิถีชีวิต	28	28.0	.451
ประเพณี พิธีกรรม การแสดง และการละเล่น	40	40.0	.492

องค์ประกอบที่ชัดเจนในย่านชุมชนตลาดเป็นสถานีรถไฟ (ร้อยละ 48) รองลงมาเป็นตลาด (ร้อยละ 46) แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่จดจำในสถานที่ซึ่งเกิดจากทำการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน เช่น สถานีรถไฟและตลาดที่มีผู้แสดงความคิดเห็นให้ค่าคะแนนไม่แตกต่างกันทั้งสองแห่งเป็นจุดรวมคนโดยสถานีเป็นจุดเชื่อมต่อการคมนาคมและตลาดเป็นศูนย์กลางการซื้อขายแต่ละโลกแห่งหน้าวัด ถนนและคลองเป็นสิ่งที่ไม่อยู่ในความทรงจำของคนย่านนี้

ตารางที่ 12 แสดงองค์ประกอบที่ชัดเจนในย่านชุมชนตลาดพูด

องค์ประกอบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Std. Deviation
สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง	22	22.0	.416
โบราณสถาน	29	29.0	.456
ตลาด	46	46.0	.501
ถนนโล่งหน้าวัด	0	0	.000
คลอง	10	10.	.302
ทางรถไฟ, สถานีรถไฟ	48	48.0	.502
ถนน	5	5.0	.219

3.3 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการสัญจร สาเหตุและปัญหาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชนตลาดพูด

เส้นทางที่ประชาชนให้ความสำคัญมากที่สุดคือทางถนน (ร้อยละ 90) ซึ่งเป็นทางสัญจรวจลักษณะชุมชน ส่วนเส้นทางเรือเป็นเส้นทางที่ผู้คนไม่ให้ความสำคัญเลย (ร้อยละ 0) แสดงให้เห็นว่าบทบาทการสัญจรวจทางถนนมีความจำเป็นมากกว่าคลองและทางรถไฟในอดีต

ตารางที่ 13 แสดงเส้นทางสัญจรอิ่มสำคัญ

เส้นทาง	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Std. Deviation
ทางถนน	90	90.0	
ทางรถไฟ	5	5.0	
ทางเรือ	0	0	
ทางฟุตบาท	5	5.0	
รวม	100	100	.682

ตารางที่ 14 แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคลองบางหลวง

ความคิดเห็น	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Std. Deviation
จำเป็น	79	79.0	
ไม่จำเป็น	19	19.0	
ไม่ว่าง	2	2.0	
รวม	100	100	.397

ปัญหาของสิ่งแวดล้อมในชุมชนที่ผู้คนให้ความสำคัญมากที่สุดคือปัญหาชุมชนแออัด (ร้อยละ 59) รองลงมาเป็นปัญหาน้ำเสียในคลอง (ร้อยละ 43) และที่เป็นปัญหาน้อยที่สุด ปัญหามลภาวะเป็นพิษ (ร้อยละ 15) จากค่าตอบสนองบ่งชี้ได้ว่าปัญหาชุมชนแออัดเป็นปัญหาใหญ่ที่ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านอื่นๆ ตามมา เช่นการเกิดเพลิงไหม้ที่มีปอยครั้ง และปัญหายาเสพติดในชุมชนเป็นต้น ปัญหาน้ำเสียในคลองเป็นปัญหาที่มีอยู่ทั่วไปในหลายชุมชนจึงมีค่าตอบที่รองลงมา ส่วนปัญหามลพิษเนื่องจากไม่ได้อยู่ในแหล่งอุตสาหกรรมจึงไม่มีมลพิษมากนัก

ตารางที่ 15 แสดงปัญหาของสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ปัญหาสิ่งแวดล้อม	ไม่คิดว่าเป็นปัญหาสำคัญ		คิดว่าเป็นปัญหาสำคัญ		Std. Deviation
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
ชุมชนแออัด	41	41.0	59	59.0	.494
ขยะมูลฝอย	82	82.0	18	18.0	.386
น้ำเสียในคลอง	57	57.0	43	43.0	.498
การขาดแคลนพื้นที่สีเขียว	73	73.0	27	27.0	.446
มลภาวะเป็นพิษ	85	85.0	15	15.0	.359

สาเหตุที่คนย้ายถิ่นฐานนั้นประชาชนคิดว่ามาจากชุมชนแออัด (ร้อยละ 56) ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวจึงควรถูกยกกระดับให้เป็นปัญหาใหญ่ของชุมชนที่ควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วน

ตารางที่ 16 แสดงสาเหตุการย้ายถิ่นฐานของคนในชุมชน

สาเหตุการย้ายถิ่นฐาน	คิดว่าไม่ใช่สาเหตุ		คิดว่าเป็นสาเหตุ		Std. Deviation
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ	
ชุมชนแออัด	44	44.0	56	56.0	.499
การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรม	87	87.0	13	13.0	.338
จำคลองเน่าเสีย และอากาศเป็นพิษ	88	88.0	12	12.0	.327
การตัดถนน	66	66.0	34	34.0	.476
อื่นๆ 譬如ระบุ	88	88.0	12	12.0	.327

สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนประชาชนส่วนใหญ่คิดว่ามีปัจจัยจากประชากรที่เข้ามาอาศัยในชุมชน (ร้อยละ 45) รองลงเป็นค่านิยมและการศึกษา (ร้อยละ 41) แสดงให้เห็นว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันระหว่างประชากรภายนอกกับค่านิยมการศึกษาที่เป็นสาเหตุทำให้วิถีชีวิตและรูปแบบวัฒนธรรมของชุมชนเปลี่ยนไป

ตารางที่ 17 แสดงสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชน

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุ	คิดว่าไม่ใช่ปัจจัย		คิดว่าเป็นปัจจัย		Std. Deviation
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
การแต่งงานระหว่างเชื้อชาติ	89	89.0	11	11.0	.314
ค่านิยมและการศึกษา	59	59.0	41	41.0	.494
ประชากรภายนอกที่เข้ามาอาศัย	55	55.0	45	45.0	.500
การมีปฏิสัมพันธ์ในการประกอบอาชีพ	93	93.0	7	7.0	.256
นโยบายของรัฐให้เลิกกินหมาก	90	90.0	10	10.0	.302

ความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติในย่านตลาดพลูประชาชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 49) คิดว่าเกิดจากกิจกรรมซื้อขายตามท้องตลาด และ (ร้อยละ 47) คิดว่าเกิดจากการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยร่วมกัน ซึ่งทั้งสองกิจกรรมมีความคิดเห็นใกล้เคียงกันจึงเชื่อได้ว่าการตั้งถิ่นฐานร่วมกันและการซื้อขายตามตลาดก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ในย่านชุมชนตลาดพลู

ตารางที่ 18 แสดงกิจกรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ

กิจกรรม	ไม่ใช่		ใช่		Std. Deviation
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
พิธีกรรมทางศาสนาที่ใช้ร่วมกัน	79	79.0	21	21.0	.411
การตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยร่วมกัน	53	53.0	47	47.0	.502
การทำกิจกรรมซื้อขายตามท้องตลาด	51	51.0	49	49.0	.503
การแต่งงานระหว่างเชื้อชาติ	92	92.0	8	8.0	.274
อื่นๆ	99	99.0	1	1.0	.101

เหตุการณ์ที่ทำให้ตลาดพลูถูกกลบบทบลลงประชานส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68) เห็นว่าการตัดถนนและสร้างสะพานทำให้ตลาดพลูเสื่อมถอยและหมดความสำคัญลงไป

ตารางที่ 19 แสดงเหตุการณ์ที่ทำให้ตลาดพลูถูกลดบทบาทลง

เหตุการณ์	ไม่ใช่		ใช่		Std. Deviation
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	
การตัดถนนและสร้างสะพาน	32	32.0	68	68.0	.460
การซื้อปีก้าวให้ยกเลิกกิจกรรมมากทำให้สวนพลูหมดไป	72	72.0	28	28.0	.455
เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ทำลายต้นพลู	99	99.0	1	1.0	.102
วิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ.2460	98	98.0	2	2.0	.143
อื่นๆ	93	93.0	7	7.0	.260

3.4 ข้อมูลการมีส่วนร่วมและอนุรักษ์ชุมชน

การจัดกิจกรรมในชุมชนประชาชนส่วนใหญ่ (ร้อยละ59) เห็นว่ามีการจัดกิจกรรมร่วมกันอยู่ โดย (ร้อยละ59) ได้รับข่าวสารจากป้ายติดประกาศในชุมชน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์ สวนอิฐธารี

ตารางที่ 20 แสดงการจัดกิจกรรมในชุมชน

การจัดกิจกรรมร่วมกัน	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Std. Deviation
มี	59	59.0	
ไม่มี	39	39.0	
ไม่ว่ายังไง	2	2.0	
รวม	100	100	.492

แนวทางที่จะช่วยอนุรักษ์โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมในชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่(ร้อยละ39) เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง (ร้อยละ33)เห็นว่าการปรับปรุงบริเวณที่เสื่อมโทรมจะช่วยอนุรักษ์โบราณสถานได้ (ร้อยละ29)เห็นว่าการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะช่วยให้เศรษฐกิจดีขึ้น และ(ร้อยละ28)เห็นว่าการฟื้นฟูวิถีชีวิต ประเพณีที่สูญหายไปจะช่วยให้ความเป็นย่านชุมชนในอดีตกลับคืนมา

ตารางที่ 21 แสดงแนวทางอนุรักษ์โบราณสถานในชุมชน

แนวทางการส่งเสริม	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Std. Deviation
การปรับปรุงและเพิ่มฟูบริเวณที่เสื่อมโทรม	33	33.0	.473
การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	29	29.0	.456
การพัฒนาระบบ ประเพณี ที่สืบทอดกันมา	28	28.0	.451
การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน	39	39.0	.490

ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมในชุมชน (ร้อยละ 53) เชื่อว่าเกิดจากความเสื่อมโทรมของชุมชน และสภาพแวดล้อม และขาดความร่วมมือของชุมชน (ร้อยละ 37) ที่เป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์สิ่งที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชน

ตารางที่ 22 แสดงอุปสรรคในการอนุรักษ์โบราณสถาน

ปัญหาและอุปสรรค	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Std. Deviation
ขาดความร่วมมือของชุมชนและเครือข่าย	37	37.0	.486
กรรมสิทธิ์และภาระคดอาชญากรรม	7	7.0	.258
การไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ	27	27.0	.448
ปัญหาความเสื่อมโทรมของชุมชน และสภาพแวดล้อม	53	53.0	.501
อื่นๆ	6	6.0	.240

สิ่งสำคัญในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่เชื่อว่าเกิดจากความเข้มแข็งของชุมชน (ร้อยละ 59) ที่จะมีส่วนร่วมให้ชุมชนน่าอยู่ยิ่งขึ้น

ตารางที่ 23 แสดงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ชุมชน

สิ่งสำคัญด้านการมีส่วนร่วม	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Std. Deviation
ชุมชนเข้มแข็งช่วยเหลือกัน	59	59.0	.493
การสร้างระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา	17	17.0	.379
การเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต อัตลักษณ์	39	39.0	.491
การกำหนดควบคุมเรื่องที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ	12	12.0	.328

ผลสรุปจากแบบสอบถามความคิดเห็นประชาชนจำนวน 100 ตัวอย่างพบว่าอัตราชีวิตสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพหลคือ วัดอินทารามวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเวฬุราชิน โดยผลสรุปที่ได้เลือกมากันนี้ค่าเฉลี่ย ร้อยละที่มีประชาชนเลือกมากที่สุด 3 อันดับแรกน即กับค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ไม่เกิน 1 นำไปใช้ในการจัดทำแบบสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นเพื่อสรุปผลของการวิจัยในขั้นตอนต่อไป

4. การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และผลที่ได้

การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นจำนวน 5 ราย ได้แบ่งประเด็นออกเป็น 2 ข้อดังนี้

4.1 อัตราชีวิตสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพหลค คือวัดอินทารามวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเวฬุราชิน ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะอะไร

จากการตอบแบบสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นมีผู้ไม่เห็นด้วยเพียง 1 ท่านอีก 4 ท่านเห็นตรงกันว่าอัตราชีวิตสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพหลค คือวัดอินทารามวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเวฬุราชิน โดยมีรายละเอียดค่าตอบดังนี้

คุณอารีย์ ภูมิคุข อายุ 97 ปี สัมภาษณ์วันที่ 14 มีนาคม 2554 เป็นบุคคลสำคัญด้านประเพณีแห่เทียนพรรษา ณ วัดโพธินิมิตรสถิتمหาสีมาaram และเป็นผู้ชำนาญการด้านศิลปะแบบไทย จากการสัมภาษณ์ได้มีผู้เข้าร่วมรับฟัง และเล่าเรื่องประเพณีท้องถิ่นอีก 2 ท่าน ได้แก่ คุณดิเรก ภูมิคุข อายุ 75 ปี และคุณอัจฉรา เหลืองสะอด อายุ 59 ปี ในอดีตวัดโพธินิมิตรเป็นวัดแรกในย่านชุมชนตลาดพหลคที่มีขบวนแห่เทียนพรรษาที่ยิ่งใหญ่เกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน หลายวงศ์ตระกูลที่สำคัญได้แก่ ตระกูลภูมิคุข วัฒนะเสถียร ฉิมสำราญ สุคนธสิงห์ และตระกูลเกื้า สำราญที่เป็นผู้นำกลุ่ม โดยมารวมกลุ่มกันเพื่อจัดงานประเพณีแห่เทียนพรรษาที่บ้านของตระกูลภูมิคุข ขบวนแห่เทียนพรรษาในอดีต ประกอบไปด้วยขบวนแห่ต่างๆ ดังนี้ ขบวนต้นมี 5 ขบวนได้แก่ ขบวนยกผ้าอับน้ำฝนพร้อมพุ่มเทียนพรรษา ขบวนเจ้าประคุณสมเด็จวันรัตน(ผู้ก่อตั้งวัดโพธินิมิตร) ขบวนเทพีต้นเทียนลือพุ่มเทียน ขบวนราชรถตกแต่งดอยไม้สด(โดยตระกูลภูมิคุข) ขบวนแตรวง จากนั้นจะเป็นขบวนนำมี 3 ขบวนได้แก่ ขบวนล่อโก (มีการเล่นกลอง ปี นาบแบบของจีน) ขบวนสิงโตประมาณ 5 คัน และขบวนแตรวงปี่พาทย์(ไปฝึกที่บ้านพาทย์โภคสล) ติดตามด้วยขบวนเบ็ดเตล็ดได้แก่ ขบวนกระต้าแหงเสือกับกระต้าแหงควาย ขบวนกลองยา ขบวนเกราะแสงทอง(ไม่กรอบออกจะเป็นวงใช้ตีเพื่อให้เกิดเสียง) ขบวนเงี้ยว ขบวนโน่น(โดยตระกูลภูมิคุข) ขบวนแขกยิงนก

(การแต่งตัวแบบแขกมีตัวพระ ตัวนาง มีนกและแขกถือเป็นยิ่งนัก) ขบวนป่าที่ ขบวนละครบารี เป็นต้น ปัจจุบันการแห่เทียนพราชา ที่เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านได้หมดลงไปกว่า 30 ปี โดยทางวัดได้ขอไปดำเนินการเอง ทำให้การละเล่นบางอย่างหายไปจากอดีต ซึ่งจากการงานวิจัยคุณอารีย์ ภูมิศุข เห็นด้วยว่าอัตลักษณ์สิงแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพลู คือวัดอินทราราม วรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเวฬุราชิน เพาะวัดทั้ง 3 แห่งเป็นโบราณสถานที่สำคัญในย่านนี้จึงเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนตลาดพลู

ภาพที่ 68 คนกลางป้าอารีย์ ภูมิศุข และภาพการจัดทำเมรุโดยพระภู่ภูมิศุข

มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวิชาศิลป์
คุณศุภกร วัฒนะเสถียร อายุ 47 ปี สัมภาษณ์วันที่ 14 มีนาคม 2554 เป็นบุคคลสำคัญด้านดนตรีวงปี่พาทย์มอญ-แทรวง (ลูกศิษย์บ้านพาทย์โภศด) เป็นวงปี่พาทย์ที่เหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในย่านชุมชนตลาดพลู ปัจจุบันเล่นดนตรีปี่พาทย์ให้กับคุณไวยพจน์ เพชรสุวรรณ จากการสัมภาษณ์คุณศุภกร วัฒนะเสถียรเห็นด้วยกับความคิดเห็นประชาชนส่วนใหญ่ว่าอัตลักษณ์สิงแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพลู คือวัดอินทราราม วรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเวฬุราชิน เพาะเป็นวัดที่มีความสำคัญมาตั้งแต่อดีต

ภาพที่ 69 รูปคุณศุภกรถ่ายคู่กับคุณไวยพจน์ เพชรสุวรรณ(คนข้างมือ) และเครื่องดนตรีในห้องเก็บของคุณศุภกร

คุณสมจิตรา ไตรรัตนพงษ์ อายุ 56 ปี ส้มภาษณ์วันที่ 14 มีนาคม 2554 เป็นบุคคลสำคัญด้านการแสดงสิ่งトイเป็นหัวหน้าชุมชนสิงโต-มังกรทองลูกชนบุรี จากการสัมภาษณ์คุณสมจิตรา ไตรรัตนพงษ์ เห็นด้วยว่า อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพลู คือวัดอินثارามวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเวฬุราชิน เพาะเป็นโบราณสถานเก่าแก่ที่ความสำคัญตั้งแต่สมัยอดีตกาล

ภาพที่ 70 ป้ายชุมชนสิงโต-มังกรทองลูกชนบุรี และบริเวณที่เก็บมังกรทอง

มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาเชียงใหม่
คุณวิรุพ พะหุชา อายุ 46 ปี ส้มภาษณ์วันที่ 14 มีนาคม 2554 เป็นประธานชุมชน
วัดอินหารามวรวิหาร จากการสัมภาษณ์คุณวิรุพ พะหุชา เห็นด้วยว่า อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพลู คือวัดอินหารามวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเวฬุราชิน เพาะวัดเป็นโบราณสถานและเป็นศูนย์รวมกิจกรรมของชุมชน

อ.พวงร้อย กล่อมເອີ້ນ อายุ 62 ปี ส้มภาษณ์วันที่ 22 มีนาคม 2554 เป็นหัวหน้าโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ห้องถินวิถีชีวิตย่านตลาดพลู จากคลองบางหลวงถึงคลองด่าน ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จากการสัมภาษณ์ อ.พวงร้อย กล่อมເອີ້ນ ไม่เห็นด้วยว่า อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพลู คือวัดอินหารามวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเวฬุราชิน เพราะความดังเดิมของตลาดพลู ในอดีตนั้นอยู่ที่บริเวณตลาดวัดกลาง(วัดจันทาราม) ในปัจจุบัน ซึ่งวัดมักอยู่คู่กับตลาด และโรงเรียน โดยตลาดวัดกลางใช้พื้นที่ของวัดจันทาราม เป็นพื้นที่ของตลาดน้ำ ในอดีตมีเรือมาจอดเระจำนวนมากบริเวณสองฝั่งคลอง บางหลวงมีการค้าขายตลอดกลางวัน มีการซื้อขายไปพลูริมคลองบางหลวงอย่างหนาแน่น มีตลาดวัดกลางเป็นศูนย์กลางในการรวบรวม และกระจายสินค้า ความสำคัญของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู จึงมีวัดจันทารามเป็นศูนย์กลางในปัจจุบัน

อัตถลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพู คือวัดอินทารามวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดເຖິງຈົ້າ ผู้ถูกສໍາພາກະນີເຫັນດ້ວຍ(ຮ້ອຍລະ80) ໄມເຫັນດ້ວຍ(ຮ້ອຍລະ 20) ພລທີ່ໄດ້ຈາກການສໍາພາກະນີທີ່ເຫັນວ່າໂປຣານສຕານທີ່ຜູ້ຄູກສໍາພາກະນີໄໝ້ຄວາມສໍາຄັນຈະມີ ຄວາມສໍາຄັນກັບປະວັດສຕຣີໃນອົດຂອງຍ່ານຸ່ມືນຕາດພູ

ตารางที่ 24 ແສດງຄວາມຄິດເຫັນກັບໂປຣານສຕານທັງ 3 ແ່ງ

ໂປຣານສຕານ	ກາຮແສດງຄວາມຄິດເຫັນ	ຮ້ອຍລະ
ວັດອິນທາຣາມວຽກ ວັດອິນທາຣາມວຽກ ວັດເຖິງຈົ້າ	ໄຟເຫັນດ້ວຍ	20.0
	ເຫັນດ້ວຍ	80.0

4.2 ຄໍາໃໝ່ເລືອກອັດລັກຊົນສຶ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອມຮ່ວມຂອງຍ່ານຸ່ມືນຕາດພູເພື່ອແໜ່ງ ເດືອກທ່ານຈະເລືອກຂອງໄວ ເພວະແຫຼຸຜລ ໄດ້

ຄຸນອາວີ່ຍໍ ກຸມືສຸຂ ຕອບວັດອິນທາຣາມວຽກ ເພວະເປັນວັດໜລວງທີ່ມີປະວັດສຕຣີ
ຢາວນານຕັ້ງແຕ່ສໍາມຍກຈຸງຂອນບຸວຸດໃຫຍ່ສົມເດືຈພະເຈົ້າຕາກສິນ ແລະເປັນໂປຣານສຕານທີ່ມີຄວາມສໍາຄັນ
ເກົ່າແກ່ໂດຍໄດ້ຮັບກາປປົງສັງຂວົນໃນສໍາມັກກາລ

ຄຸນສຸກກາ ວັດນະເສົ່າຍ່າ ຕອບວັດອິນທາຣາມວຽກ ເພວະສມເດືຈພະເຈົ້າຕາກສິນ
ເຄຍທວງພනວຂອງຢູ່ທີ່ວັດ ທັງຍັງເປັນວັດໜລວງທີ່ສໍາຄັນໃນອົດຈົນສຶ່ງປັຈຈຸບັນ

ຄຸນສົມຈິຕຣ ໄຕຮັກພົງໝໍ ຕອບວັດອິນທາຣາມວຽກ ເພວະເປັນວັດທີ່ເກົ່າແກ່ໃນສໍາມັກ
ສມເດືຈພະເຈົ້າຕາກສິນ ມີພະແໜ່ນບຽກມຂອງພະອອົກ ແລະວິຫາສ້າງໃນສໍາມັກກາລທີ່ 3

ຄຸນວົງໝູ໌ ພະຫຼູ້າ ຕອບວັດອິນທາຣາມວຽກ ເພວະມີປະວັດສຕຣີສໍາຄັນຂອງພະ
ເຈົ້າຕາກສິນ ຝາຍໃນວິຫາມມີພະແໜ່ນບຽກມຂອງສມເດືຈພະເຈົ້າຕາກສິນອູ່

ຜລທີ່ໄດ້ຈາກການເລືອກອັດລັກຊົນສຶ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອມຮ່ວມຂອງຍ່ານຸ່ມືນຕາດພູ
ເພື່ອແໜ່ງແໜ່ງເດືອກທ່ານຈະເລືອກຂອງໄວ (ຮ້ອຍລະ100) ເນື່ອຈາກເປັນວັດສໍາຄັນທາງປະວັດສຕຣີ

ตารางที่ 25 ແສດງຄວາມຄິດເຫັນອັດລັກຊົນສຶ່ງແວດລ້ອມທາງວັດນອມຮ່ວມຂອງຍ່ານຸ່ມືນຕາດພູ

ໂປຣານສຕານ	ຮ້ອຍລະ
ວັດອິນທາຣາມວຽກ	100
ວັດອິນທາຣາມວຽກ	0
ວັດເຖິງຈົ້າ	0

5. การวิเคราะห์ผลที่ได้จากการแบบสอบถามและความและแบบสัมภาษณ์

ผลจากการดำเนินการวิจัยการศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูได้ดังนี้

5.1 อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูนั้นพบว่า จากการสอบถามความคิดเห็นประชาชน และผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับโบราณสถาน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีกิจกรรมต่างๆอยู่รอบๆบริเวณวัด โดยวัดแต่ละแห่งมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและแตกต่างกันไป ซึ่งอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูที่ผู้คนให้ความสำคัญมากที่สุดคือ วัดอินทารามวรวิหาร เนื่องจากเป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานี จนถึงสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโปรดให้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์ และเสด็จมาปฏิบัติกรรมฐานที่วัดเป็นประจำ ปัจจุบันภายในวิหารมีพระรากอาสน์ที่พระองค์ทรงประทับทรงศีล และมีพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงพนواช ด้านหน้าวิหารมีเจดีย์ทองสององค์ริมแม่น้ำป่าสัก พร้อมอุปกรณ์ของพระองค์และพระมเหสี เมื่อสิ้นสมัยกรุงธนบุรีวัดอินทารามวรวิหารก็ขาดการทบทวนบำรุงรักษา จนกระทั่งสมัยวัดอินทารามที่ 5 ได้ทรงโปรดให้บูรณะวัดอินทารามอีกครั้งและอยู่เคียงคู่กับตลาดพลูจนถึงปัจจุบัน ในส่วนขององค์ประกอบที่จะจำได้ง่ายและชัดเจนในย่านชุมชนตลาดพลูประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าสถานีรถไฟฟ้าตลาดพลู และตลาดวัดกลางเนื่องจากเป็นจุดศูนย์รวมที่มีมาตั้งแต่อดีต โดยสถานีรถไฟฟ้าตลาดพลูเป็นสถานีรถไฟขนาดเล็กที่มีผู้คนหนาแน่น และยังเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังรถไฟฟ้ารถ BRT ในปัจจุบัน ตลาดวัดกลางเป็นจุดศูนย์รวมการซื้อขายอาหารทั้งสด และแห้ง ในอดีตมีบทบาทในการเป็นตลาดค้าปลีก และค้าส่งมีตลาดน้ำที่ทำการค้าขายตลอดริมคลองบางหลวง มีสินค้าที่ขึ้นชื่อ คือใบพลูที่มาจากสวนบริเวณรอบๆ จนเป็นที่มาของตลาดพลูในปัจจุบัน

5.2 สาเหตุและปัญหาที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

สาเหตุและปัญหาของความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในย่านชุมชนตลาดพลู ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเกิดจากประชากรภายนอกที่เข้ามาอาศัยในพื้นที่ ซึ่งในอดีตชุมชนตลาดพลูเกิดจากความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของ มุสลิม ไทยและจีน ที่อยู่อาศัยร่วมกัน แต่เนื่องจากการเป็นชุมชนแออัดจึงทำให้เกิดเหตุเพลิงไหม้บ่อยครั้ง คนในชุมชนได้ย้ายถิ่นฐานออกไปจำนวนมาก และมีคนภายนอกเข้ามาอาศัยภายในชุมชนแทน เพราะตลาดพลูมีตึกແเวลาที่ดัดแปลงเป็นอุด

สาหกรรมขนาดเล็กจำนวนมาก จึงมีบ้านแตกไม่ และอพาร์ตเม้นต์เป็นแหล่งที่พักอาศัยของคนภายนอกที่เข้ามาในชุมชน คนต่างดินที่เข้ามาจึงไม่เข้าใจประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมดังเดิมของชุมชน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนจึงหายไป สวนสาธารณะที่ทำให้ตลาดพูลถูกครอบบาทลงไปนั้นประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าเกิดจากการตัดถนน และสร้างสะพาน เนื่องจากการตัดถนน เทอดไก่ผ่านกลางพื้นที่ตลาดพูล อีกทั้งยังมีการเวนคืนพื้นที่เพื่อตัดถนนรัชดา – ท่าพระ โดยดำเนินการก่อสร้างสะพานคร่อมพื้นที่ตลาดเดิม ซึ่งทำให้เกิดความเป็นอยู่ดังเดิมของชุมชนสูญหายไป

5.3 การมีส่วนร่วมและอนุรักษ์ชุมชน

แนวทางที่จะช่วยอนุรักษ์โบราณสถานในชุมชนนั้นประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าควรที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยการเสริมสร้างกิจกรรมให้ทำร่วมกันในชุมชนจากการสนับสนุนของภาครัฐ รวมถึงการปรับปรุงพื้นที่บริเวณที่เสื่อมโทรมเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่จะช่วยให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ดีขึ้นในชุมชน

6. การวิเคราะห์ผลที่ได้ทางสถิติเชิงอ้างอิง
การวิเคราะห์ข้อมูลขั้นสูงโดยการใช้สถิติเชิงอ้างอิง เป็นการสรุปประมาณค่าจากกลุ่มตัวอย่าง ที่นำข้อมูลที่ได้ไปอ้างอิง ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยแทนค่าจากแบบสอบถามดังนี้ 14.6 คือวัดอินทราราม 14.7 คือวัดราชคฤห์ และ 14.8 คือวัดเพชรบุรี โดย case 1.00 คือผู้เชี่ยวชาญ case 2.00 คือประชาชน ซึ่ง N แสดงค่าประชากรแต่ละกลุ่ม mean คือค่าเฉลี่ย Std. Deviation คือ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Std. Error Mean คือ ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

Group Statistics

case	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
k14.6	5	4.4000	1.34164	.60000
	99	4.7172	.57215	.05750
k14.7	5	4.4000	1.34164	.60000
	96	4.3229	.77453	.07905
k14.8	5	4.4000	1.34164	.60000
	81	4.0494	1.05950	.11772

จากตารางแสดงค่าสถิติเชิงพรรณนาของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยแทนค่าจากแบบสอบถามดังนี้ 14.6 คือวัดอินทราราม 14.7 คือวัดราชคฤห์ และ 14.8 คือวัดเพชรบุรี โดย case 1.00 คือผู้เชี่ยวชาญ case 2.00 คือประชาชน ซึ่ง N แสดงค่าประชากรแต่ละกลุ่ม mean คือค่าเฉลี่ย Std. Deviation คือ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Std. Error Mean คือ ค่าความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 27 แสดงค่าสถิติสำหรับทดสอบค่าเฉลี่ยของข้อมูล 2 กลุ่ม

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						95% Confidence Interval of the Difference	
	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference			
								Lower	Upper	
k14.6	Equal variances assumed	8.385	.005	-1.115	102	.267	-.31717	.28445	-.88137	.24703
	Equal variances not assumed			-.526	4.074	.626	-.31717	.60275	-1.97878	1.34444
k14.7	Equal variances assumed	2.387	.126	.209	99	.835	.07708	.36936	-.65582	.80998
	Equal variances not assumed			.127	4.140	.905	.07708	.60518	-1.58100	1.73517
k14.8	Equal variances assumed	.201	.655	.708	84	.481	.35062	.49519	-.63413	1.33536
	Equal variances not assumed			.573	4.314	.595	.35062	.61144	-1.29943	2.00067

ผลที่ได้จากแบบสอบถามประชาชนและผู้เชี่ยวชาญได้เลือกวัดอินทาราม วัดราชคฤห์ และวัดเรพูราชิน มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติเชิงอ้างอิง และผลที่ได้ทางสถิติเชิงอ้างอิงจากการทดสอบค่าเฉลี่ยกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม สรุปว่าวัดอินทาราม(ข้อ 14.6) มีค่าความน่าจะเป็นที่ยอมรับได้ (Sig.) เท่ากับ .005 เป็นนัยสำคัญทางสถิติที่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน และมีค่าความเชื่อมั่น 95% ของผลต่างค่าเฉลี่ย จึงสรุปได้ว่าค่าที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นประชาชนและแบบสัมภาษณ์นักวิชาการ บุคคลสำคัญด้านศิลปะรวมในท้องถิ่นไม่มีความเห็นที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นตรงกัน

7. สรุป

การสรุปนี้เป็นขั้นตอนที่จะทำการสรุปความสำคัญของคุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ และอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ค้นพบ โดยสรุปได้ดังนี้

7.1 คุณค่าด้านประวัติศาสตร์

บ้านชุมชนตลาดพลูในอดีต มีบทบาทในการเป็นตลาดค้าปลีกและค้าส่งสินค้าโดยเฉพาะในพืชที่มีอยู่รอบคลองบางหลวง วิถีชีวิตริมคลองบางหลวงนี้เกิดจากการอพยพเข้ามาของครัวเรือนอิสลาม โดยเป็นถิ่นอาศัยของชาวจีนมาแต่เดิม โดยครัวเรือนอิสลามที่เข้ามาใหม่ได้ทำการทำสวนพลูเข้ามา ซึ่งต่อมาชุมชนชาวจีนได้นำไปสืบทอดกันเป็นสวนพลูขนาดใหญ่ จึงก่อให้เกิดกิจกรรมการค้าในย่านนี้ โดยเป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนหลากหลายเชื้อชาติ ซึ่งก่อให้เกิดกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันถึงปัจจุบัน

7.2 คุณค่าด้านอัตลักษณ์ของชุมชน

ย่านชุมชนตลาดพลูยังคงดำรงรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีทั้งชาวไทย ชาวจีน และมุสลิม โดยชาวจีนยังคงเป็นเชื้อชาติที่ดำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนไว้ได้ ในด้านวัฒนธรรมประเพณี และการละเล่นแบบจีน รวมถึงระบบการศึกษาที่ยังมีโรงเรียนสอนภาษาจีน ดำรงอยู่สืบต่อถึงปัจจุบัน

7.3 คุณค่าด้านสังคม และเศรษฐกิจ

คุณค่าด้านสังคมมีประเพณี และวัฒนธรรมหลากหลายเชื้อชาติ ทำให้สภาพแวดล้อมในชุมชนน่าอยู่ โดยเฉพาะวัฒนธรรมประเพณีแบบจีนที่ยังคงสืบทอดต่อๆ กันมาโดยไม่ขาดหาย โดยรูปแบบทางวัฒนธรรมประเพณีนี้ยังส่งผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชนในด้านการค้าขาย โดยมีตลาด สถานีรถไฟ ใจเจ เป็นศูนย์กลางในด้านต่างๆ

7.4 คุณค่าด้านสนับสนุนทรัพยาศาสตร์หรือความมั่งคั่ง

คุณค่าด้านสนับสนุนทรัพยาศาสตร์หรือความมั่งคั่งที่สามารถมองเห็นได้เป็นอย่างมาก และรับรู้ได้ด้วยลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมซึ่งในย่านตลาดพลูได้แสดงออกมากในรูปของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่มีโบราณสถานบอกเล่าเรื่องราวในประวัติศาสตร์โดยมีคุณค่าทั้งในอดีตและปัจจุบัน และยังสะท้อนวิถีชีวิตผู้คนในย่านตลาดพลูได้

7.5 คุณค่าด้านอินเทอร์แอคชัน และองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชน

องค์ประกอบทางกายภาพ ที่คุณในชุมชนตลาดพลูสร้างขึ้นเพื่อกำหนดการใช้งาน ต่างๆ มีดังนี้

เส้นทาง ได้แก่ ทางถนน รถไฟ และลำคลอง เส้นทางถนนเป็นเส้นทางสัญจรสายหลักในปัจจุบันของย่านตลาดพลู เส้นทางรถไฟเป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญในการเดินทางโดยมีสถานีรถไฟตลาดพลูเป็นจุดเชื่อมต่อไปยังมหาชัย ส่วนเส้นทางลำคลองเป็นเส้นทางที่ใช้สัญจรมีจำนวนน้อยในพื้นที่ แต่ยังคงเป็นเส้นทางที่จำเป็นในด้านการท่องเที่ยว และการสัญจร

ขอบเขต ของย่านตลาดพลู ไม่มีกายภาพของพื้นที่ที่ชัดเจน มีเพียงการแบ่งเขตการปกครองเท่านั้น พื้นที่ตลาดพลูจึงปรับเปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัยตามผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชน

จุดหมายตาที่ผู้คนทั้งภายในและภายนอกชุมชนจะเดินทางไป ได้แก่ สถานีรถไฟตลาดพลู เป็นจุดเชื่อมต่อไปยังรถ BRT และท่าเรือตลาดพลูได้

จุดรวมคนที่ผู้คนในย่านนี้นิยมไปทำกิจกรรม คือตลาดวัดกลางที่มีผู้คนทั้งภายในและภายนอกพื้นที่เข้ามาทำกิจกรรมทางการค้าในครัวเรือน เช่น ขายและเปลี่ยนในช่วงเวลาเช้า

ดังนั้นการดำเนินการวิจัยการศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพญาไทนั้นพบว่าในสถานที่เป็นศูนย์กลางในแต่ละชาติพันธุ์ โดยคนไทยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรม คนจีนมีศาลาเจ้าและโรงเจเป็นที่เคารพกราบไหว้ คนมุสลิมมีมัสยิดเป็นที่ปฏิบัติธรรมทางศาสนา ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์จะมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป แต่ในปัจจุบันย่านคนไทยกับคนจีนมีรูปแบบการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรมที่สอดคล้องกันไป โดยยังคงดำเนินรักษาอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตนไว้ได้ ดังนั้นผลของการดำเนินการวิจัยจึงสรุปได้ว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพญาไทเป็นศูนย์กลางในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ให้เป็นศูนย์กลางความเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ทำให้เกิดความเข้าใจและมีความตื่นเต้นเร้าใจต่อไป

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 6

สรุปการวิเคราะห์ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพูด” ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่สำคัญในพื้นที่ ซึ่งผลจากการวิจัยจะนำมาสรุปอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่ค้นพบจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ รวมทั้งกรอบทฤษฎี แนวคิด จะเป็นข้อเสนอแนะเพื่อวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านชุมชน โดยการศึกษาในบทนี้จะสรุปการวิเคราะห์ และอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1. สรุปการวิเคราะห์

สรุปการวิเคราะห์ในบทนี้ เป็นการวิเคราะห์เพื่อสรุปผลจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ด้านการเปลี่ยนแปลง สัญญาณและกิจกรรมที่สำคัญ รวมถึงทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้อง และปัญหาของงานวิจัย

1.1 การเปลี่ยนแปลง และสัญญาณของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงตลาดทำสวนพูดในอดีตสัญญาณไปกล้ายเป็นตลาดสดในปัจจุบัน อันเนื่องมาจากการตัดถนนเทอดไทรผ่านกลางตลาดพูดทำให้เกิดตึกแถวขึ้นสองฝั่งถนน ตลาดบกเข้ามาแทนที่ ตลาดน้ำแห่งคลองบางหลวงจึงเปลี่ยนเป็นตลาดสดของคนในชุมชน

การใช้ประโยชน์ที่ดินในอดีตเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และอุตสาหกรรม เปลี่ยนแปลง เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมและการอยู่อาศัย อันเนื่องมาจากการทำเกษตรกรรมมีต้นทุนสูงไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ผลผลิตที่ได้ใช้วลามานาน ผู้คนจึงปรับเปลี่ยนมาทำธุรกิจบ้านเช่าที่มีรายได้โดยไม่ต้องลงทุนสูงและทำงานหนัก

การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางสถาปัตยกรรม ในพื้นที่อันเนื่องมาจากการเกิดเหตุ เพลิงไหม้ครั้งใหญ่โดยการลอบวางเพลิง ในสมัยรัชกาลจอมพลสุกฤษดี มนวงศ์ มีคำสั่งให้ยิงเป้า ผู้ต้องหาทั้ง 2 รายที่ลอบวางเพลิงหน้าวัดอินทาราม เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

สภาพแวดล้อมในชุมชนจากเรื่องราวเม็กลายเป็นตึกแกรนด์อพาร์ตเมนต์ (ส่ง่ ลือชาพัฒนาฯ 2548 : 57)

คลองบางหลวงเคยเป็นเส้นทางคมนาคมหลักเข้าสู่พื้นที่ชุมชน แต่จากการตัดถนนได้เปลี่ยนวิถีชีวิตของคนในชุมชนแยกจากการใช้ชีวิตทางน้ำ ทำให้ถนนเข้ามามีบทบาทและเป็นเส้นทางสายหลักเข้าสู่ชุมชน คลองบางหลวงจึงถูกลดบทบาทและไม่มีความสัมพันธ์กับชุมชน

การสร้างถนนรัชดาภิเษก-ท่าพระเป็นสะพานค่อมตลาดพลูซึ่งเป็นอาคารตลาดสดที่เหลืออยู่ มีรองภาพยนต์ศรีนครินทร์ขึ้นบนตลาดเรียกว่าวิกฤต และรองภาพยนต์ศรีราชาตลาดพลูเรียกว่าวิกฤติ่อมุ่งกลับกัน ที่เป็นศูนย์กลางตลาดพลูในยุคสุดท้ายต้องสูญหายไป

1.2 การค้นหาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดพลูประกอบไปด้วย

โบราณสถานแบบไทย ได้แก่ วัดอินทาราม วัดราชคฤห์ วัดเพ็รุราชิน วัดโพธินิมิตร และวัดจันทาราม ซึ่งผลจากแบบประมีนคุณค่าและผลจากการสำรวจความคิดเห็นประชากรกลุ่มตัวอย่างพบว่า “วัดอินทารามวรวิหาร” เป็นโบราณสถานที่ผู้คนให้ความสำคัญเป็นวัดหลวงที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

โบราณสถานแบบปะจិន ได้แก่ ศาลเจ้าแม่อเนี้ยว ศาลเจ้าพ่อเขาตอก ศาลเจ้าพ่อพระเพลิง ศาลเจ้าสูง ศาลเจ้าขนาดเล็ก และโรงเจเดี่ยงเข่งตึง ซึ่งผลจากแบบประมีนคุณค่าและผลจากการสำรวจความคิดเห็นประชากรกลุ่มตัวอย่างพบว่า “ศาลเจ้าแม่อเนี้ยว” เป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญ เพราะเป็นศาลเจ้าที่เก่าแก่และชาวจีนมีความศรัทธาในความเชื่อของเทพเจ้า

โบราณสถานแบบมุสลิม มีเพียงแห่งเดียวคือ “มัสยิดสวนพลู” ที่ชื่อมุสลิมให้ความสำคัญ เพราะเป็นสถานที่ปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนา

สถาปัตยกรรม หมายถึงอาคารหรือสิ่งก่อสร้าง รวมถึงสิ่งแวดล้อมทั้งภายในภายนอกที่มาจากการออกแบบของมนุษย์ซึ่งในย่านชุมชนตลาดพลูมีสถาปัตยกรรมที่ครอบคลุมรักษ์ได้แก่ สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ เช่น ศาลาการเปรียญ กุฎิพะสังฆ์เป็นต้น สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นได้แก่ ศาลาท่าเรือเรือนขันมปังชิง อาคารผอมผسانรูปแบบตะวันตก และอาคารที่มีรูปแบบกลางเก่ากลางใหม่ สถาปัตยกรรมไทยประเพณีได้แก่ วิหาร คูโบสถ เป็นต้น

ชุมชนในย่านตลาดพลูประกอบกันด้วยหลายชุมชน แต่ชุมชนที่สำคัญได้แก่ ชุมชนวัดอินทารามเป็นชุมชนที่มีทั้งคนไทยและคนจีนอยู่ร่วมกัน โดยชาวจีนที่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากตั้งต้นฐานมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสิน และชาวจีนมีความใกล้ชิดกับพระเจ้าตากในสมัยอดีต

ชุมชนโรงเจึงเป็นชุมชนชาวจีนที่ทำการค้าขาย โดยยังดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณี รูปแบบภิสีชีวิตตั้งเดิมที่เป็นอยู่ได้อย่างดี

เหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ ด้านทำเลที่ตั้งของย่านตลาดพญานาค แหล่งน้ำแห่งคลองบางหลวงในยุคกรุงธนบุรี คลองบางหลวงเคยเป็นแม่น้ำเจ้าพระยา ก่อนที่จะมีการขุดคลองลัด จึงมีคลองที่กว้าง และลึกเพื่อรองรับกิจกรรมทางน้ำ โดยมีเรือมาจอดวางจำหนันมากและอยู่ใกล้กรุงเทพฯ ในอดีต

วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่มีบทบาทในย่านนี้จะเป็นวิถีชีวิตคนจีน มีการตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี เป็นจีนแต่เดิมที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ริมคลองบางหลวงบริเวณชุมชนวัดอินทาราม

ซึ่งเป็นเมืองและร้านค้าเก่าในย่านนี้ ได้แก่ ร้านขายยาแผนโบราณ ร้านขายเครื่องเช่น ไฟฟ้า ร้านขายขันมบพิน และร้านขายทอง เป็นร้านค้าที่ตั้งถิ่นฐานมาเป็นเวลากว่าสี่สิบหกต่อสิบปี หลาຍรູນມີເຫຼືອຍຸເພີຍ່າມກີ່ແຮ່ງໃນຍ່ານນີ້

วัฒนธรรมประเพณี การแสดงมีทั้งเชื้อชาติไทย จีน และมุสลิมโดยวัฒนธรรมประเพณี การแสดงแบบไทยที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีงานรำลีกสมเด็จพระเจ้าตากสิน งานไหว้พระพุทธบาท และงานแห่เทียนพรรษา ด้านการแสดงแบบไทยที่เหลืออยู่ได้แก่ ละครบอก ละครใน ลิเก และวงปี่พาทย์มocom-แตรวงที่มีผู้สืบทอดการแสดงเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในย่านนี้ วัฒนธรรมประเพณี แบบจีนที่สำคัญได้แก่ เทศกาลไหว้ต่างๆ และงานแห่เจ้าพ่อพระเพลิง ด้านการแสดงที่สำคัญได้แก่ การแสดงจิ้งและกิจกรรมเชิดสิงโต วัฒนธรรมประเพณีแบบมุสลิมที่สำคัญได้แก่วันตรุษ อีดิลฟิตตรีและวันตรุษอีดิลอดญา

1.3 จากปัญหาของการวิจัยสรุปได้ว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพญานาคคือ วัดอินทารามวรวิหาร

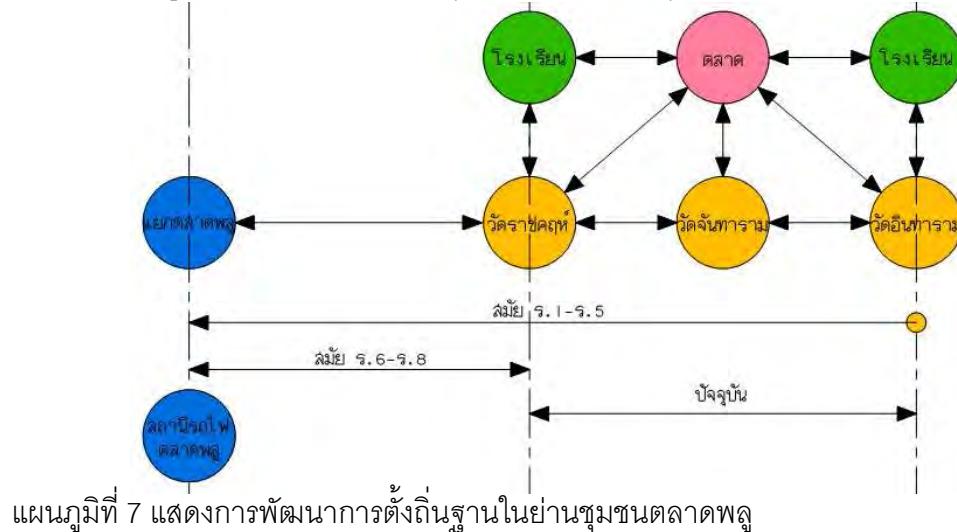
2. สรุปสิ่งที่ค้นพบจากการวิจัย

การสรุปผลในบทนี้เป็นการสรุปผลการศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพญานาคซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผลการสำรวจความคิดเห็นประชาชน และการสัมภาษณ์นักวิชาการ บุคคลสำคัญ ห้องถินพบว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพญานาค อันดับ 1 คือวัดอินทาราม อันดับ 2 คือวัดราชคฤห์ อันดับ 3 คือวัดเงพุราชิน เป็นโบราณสถานที่สำคัญในย่านชุมชน

2.2 วัดอินทารามเคยเป็นศูนย์กลางการรวมคนในอดีตสมัยรัชกาลที่ 1 - รัชกาลที่ 5 เป็นย่านการค้าตลาดน้ำแห่งคลองบางหลวง กลุ่มคนในสังคมมีปฏิสัมพันธ์กันด้วยการซื้อขาย บริเวณตลาดน้ำคลองบางหลวง ต่อมามาในสมัยรัชกาลที่ 6 - รัชกาลที่ 8 พื้นที่ทางการค้าได้เปลี่ยน

จากตลาดน้ำมาเป็นตลาดบนบกความเป็นย่านชุมชนมีขนาดลดลงโดยไปรวมอยู่ที่บริเวณแยกตลาดพญานาคทั้งการพัฒนาโครงสร้างการคมนาคมและการเจริญเติบโตของเมืองจึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวถูกลดบทบาทลง และปัจจุบันความเป็นย่านชุมชนได้หายกลับไปบริเวณวัดอินทาราม

แผนภูมิที่ 7 แสดงการพัฒนาการตั้งถิ่นฐานในย่านชุมชนตลาดพญานาค

2.3 อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพญานาค คือ วัดอินทาราม
ชาววิเชียรชัยหมายถึงลักษณะเฉพาะตัวของบริเวณที่บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องกับพัฒนาการของสังคมและชุมชน (ส่ง ลือชาพัฒนา 2548 : 10-11) โดยวัดอินทารามเป็นวัดที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโปรดฯ ให้บูรณะขึ้น มีความสำคัญกับพื้นที่บริเวณโดยเป็นพื้นที่รวบรวมคนโดยเฉพาะชาวจีนเมื่อครั้งสมัยเสียกรุง มีศูนย์กลางชุมชนอยู่ที่บริเวณวัดอินทาราม(วัดบางยี่เรือนอก) วิถีชีวิตคนจีนจึงมีบทบาทในย่านนี้ ซึ่งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าชาวจีนแต่เดิมเป็นจีนหกวังที่ใกล้ชิดกับพระเจ้าตากสินจึงทรงโปรดให้มาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณริมคลองบางหลวง เมื่อสิ้นสมัยกรุงอนบุรีได้มีการนำพระบรมอัญเชิญสมเด็จพระเจ้าตากสินมาบรรจุอยู่ในเจดีย์ทองด้านหน้าวิหาร

ต่อมาสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นตลาดพญานาคได้มีชื่อเสียงในการทำสวนผลไม้โดยใช้พื้นที่สองฝั่งของคลองบางหลวงโดยมีวัดอินทาราม วัดจันทาราม และวัดราษฎร์เป็นศูนย์กลางการค้าขายแลกเปลี่ยนทางน้ำ (<http://www.intaram.org>) จนกระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ท่านเจ้าคุณทักษิณคณิสรได้เป็นเจ้าอาวาสวัดอินทาราม ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ซ่อมแซม พระอุโบสถ วิหารหลังเก่า ภูมิทิศ ภูมิไม้ ซึ่งสถาปัตยกรรมในยุคนี้มีความเจริญมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ.2446 ทางรถไไฟได้ตัดผ่านเข้ามาทางด้านหลังวัดทำให้พื้นที่วัดหายไปบางส่วน และในสมัยต่อมาได้มีการตัดถนนเข้ามาผ่านกลางพื้นที่วัด จึงทำให้พื้นที่วัดถูกแยกออกเป็นสองบริเวณจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันวัดอินทารามเป็นศูนย์กลางของชุมชนเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมตามประเพณีทางศาสนา เช่น งานบวงสรวงสมเด็จพระเจ้าตากสินวันที่ 28 ธันวาคมของทุกปี งานทักษิณานุปทาน วันที่ 19 มกราคมของทุกปี จะมีพิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับอดีตเจ้าอาวาสวัดอินทารามโดยใช้ศาลาการเบรียญเป็นที่ประกอบพิธีกรรม และงานประจำปีที่วัดอินทารามเทิดพระ-เกียรติสมเด็จพระเจ้าตากสิน วันที่ 27 มี.ค.- 4 เม.ย. ของทุกปีมีขบวนแห่ การเชิดสิงโต การแสดงจังหวัด ตะกร้อลดบ่วง การแสดงดนตรี และการอนุรักษ์วัฒนธรรมก่อพระเจดีย์ทรายที่ยังดำเนินอยู่ โดยกิจกรรมต่างๆ ได้ใช้พื้นที่ลานโล่งด้านหน้าวัดในการประกอบกิจกรรม ซึ่งงานประเพณีดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมประเพณีแบบไทยและการแสดงแบบจีนที่ผสมผสานอยู่ร่วมกันโดยเกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชนวัดอินทารามจัดงานประจำปี

สถาปัตยกรรมที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนได้แก่ สถาปัตยกรรมไทยประเพณีประกอบไปด้วย พระวิหาร พระอุโบสถ พระเจดีย์ เป็นที่เคารพสักการะของคนในชุมชน เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และศาลาท่าเรือใหม่ เป็นท่าโดยสารขึ้น-ลงเรือในปัจจุบัน สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ได้แก่ ศาลาการเบรียญ ใช้เป็นที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและเป็นอาคารอนุรักษ์ในภูมิภาค ในภูมิภาคในสมัยราชกาลที่ 5 เป็นที่พำนักของพระสงฆ์ ศาลาท่าเรือเก่าเป็นสถาปัตยกรรมรูปแบบตะวันตกในสมัยราชกาลที่ 5 เป็นที่ให้อาหารปลาของคนในชุมชน และเรือนแควไม้สองชั้น เป็นที่พักอาศัยของคนในชุมชนอยู่บริเวณรอบวัด

ภาพที่ 71 แผนที่แสดงตำแหน่งสถาปัตยกรรมภายในบริเวณวัดอินทาราม

3. การอภิปรายผลที่ได้จากการวิจัย

การอภิปรายผลเป็นการนำผลสรุปสิ่งที่ค้นพบจากงานวิจัยมาอภิปรายถึงนัยสำคัญ ข้อเท็จจริงของงานวิจัยเพื่อนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะ

3.1 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของ ย่านชุมชนตลาดพญคือวัดอินทารามวรวิหาร โดยมีความคิดเห็นที่ตรงกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .005

3.2 ข้อสรุปจากการวิจัยพบว่าวัดอินทารามวรวิหารเป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทาง วัฒนธรรมของชุมชนโดยมีความสอดคล้องกับหลักการต่างๆดังนี้

3.2.1 หลักการอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มสังคม ที่เกิดจากการสร้างจิตสำนึกร่วมกันของชุมชน ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มชุมชนอื่นโดยอาศัยประวัติศาสตร์ต้านทานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นสัญลักษณ์ร่วมกันภายในชุมชน

3.2.2 หลักการลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์ที่มีลักษณะการตั้งถิ่นฐาน แตกต่างกันไปตามช่วงอายุเวลาของเมืองโดยย่านวัดอินทารามนั้นจัดอยู่ในประเภทเมืองที่มี พัฒนาการมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นย่านประวัติศาสตร์ที่มีการใช้งานตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันมีพัฒนาการตามกาลเวลา แสดงถึงความรุ่งเรือง ตกต่ำ และพื้นฟู เมือง การพัฒนาทำให้เนื่องเมืองถูกทำลายไป

3.3 การวิจัยค้นพบว่าวัดอินทารามวรวิหารเป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของ ชุมชนนั้นหมายถึง ย่านวัดอินทารามวรวิหารที่ประกอบไปด้วยลักษณะทางสถาปัตยกรรม โบราณสถาน ชุมชน รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี และประวัติศาสตร์ที่เนื่องกัน ตามหลักทฤษฎี ความเป็นย่านของเคвин ลินซ์ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชน

กล่าวโดยสรุปวัดอินทารามวรวิหารมีลักษณะเฉพาะตัวของบริเวณที่บอกเล่าเรื่องราว ทางประวัติศาสตร์อันเกี่ยวนেื่องกับพัฒนาการของสังคมและชุมชนที่สอดคล้องกับบริเวณที่นี่ที่ ชุมชนทั้งด้านวัฒนธรรม นามธรรม

4. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ในบทที่ 5 ที่ผ่านมา สามารถสรุปได้ว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพดูได้แก่ วัดอินทาราม ในหัวข้อที่ผ่านมานั้นผู้วิจัยได้อภิรายไว้แล้วว่า "วัดอินทารามวรวิหาร" หมายถึง "ย่านวัดอินทาราม" ซึ่งได้แก่พื้นที่ชุมชนทั้งหมดโดยรอบวัดอินทารามที่ประกอบไปด้วย วัด บ้านพักอาศัย อาคารร้านค้าต่างๆ ลักษณะทางภูมิทัศน์ตลอดจนเรื่องราวประเพณี วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของประชาชนที่ได้มีพัฒนาการร่วมกันมาเป็นระยะเวลาราวนาน ทำให้ประชาชนพื้นที่บริเวณนี้เกิดการรับรู้เข้าใจบริบทโดยรวมที่เป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนได้

ดังนั้นเพื่อเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาย่านวัดอินทารามให้สามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของชุมชนควบคู่กับการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคตได้อย่างเหมาะสม ผู้วิจัยจึงได้เสนอแนะให้มีการวางแผนผังออกแบบพื้นที่ย่านวัดอินทารามในลักษณะ "การวางแผนผังออกแบบชุมชนเมือง" (Urban Design) ซึ่งเป็นการวางแผนในเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดิน ผังบริเวณของอาคาร กลุ่มอาคาร ผังสาธารณูปโภค ผังสาธารณูปการ ผังภูมิทัศน์ ผังจินตภาพฯลฯ และการออกแบบองค์ประกอบของทางด้านกายภาพที่สำคัญในย่านชุมชน เช่น อาคารสิงก์สว่างโดยรอบวัด การออกแบบภูมิทัศน์จินตภาพฯลฯ ในพื้นที่ โดยที่ผังออกแบบชุมชนเมืองนี้จะเป็นสิ่งที่ช่วยในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ในอนาคต

ภาพที่ 72 ตัวอย่างการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมย่านคนไทยและคนจีน
ที่มา : คณะกรรมการโครงการชีวิต สีสัน กรุงเทพฯ. "The Humanize Bangkok Project." วารสารสถาปัตยกรรมของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 3 (มีนาคม 2542) : 71.

5. สรุป

การวิจัยเพื่อค้นหาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูนั้น ประกอบไปด้วย โบราณสถาน สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต ชุมชน เทศกาลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ซึ่งมีอิทธิพลต่อร้านค้าเก่าแก่ และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน การสัญญาณของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมนั้นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตลาดสวนพลูเป็นตลาดสด การใช้ประโยชน์ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรม อุตสาหกรรม เปลี่ยนแปลงเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรมและการอยู่อาศัย การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางสถาปัตยกรรมดังเดิมเป็นแบบสมัยใหม่ คลองบางหลวงถูกลดบทบาทความสำคัญลงสู่ภาพแวดล้อมและความเป็นชุมชนที่สูญหายไป สิ่งที่ค้นพบจากการวิจัยพบว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูได้แก่ วัดอินทารามวรวิหาร วัดราชคฤห์ และวัดເງົ່າພະຈິນ บริเวณวัดอินทารามวรวิหารมีความเป็นย่านชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน การอภิปรายผลที่ได้จากการวิจัยวัดอินทารามวรวิหารเป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนนั้นหมายถึง ย่านวัดอินทารามวรวิหารที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ชุมชนทั้งทางรูปธรรม นามธรรม อีกทั้งยังมีความสอดคล้องกับหลักการอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มลังคมและหลักการลักษณะของย่านประวัติศาสตร์ ข้อเสนอแนะงานวิจัยจากการค้นพบอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู ได้เสนอแนะให้มีการวางแผนออกแบบพื้นที่yanวัดอินทาราม ในลักษณะ “การวางแผนออกแบบชุมชนเมือง” เพื่อเป็นการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมย่านชุมชนต่อไป

บทที่ 7

บทสรุป

การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร ในบทสรุปนี้ได้ทำการสรุปสาระสำคัญ ผลการวิจัย ข้อบกพร่องในการวิจัย และ ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยขั้นต่อไป

1. สรุปสาระสำคัญและผลการวิจัย

การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เป็นการสรุปเหตุผลของการวิจัย ปัญหา วัตถุประสงค์ วิธีการวิจัย การเก็บ รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และผลที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัย

1.1 เหตุผลและปัญหาของการวิจัย ผู้วิจัยได้ตั้งปัญหาของงานวิจัยไว้ว่า อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู คืออะไร ซึ่งผู้วิจัยได้สรุป ขั้นดับ 1 คือวัดอินเทอร์แอกซ์เพรสชัน ขั้นดับ 2 คือวัดราชคฤห์ ขั้นดับ 3 คือวัดเวฟร่าชิน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ครบถ้วนดังนี้

1.2.1 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงและการสูญหายของอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพลู

การเปลี่ยนแปลงตลาดขายพู่ในอดีตถูกยกเป็นตลาดสดในปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทเกษตรกรรม อุตสาหกรรม

เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและอยู่อาศัย

การสูญหายของอัตลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นถูกยกเป็นตึกແກา

การเปลี่ยนแปลงการสัญจรทางทางน้ำไปใช้การสัญจรทางถนน

การสูญหายความเป็นศูนย์กลางตลาดพลูในมุคสุดท้าย

1.2.2 การค้นหาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดพูดได้ทำ
การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจคุณลักษณะสำคัญในด้านต่างๆโดยแบ่งได้ดังนี้
กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมมนุษย์ (Built Environment) ได้แก่
สถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน ชุมชน ช่างฝีมือและร้านค้าเก่า
กลุ่มสาระสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ (Natural Environment)
ได้แก่ ลำคลองต่างๆ

กลุ่มสาระสำคัญด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม
นามธรรม (Intangible Heritage) ได้แก่ เทศกาลสำคัญทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตกลุ่มชนชาติ
พันธุ์ วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม การแสดง และการละเล่น

จากการสำรวจคุณลักษณะสำคัญในด้านต่างๆน่าจะดัดทำแบบประเมินคุณค่า
สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ผลการวิเคราะห์ด้วยการประเมินค่าคะแนนที่ได้มีองค์ประกอบต่างๆ
ดังต่อไปนี้ 1.วัดอินثارามวรวิหาร 2.วัดราชคฤห์วรวิหาร 3.วัดเวฬุราชิน 4.วัดโพธินิมิตร 5.ศาล
เจ้าแม่กานเนียว 6.โรงเจสีียงเงยตึ้ง 7.มัสยิดสวนพลู 8.เรือนขันมปังชิง 9.อาคารรูปแบบตะวันตก
10.ชุมชนโรงเจ 11.ร้านหมกกรอบสมัยร.5 12.วัฒนธรรมประเพณีจีน

จากการทำแบบประเมินคุณค่ามีสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมทั้งหมด 12 รายการ

จึงนำมาใช้ในการจัดทำแบบสอบถามความคิดเห็นประชาชน ผลสรุปจากแบบสอบถามความ
คิดเห็นประชาชนจำนวน 100 ตัวอย่างพบว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชน
ตลาดพูดคือ วัดอินثارามวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเวฬุราชิน จึงได้นำไปใช้ในการจัดทำ
แบบสัมภาษณ์นักวิชาการและบุคคลสำคัญด้านประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ได้เลือกวัดอินثارาม วัดราชคฤห์
และวัดเวฬุราชิน มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติเชิงอ้างอิง และผลที่ได้สรุปว่า "วัดอินثارามวรวิหาร" มีค่า
ความน่าจะเป็นที่ยอมรับได้เท่ากับ .005 เป็นนัยสำคัญทางสถิติที่อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน จึงสรุปได้ว่าค่าที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นประชาชนและแบบสัมภาษณ์นักวิชาการ บุคคลสำคัญ
ด้านประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มมีความคิดเห็นตรงกัน

1.2.3 ทฤษฎี หลักการ แนวคิดอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมชุมชน
ประกอบไปด้วยหลักการย่านประวัติศาสตร์ หลักการด้านอัตลักษณ์ของชุมชน หลักการด้านสังคม
เศรษฐกิจ หลักการด้านสุนทรียศาสตร์ แนวคิดด้านจินตภาพ นำไปใช้ในการจัดทำแบบประเมิน
คุณค่าสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม หลักการอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มสังคม หลักการลักษณะของเมือง
ย่านประวัติศาสตร์ และทฤษฎีความเป็นย่านชุมชน นำไปใช้ในการอภิปรายผลการวิจัย

1.3 วิธีการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

1.3.1 การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากทฤษฎี แนวคิด หลักการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจและประเมินคุณค่าอาคาร การสำรวจความคิดเห็นของคนในชุมชน การสัมภาษณ์นักวิชาการ และบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น การจัดทำแผนที่สิงแวดล้อมทางวัฒนธรรม การกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างในการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ประชากรในย่านชุมชนตลาดพลูกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของทาโร่ ยามานะ (TARO YAMANE) การสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งกลุ่ม(Cluster Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบเผลอๆ (Accidental Sampling) กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ และบุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มโดยเจตนา (Purposive Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

1.3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยไม่ใช้สถิติ ได้แก่ วิเคราะห์เอกสาร ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ได้แก่ วิธีทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) และวิธีทางสถิติอ้างอิง (Inferential Statistic)

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึก แผนที่สำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

1.5 ผลการวิจัยพบว่า

1.5.1 ผลการวิจัยจากการกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่มเห็นว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูคือวัดอินثارามวรวิหาร โดยมีความคิดเห็นที่ตรงกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005

1.5.2 วัดอินثارามวรวิหารเป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีความสอดคล้องกับหลักการอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มสังคม และหลักการลักษณะของเมืองและย่านประวัติศาสตร์

1.5.3 วัดอินثارามวรวิหาร เป็นอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน ลักษณะชุมชน กลุ่มนชชาติพันธุ์ วัฒนธรรมประเพณี และความสัมพันธ์ระหว่างสถาปัตยกรรมกับชุมชน

1.6 ข้อเสนอแนะงานวิจัยให้ทำการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมโดยจัดทำผังออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) อนุรักษ์ความเป็นย่านชุมชนเมืองและการสร้างคุณค่าองค์ประกอบความเป็นย่านของชุมชน ซึ่งจะพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต

2. ข้อบกพร่องในการวิจัย

2.1 การจัดทำแบบประเมินคุณค่าและการวิเคราะห์เพื่อที่จะนำมาใช้ในการจัดทำแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้เข็ตัวเลือกมากเกินไปในการน้ำมาระบุทำแบบสอบถาม เพราะคำตอบของแบบสอบถามให้เรียงลำดับค่าจากมากไปน้อยซึ่งมีอยู่แค่ 5 ระดับ จึงทำให้ค่าคำตอบของแบบสอบถามหลายรายการมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูง

2.2 การจัดทำแบบสอบถามผู้วิจัยจัดทำข้อคำถามทั้งหมด 22 ข้อซึ่งมีมากเกินไปและใช้เนื้อหาในคำถามที่เป็นศพท์ทางวิชาการ จึงทำให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบไม่ถูกต้องหลายราย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยขั้นต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบว่าอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูมีอะไรบ้าง ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้ผู้ที่สนใจทำงานวิจัยขั้นต่อไปในประเทศที่ผู้วิจัยไม่ได้ครอบคลุมไว้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประเด็นทางด้านการบริหารจัดการ กฎระเบียบ ข้อบังคับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาต่อเนื่อง และมีข้อปฏิเสธการศึกษาที่มีรายละเอียดลึกซึ้งไป โดยการศึกษาหัวข้อดังกล่าวจะทำให้เกิดผลที่สามารถนำไปอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม

4. สรุปท้ายบท

การค้นคว้าอิสระเรื่อง การศึกษาอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู เขตถนนบุรี กรุงเทพมหานคร นี้เป็นการศึกษาในรายวิชาสุดท้ายของหลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย และสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ ได้ผลตามที่คาดว่าจะได้รับทั้ง 3 ข้อ อย่างไรก็ตามการวิจัยยังมีข้อบกพร่อง เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินคุณค่า และเนื้อหาในการจัดทำแบบสอบถาม ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เสนอแนะหัวข้อการวิจัยสำหรับผู้ที่สนใจจะทำการวิจัยต่อไปอีก ได้แก่ การบริหารจัดการ กฎระเบียบข้อบังคับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดอัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งจะทำให้การวิจัยในหัวข้อนี้ได้ผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กวี รักษาผลอวิยคุณ."การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลู" วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา คณะศิลปศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2546.

กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมหกรรมชาติและศิลปกรรม, มรดกโลก [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 5 ธันวาคม 2553. เข้าถึงได้จาก <http://www.onep.go.th/ncecd/>

เขมชาติ วงศ์ทิมารัตน์. "แนวทางการอนุรักษ์คลองและชุมชนริมคลองบางไหèย" วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

คณะทำงานโครงการชีวิต สีสัน กรุงเทพฯ. "The Humanize Bangkok Project." วารสารสถาปัตยกรรมของสมาคมสถาปนิกสยาม ในพระบรมราชูปถัมภ์, 3(มีนาคม 2542): 71.

จักราฤทธิ์ สำราญใจ, การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัย. ลำปาง : มหาวิทยาลัยราชภัฏ ลำปาง, 2544.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ has บทความนี้
ชวนพิศ สุขเย้ม, ประวัติวัดโพธินิมิตสติตมหาเส米าราม [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 24 ธันวาคม 2553.

เข้าถึงได้จาก <http://gotoknow.org/blog/chuanpis/48186>

คงชัย สมบูรณ์. "อัตลักษณ์ของชาติตามนโยบายการศึกษา" งานวิจัยคณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549.

คาด Ada สรุทธิรวม. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและโบราณคดี. กรุงเทพฯ:บริษัท บริษัท พัฒนาจำกัด, 2533.

เปลี่ยน ณ นคร, พจนานุกรม ไทย-ไทย 2550 [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 24 มกราคม 2554 เข้าถึงได้จาก <http://guru.sanook.com/dictionary/>

พวงร้อย กล่อมເອີ້ນ ມະສສວາສ ກ්‍රුවวงศ์ ໂຮක්‍රය ວිජාතානී. ประวัติศาสตร์ທ้องถິນວິທີຢ່ານຕາດພຸງຈາກຄລອງບາງຫລວງຄົງຄລອງດ່ານ. กรุงเทพ : ສໍານັກງານກອງທຸນວິຈີຍ, 2547.

พัชรินทร์ เวียงชัย. "แนวความคิดในการอนุรักษ์ชุมชนไทย-โคราช กรณีศึกษา:หมู่บ้านพระเพลิง" วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมือง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

ภาสกร คำภูเสน. “แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี” การค้นคว้าอิสระปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต, สาขาวิชาภูมิ สถาปัตยกรรม ภาควิชาการออกแบบและวางแผนผังชุมชนเมือง, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2552

ยงธนิศร พิมลเสถียร. อาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์บริเวณถนนเจริญกรุงตอนบน. กรุงเทพ: บริษัทอมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชิ่ง จำกัด, 2552.

วัดอินทารามวรวิหาร, ประวัติวัดอินทาราม [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2553. เข้าถึงได้จาก <http://www.intaram.org>

วิวรรณ สีหนาถ. “การศึกษาแนวทางการพัฒนาอาคารเพื่อการอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ลุ่มคลอง : กรณีศึกษาคลองข้อมนนท์และคลองบางกอกน้อย จังหวัดนนทบุรี” วิทยานิพนธ์ ปริญญาภาระวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อม, สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, 2546.

ศุนย์กลางข้อมูล, การเชิดสิงโต การแสดงสิงโต มังกรทอง กระต้าฯ ฯลฯ [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 5 มกราคม 2554. เข้าถึงได้จาก <http://www.siamliondance.com>
ส่ง ลือชาพัฒนพร. ต้นทางตลาดพลูเรื่องราวของสายน้ำ ผู้คน และแผ่นดิน. กรุงเทพ: บริษัทกรีน พรินต์ จำกัด, 2548.

สำนักงานเขตธนบุรี, ข้อมูลทัวร์ปีของเขต [ออนไลน์]. เข้าถึงเมื่อ 16 ธันวาคม 2553. เข้าถึงได้จาก <http://www.bangkok.go.th/thonburi/>

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม และ คณะกรรมการสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพ : บริษัทคุ้มครองมรดกไทย, 2541.

_____. แผนที่มรกตทางวัฒนธรรมทับเที่ยง. กรุงเทพ : สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548.

_____. ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม. กรุงเทพ : สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548.

สำนักนโยบายและแผนเมืองจังหวัดสุโขทัย, รายงานการศึกษาโครงการอนุรักษ์พื้นที่และพัฒนาสภาพแวดล้อมในเขตกำแพงเมืองเก่าสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย. กรุงเทพ : สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.

สุจิตต์ วงศ์เทศ. กรุงเทพมหานครไปไหน?. กรุงเทพ : บริษัทมติชน จำกัด (มหาชน), 2548.

ภาษาต่างประเทศ

Lynch, Kevin. The Image of the city. Cambridge : The M.I.T. Press, 1960.

Spreiregen, Paul D. Urban Design: The architect of Towns and City. New York : McGraw-Hill, 1965.

Wikipedia the free encyclopedia, National Register of Historic Places [Online]. 26January 2011. Available from http://en.wikipedia.org/wiki/National_Register_Historic_Places

มหาวิทยาลัยศิลปากร ศูนย์เชิงศิริ

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

**แบบสอบถามสำหรับประชาชนย่านชุมชนตลาดพลู และบริเวณใกล้เคียง
โครงการ : การศึกษาองค์ประกอบของอัตลักษณ์สิงแวดล้อมทางวัฒนธรรมของ
ย่านชุมชนตลาดพลู เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร**

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา 264 521 การศึกษาและวิจัยรายบุคคล โครงการค้นคว้า
อิสระของผู้วิจัย นายกฤศนุ สมบุศร์รุ่งเรือง นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการวางแผนผังเมืองและ
สิงแวดล้อม มหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ในการศึกษาวิจัยนี้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากท่านในการให้ข้อมูลและความคิดเห็นอย่าง
ถูกต้องและตรงกับสภาพความเป็นจริง คำตอบที่ท่านได้กรอกแบบสอบถามในฉบับนี้ จะถือเป็นความลับ
จึงห่วงเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความกลุ่นจากท่านในการกรอกแบบสอบถามครั้งนี้ และขอขอบคุณมา ณ
โอกาสนี้ด้วย (อัตลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะ
สังคม ชุมชนน้ำ เนื้อที่ทางวัฒนธรรมท่องเที่ยว เป็นต้น)

มหาวิทยาลัยศิลปากร ส่วนวิชีชีวิท

กรุณาระบุ เครื่องหมาย ✓ ในช่อง และเติมข้อความในช่องว่าง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ ชาย หญิง

2. อายุ 10-20 ปี 20-30 ปี 30-40 ปี 40-60 ปี 60 ปีขึ้นไป

3. อาชีพ

นักเรียน/นักศึกษา ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย / ธุรกิจส่วนตัว
 รับจ้างทั่วไป พนักงานบริษัทเอกชน อื่นๆ โปรดระบุ.....

4. รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ต่อเดือน

ไม่มีรายได้ ต่ำกว่า 10,000 บาท 10,000 - 25,000 บาท

25,001 - 50,000 บาท 50,001 - 75,000 บาท มากกว่า 75,000 บาท

5. ท่านอยู่ในย่านชุมชนตลาดพลูมาเป็นเวลา กี่ปี

1-5 ปี

6-10 ปี

11-20 ปี

21-40 ปี

41-60 ปี

มากกว่า 60 ปี

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่ออัตลักษณ์ของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชน

6. ท่านคิดว่าในสถานะ และสถาปัตยกรรมใดมีความสำคัญกับย่านชุมชนตลาดพลู

วัด/พระอุโบสถ/พระเจดีย์/พระปรางค์/เสมา

มหาวิหารอันศักดิ์สิทธิ์ สวนอิฐสัก

มัสยิด

สถาปัตยกรรมไทยประยุกต์/สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น/สถาปัตยกรรมไทยประเพณี

7. ท่านคิดว่าเส้นทางสัญจรหลักที่สำคัญในย่านชุมชนตลาดพลูคือเส้นทางใด

- ทางถนน ทางรถไฟ ทางเรือ ทางเท้าฟุตบาท

8. ท่านคิดว่าคลองบางกอกใหญ่(คลองบางหลวง) ยังเป็นเส้นทางคมนาคมที่จำเป็นในย่านตลาดพลูหรือไม่ เพราะเหตุใด (โปรดระบุเหตุผล)

- จำเป็น เพราะ.....
 ไม่จำเป็น เพราะ.....

9. ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัญหาสำคัญของสิ่งแวดล้อมในย่านชุมชนตลาดพลู

- ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหาขยะมูลฝอย ปัญหาน้ำเสียในลำคลอง
 ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่สีเขียว ปัญหามลภาวะเป็นพิษ

10. ท่านคิดว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้คนย้ายถิ่นฐานออกจากย่านชุมชนตลาดพลู

- ชุมชนแออัด การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรม ในอดีตเป็นพื้นที่เช้าพากอาศัย
 ลำคลองเน่าเสีย และอากาศเป็นพิษ การตัดถนนทำให้ความสัมพันธ์ในชุมชนเปลี่ยนไป
 อื่นๆโปรดระบุ.....

11. ท่านคิดว่าอะไรเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลู

- การแต่งงานระหว่างเชื้อชาติ ค่านิยมและการศึกษา ประชากรภายนอกที่เข้ามาอาศัย
 การมีปฏิสัมพันธ์ในการประกอบอาชีพระหว่างนายทุนกับพ่อค้า
 นโยบายของรัฐให้เลิกกินหมาก และควบคุมระบบการศึกษาปลูกฝังแนวคิดรูปแบบใหม่

12. ท่านคิดว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเชื้อชาติต่างๆในย่านชุมชนตลาดพลูคืออะไร

- พิธีกรรมทางศาสนาที่ใช้ร่วมกัน การตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยร่วมกัน
 การทำกิจกรรมซื้อขายตามท้องตลาด การแต่งงานระหว่างเชื้อชาติ
 อื่นๆโปรดระบุ.....

13. ท่านคิดว่าเหตุการณ์ใดที่ทำให้ตลาดพลูกลดบทบาทลง

- การตัดถนน และสร้างสะพาน การออกประกาศให้ยกเลิกกิจกรรมทำให้สวนพลูหมดไป
 เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ทำลายต้นพลู วิกฤตเศรษฐกิจปี พ.ศ.2460
 อื่นๆโปรดระบุ.....

14. ท่านคิดว่าอัตลักษณ์ของสิงแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูคืออะไร

(ให้เติมตัวเลขลงในช่อง โดยเรียงลำดับความเป็นอัตลักษณ์จากมากไปน้อย) 5 = ความสำคัญมากที่สุด
 4 = ความสำคัญมาก 3 = ความสำคัญปานกลาง 2 = ความสำคัญน้อย 1 = ความสำคัญน้อยที่สุด

ศาลาภิรมย์ภักดิ เรือนขันนมปึงชิงสมัยรัชกาลที่ 5 ภูมิประวัติอาคารรูปแบบตะวันตกสมัยรัชกาลที่ 5-6

ชุมชนโรงเจ

ร้านหมีกรอบ ร.5

วัฒนธรรมประเพณีการแสดงแบบจีน

วัดอินทารามวรવิหาร (ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน)

วัดราชคฤห์วรวิหาร (ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน) วัดเวฬุราชิน (ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน)

มหาวิทยาลัยศิลปากร สวนอิชิกาวี

วัดโพธินิมิตสถิตมหาสีมาราม (ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน)

ศาลาเจ้าแม่ค่าเนื้ยว

โรงเจเดี่ยงเข่งตัง

มัสยิดสวนพลู

15. ท่านคิดว่าอัตลักษณ์ของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของย่านชุมชนตลาดพลูที่ควรได้รับการดำเนินรักษาไว้มีอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- อัตลักษณ์สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน ร้านค้าเก่าแก่
- รูปแบบวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรม การแสดง และการละเล่น

16. ท่านคิดว่าการรับรู้ของชุมชนด้านองค์ประกอบที่จะจำได้ง่ายและชัดเจนในย่านชุมชนตลาดพลูคืออะไร

- สถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน ตลาด
- ลานโล่งหน้าวัด คลอง ทางรถไฟ, สถานีรถไฟ ถนน

ส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมและอนุรักษ์ชุมชน

17. ในย่านชุมชนที่ท่านอาศัยอยู่มีการจัดกิจกรรมร่วมกันบ้างหรือไม่ (ถ้ามีโปรดระบุ)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

- ไม่มี

18. ท่านได้รับข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชนด้วยวิธีใด

- ป้ายติดประกาศ วิทยุชุมชน จดหมายข่าว การประชาสัมพันธ์ตามบ้าน
- การเข้าร่วมประชุมกลุ่ม เว็บไซต์ใน Internet

19. ท่านคิดว่าแนวทางใดที่จะช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมเก่าแก่ในย่านชุมชนได้ดีที่สุด

- การปรับปรุงและฟื้นฟูบริเวณที่เสื่อมโทรม การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- การฟื้นฟูวิถีชีวิต ประเพณี ที่สูญหายไปโดยเฉพาะที่เกี่ยวกับ คลองให้กลับคืนมา
- การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

20. ท่านคิดว่าปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์โบราณสถาน และสถาปัตยกรรมในย่านชุมชน
ตลาดพลูคืออะไร

- การขาดความร่วมมือของชุมชนและเครือข่าย กรรมสิทธิ์และการถือครองที่ดิน
- การไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ
- ปัญหาความเสื่อมโทรมของชุมชน และสภาพแวดล้อม
- อื่นๆโปรดระบุ.....

21. ท่านคิดว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และทำให้ชุมชนน่าอยู่

- ชุมชนเข้มแข็งซ่วยเหลือเกื้อกูลกัน การสร้างระบบเศรษฐกิจที่หลากหลาย มีชีวิตชีวา
- การเชื่อมโยงมรดกทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต อัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน
- การมีส่วนร่วมในการกำหนด ควบคุมเรื่องที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สจวบ欣ศิริ

22. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการอนุรักษ์ และข้อคิดเห็นอื่นๆ

.....

แบบสัมภาษณ์นักวิชาการ/บุคคลสำคัญด้านศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่น

ชื่อผู้สัมภาษณ์..... เอกลฯ..... วันที่.....

เพศ..... อายุ..... หน่วยงาน/ตำแหน่ง.....

ประเด็นการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ข้อดังนี้

1. ผลจากการทำแบบสอบถามความคิดเห็นประชาชนพบว่า อัตลักษณ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมย่านชุมชนตลาดพหลคือ วัดขันทารามวรวิหาร วัดราชคฤห์วรวิหาร และวัดเจ้าพู่วิชิน ท่านเห็นด้วยหรือไม่ เพราะอะไร

เห็นด้วย เพราะ.....
.....
.....
.....
.....

**มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
สุรนารี**

ไม่เห็นด้วย เพราะ.....
.....
.....
.....
.....

2. ถ้าให้ท่านเลือกอัลกันชน์สิ่งแรกล้อมทางวัดนหรอมของย่านชุมชนตลาดพลูเพียงแห่งเดียวท่านจะเลือกอะไร เพราะเหตุผลใด

- วัดчинทารามวรวิหาร (โปรดระบุเหตุผล)
-
-

- วัดราชบุตรารามวรวิหาร (โปรดระบุเหตุผล)
-
-

- วัดเวฬุราชิน (โปรดระบุเหตุผล)
-
-

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นายกรุศนุ สมบุศร์ชุ่งเรือง
ที่อยู่ 1414 ซอยเทอดไทย21 ถนนเทอดไทย แขวงบางยี่เรือ
 เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600
 โทรศัพท์ (081) 9847483
 E-Mail : kritsanu74@hotmail.com

วัน เดือน ปีที่เกิด 19 สิงหาคม 2521

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2545 สำเร็จการศึกษาปวช.คุณภาพสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

พ.ศ.2552 ศึกษาต่อระดับปวช.คุณภาพสถาปัตยกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สาขาวิชาการออกแบบและวางแผนผังชุมชนเมือง

ภาควิชาการออกแบบและวางแผนผังชุมชนเมือง

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ.2545-2548 สถาปนิก

บริษัท ก్రీไทยโฮมส์ จำกัด (KreeThai Home Co.,Ltd.)

พ.ศ.2548-2549 สถาปนิก

บริษัท ซีเดโค้คิ' จำกัด (Z-Deco' Co.,Ltd.)

พ.ศ.2549-2551 สถาปนิก

บริษัท อโลฟ์ ดีไซน์ จำกัด (Aloft Design Co.,Ltd.)

พ.ศ.2551-ปัจจุบัน สถาปนิก

องค์การสวนสัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์ (The Zoological Park

Organization Under the Royal Patronage of H.M.the King)